

LUNA

Unni Nordhagen Gjermundsen & Stine Madelene Taskerud

Masteroppgave

Barnehagens arbeid med trygghet i tilvenningsperioden

En kvalitativ studie om barns tilknytning

The kindergarten's work with safety in the familiarization period

Master i tilpasset opplæring

2017

«La meg være barn» av Ragnhild B. Waale.

«La meg sitte på et fang mens jeg er liten

Så jeg kan gå oppreist når jeg er stor

La meg gråte ved ett kinn mens jeg er barn

Så jeg kan tørke tårer når jeg er voksen

La meg holde ei hand mens jeg er svak

Så jeg kan hold hender når jeg er sterkere

La meg ha en barndom

Jeg trenger trygg niste for å vokse».

Forord

Denne masteroppgaven har vært en tidkrevende og spennende prosess. Vi har fått muligheten til å kunne belyse et tema som vi finner veldig interessant, og fordype oss. For oss som barnehagelærere har dette betydd mye. Det har vært en utfordrende prosess, men også en veldig lærerik prosess. Vi vet at vi kommer til å ta med oss det vi har lært videre i vårt arbeid både som barnehagelærer og styrer. Nå ser vi frem til å legge bort en omfattende studenttilværelse og legge masterstudiene på hylla.

I arbeidet med denne masteroppgaven vil vi rette en stor takk til vår hovedveileder, Hege Knudsmoen for mange gode, men også kritiske tilbakemeldinger og veiledning, vi må også rette en takk til Arne Jordet som biveileder. Deres kloke ord og tilbakemeldinger har bidratt til at vi har kommet oss gjennom denne prosessen.

For at vi kunne gjennomføre denne studien var vi helt avhengig av våre informanter. Derfor ønsker vi også å rette en stor takk til våre informanter, som har delt sine erfaringer med oss, og får at vi fikk muligheten til å observere de i deres arbeid. Vi må også takke barna og deres foreldrene som har gitt oss tillatelse til å observere barna deres.

Til slutt så må vi selvsagt også takke våre bedre halvdel, Espen og Jørn Petter som har holdt ut med oss, og for deres tålmodighet og støttet gjennom denne prosessen. Nå skal vi gå tilbake til hverdagen igjen, hvor vi skal være mammaer, samboere, kollega og venninner igjen!

Vi skal rett å slett unne oss “et pust i bakken”

Hamar, 15.mai, 2017.

Unni Nordhagen Gjermundsen & Stine Madelene Taskerud

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	9
1.1 BEGRUNNELSE OG BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA	9
1.2 PROBLEMSTILLING OG FORMÅLET MED FORSKNINGEN.....	10
1.3 OPPGAVENS OPPBYGGING.....	11
2. EN AVGRENSNING – BARNEHAGEN SOM ARENA	13
2.1 TRYGGHET.....	13
2.2 TILKNYTNINGSPERSONEN	13
2.3 OMSORGSPERSONEN.....	14
2.4 TILVENNING.....	14
2.5 BARNET 0-3 ÅR.....	17
2.6 FORELDRESAMARBEID	17
3. SENTRAL FORSKNING OM TILKNYTNING OG TILVENNING	18
3.1 NYERE FORSKNING OM TILKNYTNING.....	18
3.2 NYERE FORSKNING OM TILVENNING	19
4. TILKNYTNINGSTEORI	21
4.1 BOWLBY'S KLASISKE TILKNYTNINGSTEORI	21
4.1.1 <i>Begrepet tilknytning</i>	25
4.1.2 <i>Tilknytningsmønstre</i>	27
4.1.3 <i>Indre arbeidsmodeller</i>	30
4.2 MODERNE TILKNYTNINGSTEORI.....	31
4.2.1 <i>Schore om hjernens utvikling og affektregulering</i>	33
4.3 TRYGGHETSSIRKELEN - COS.....	36
4.3.1 <i>Trygg base, sikker havn</i>	37
4.3.2 <i>Større, sterkere, klokere og god</i>	40
4.3.3 <i>Trygghetssirkelen svar på relasjon</i>	41
4.3.4 <i>Å være sammen med barnet rundt sirkelen</i>	42
4.3.5 <i>Utrygg tilknytning i trygghetssirkelen</i>	44
4.4 PEDAGOGISK KJÆRLIGHET	46
4.4.2 <i>Relasjon og kjærlighet</i>	48

4.5	TILNÆRMING TIL PROBLEMFELTET.....	48
5.	METODE	50
5.1	SAMFUNNSVITENSKAPELIG METODE.....	50
5.2	KVALITATIV FORSKNINGSMETODE	50
5.2.1	<i>Begrunnelse for valg av kvalitativ metode .....</i>	<i>51</i>
5.3	FORSKNINGSDESIGN	51
5.3.1	<i>Fenomenologi .....</i>	<i>52</i>
5.3.2	<i>Hermeneutikk .....</i>	<i>53</i>
5.4	FORARBEID TIL DATAINNSAMLINGEN	54
5.4.1	<i>Intervjuguide.....</i>	<i>54</i>
5.4.2	<i>Utvalg av informanter .....</i>	<i>55</i>
5.5	INTERVJUPROSESSEN	57
5.5.1	<i>Kvalitativ forskningsintervju .....</i>	<i>57</i>
5.5.2	<i>Semistrukturert intervju.....</i>	<i>59</i>
5.5.3	<i>Gjennomføring av intervju.....</i>	<i>60</i>
5.5.4	<i>Observasjon som metode .....</i>	<i>61</i>
5.6	VALIDITET OG RELIABILITET	62
5.6.1	<i>Troverdighet .....</i>	<i>63</i>
5.6.2	<i>Pålitelighet.....</i>	<i>65</i>
5.6.3	<i>Forskningsetiske vurderinger.....</i>	<i>67</i>
6.	PRESENTASJON AV FUNN	70
6.1	HVA MENER OG TENKER BARNEHAGELÆREREN OM TILKNYTNING	70
6.1.1	<i>Trygg tilknytning.....</i>	<i>70</i>
6.1.2	<i>Utrygg tilknytning.....</i>	<i>78</i>
6.2	HVA MENER OG TENKER BARNEHAGELÆRERNE OM TILVENNING.....	82
7.	DRØFTING.....	91
7.1	BARNEHAGELÆRERENS BETYDNING FOR BARNETS TILKNYTNING	91
7.1.1	<i>Hvilken betydning har tilknytningspersonen for barnet? .....</i>	<i>92</i>
7.1.2	<i>Barnehagelærerens pedagogiske kjærlighet.....</i>	<i>95</i>
7.2	HVA MENER OG TENKER BARNEHAGELÆREREN TRYGG OG UTRYGG TILKNYTNING HOS BARN.....	96
7.2.1	<i>Betydning av trygg og utrygg tilknytning hos barnet, og hva betyr det?.....</i>	<i>96</i>
7.2.2	<i>Forutsetninger for trygg tilknytning i tilvenningsperioden?.....</i>	<i>103</i>
7.2.3	<i>Foreldrenes betydning for barns tilknytning.....</i>	<i>109</i>

7.3	TRYGGHETSSIRKELENS BETYDNING FOR TILKNYTNING	112
7.3.1	<i>Trygg base og sikker havn i praksis</i>	112
7.3.2	<i>Rutiner for tilvenningsperioden</i>	114
7.3.3	<i>Avleder vi barn</i>	117
8.	AVSLUTNING	119
8.1	KONKLUSJON	119
8.2	KRITISK VURDERING	123
8.3	VEIEN VIDERE	125
9.	LITTERATURLISTE	128
	Vedlegg nr.1 - Søknad til NSD	
	Vedlegg nr.2 - Forespørsel om å delta i intervju	
	Vedlegg nr.3 - Samtykke om observasjon av barn	
	Vedlegg nr.4 - Intervjuguiden	
	Vedlegg nr.5 - Observasjon av Oskar	
	Vedlegg nr.6 - Observasjon av Kari	

Norsk sammendrag

Dette forskningsprosjektet er en avsluttende masteroppgave i emnet tilpasset opplæring ved Høgskolen i Innlandet. Vi er to studenter som samarbeider om forskningsprosjektet.

Dette forskningsprosjektet er et fenomenologisk studie som omhandler barnehagelærerens erfaringer med tilknytning og tilvenning, hvordan dette kommer til syne i praksis, og hvilken betydning tilknytning har for barns tilvenning i barnehagen. Vi har valgt å benytte oss av kvalitativ forskningsdesign, hvor vi har intervjuet fire barnehagelærere. Vi har også observert to barn i tilvenningsperioden. Intervjuene våre baserte seg på semistrukturert intervju, som ble tatt opp med diktafon. Barnehagelærerne delte sine erfaringer med oss underveis i intervjuet og vi stilte oppfølgingsspørsmål underveis ved behov.

Funn og resultater i dette masterprosjektet, viser at barnehagelærerne har ulike tanker og erfaringer med tilknytning i tilvenningsperioder. Det kan tyde på at det er ulike kunnskaper hos barnehagelærerne om barns tilknytning ute i barnehagene. Funnene viser videre at barnehagene har ulike rammer for hvordan de fremmer barns tilknytning. Barnehagene organiserer rutiner i tilvenningsperioder også forskjellig. Disse resultatene kan tyde på, at det er viktig å ha et godt samarbeid med foreldrene for å skape trygg tilknytning og for at barnet skal få en så trygg tilvenning som mulig. Noen funn var ikke som forventet og overrasket oss. Det blir fortsatt benyttet avledning i situasjoner der barn er lei seg i tilvenningsperioder. Et annet funn viser at barnehagelæreren hadde ulike syn på tilknytningsperson, og i hvilken grad dette er bra eller ikke. Videre ser vi betydning av kunnskapsutvikling om tilknytning i barnehagen, og hvor viktig det er med trygge rammer i tilvenningsperioder, slik at barnet skal kunne føle trygghet og tilknytning.

Summary (engelsk sammendrag)

This research project is a final master's thesis on the subject of adapted education at the College of Innlandet. We are two students who collaborate on this research project.

This research project is a phenomenological study in which it deals with the kindergarten teacher's experiences with attachment and familiarization, how this appears in practice, and what impact attachment has for children's familiarization in kindergarten. We have chosen to use qualitative research design, where we have interviewed four kindergarten teachers. We also have observed two children in the familiarization period. All the interviews are based on a semi-structured interview, which was recorded by using a Dictaphone. The kindergarten teachers shared their experiences with us along the way in the interview and we asked follow-up questions along the way when needed.

The findings and results of this master project, shows that kindergarten teachers have different thoughts and experiences with the relation in the familiarization periods. It may indicate that kindergarten teachers have different skills about children's attachment in the projects. The findings further show that the kindergartens have different frames for how they promote children's attachment. The kindergartens also organize the routines in these periods differently. The results may suggest that it is important to have a good working relationship with parents to create safe attachment as possible. Some findings were not as expected and surprised us. Among other things, diversion is still used as a tool in situations where children are upset in the familiarization periods. Other findings show that kindergarten teacher had different views on the attachment person, and to what extent this is good or not. Furthermore, we see the importance of the knowledge about attachment, and how important it is with safe frames in the familiarization periods, so that the child should be able to feel the confidence and affiliation.

1. Innledning

Dette er en masteroppgave som skal undersøke barnehagelærerens erfaringer med tilknytning i tilvenningsperioder, med barnehagen som forskningsfelt. I dette kapittelet vil vi begrunne hvorfor vi har valgt dette tema, og bakgrunn for valget. Vi vil gjøre rede for problemstilling og forskningsspørsmålene, som skal fungere som en rød tråd gjennom oppgaven. Det er også viktig for oss å kunne si noe om avgrensning av oppgaven, for å tydeliggjøre problemstilling og forskningsspørsmål. Til slutt skal vi si noe om oppgavens innhold og videre oppbygging.

1.1 Begrunnelse og bakgrunn for valg av tema

For å kunne si noe om bakgrunnen for valg av forskningsområdet, er det viktig at leserne forstår og vet noe om vår førforståelse. Vi har begge lang praksis fra barnehagefeltet, og er utdannet barnehagelærere. Begge har erfaring med forskjellige alderstrinn i barnehagen. I dag er vi ansatt i samme barnehagen, den ene som pedagogisk leder og den andre som daglig leder.

Med vår bakgrunn og interesse for barnehagefeltet vi tilknytningsteorien særlig interessant. Det er derfor viktig for oss at vi gjennom vår forskning skaper interesse og nysgjerrighet hos leseren slik at den reflekterer rundt barns tilknytningsmønstre og hvilken betydning det har for de minste barnas tilvenning i barnehagen. Vårt utgangspunkt er ikke å lete etter feil hos andre barnehagelærere. Vi har heller ikke noe fasitsvar. Barn er forskjellige og det er viktig at vi ser de individuelle behovene og tilpasser i forhold til barnet. Men for å kunne se de individuelle behovene må barnehagelærerne ha kunnskaper.

Gjennom arbeidet i barnehagen må vi forholde oss til alle typer relasjoner, både med voksne og barn. Våre egne erfaringer og holdninger er med på å styrer hvordan vi forholder oss til andre mennesker. Det vi selv har opplevd vil være styrende for hvor nært vi vil komme et barn, hvor sensitivt vi er til barnets behov og tiden vi bruker på hvert enkelt barn. I vårt arbeid er det viktig at vi tar imot ny kunnskap som vil kunne gi oss nye erfaringer i hvordan vi kan møte barn i barnehagen. Vi må kunne gi barna et trygt og godt miljø som kan stimulere til videre utvikling hos barnet.

I dagens samfunn beskrives det at barn starter tidligere og tidligere i barnehagen. Forskning viser at etter at den store barnehageutbyggingen skjedde i Norge er det blitt opprettet flere barnehageplasser for barn under 3 år og dette har da ført til at det er flere ettåringer i barnehagen enn det var for noen år siden. I 2003 var det ca. 40 prosent ettåringer i barnehagen mens det i 2012 var registrert litt over 80 prosent. Tall fra SSB (SSB, 2016) viser at dekningsgraden for barn i alderen 1 - 2 år som har plass i barnehage for 2015 er i overkant av 81 %. Forskning på de minste barna i barnehagen viser at ettåringer har et forhøyet nivå av stress i barnehagen. Stress kan føre til at barn ikke takler å håndtere følelser senere i livet.

Debatten om barnehager er bra for små barn eller ikke, er både viktig og farefull, skriver May Britt Drugli (2008). Hun mener fokus må settes på hva som skal til for å gi små barn et bra liv i barnehage. Drugli (2014) skriver at de ansatte i barnehagen må ha fokus på småbarnspedagogikken og hva vi voksne kan gjøre for at de yngste barna skal ha det bra i barnehagen. Sånn vi ser det er det helt essensielt at de voksne i barnehagen er opptatt av å sikre et godt barnehagemiljø som er tilpasset barnas behov og gir barna størst mulighet for utvikling. I barnehagelovens formålsparagraf §1 står det:

Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling.

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering (Lov om barnehager, 2005).

Det betyr at de ansatte i barnehagen skal samarbeide med foreldrene slik at barnet får det beste utviklingsgrunnlaget. Barnehagen skal ikke ta over omsorg- og oppdragerrollen, men barnehagen skal være et supplement til foreldrene. Vi mener at det er viktig at vi som ansatte i barnehagen har god kunnskap om tilknytning hos de minste barna i barnehagen og betydningen av relasjoner, inkludering og anerkjennelse for å innfri dette målet.

1.2 Problemstilling og formålet med forskningen

Denne masteroppgaven er avsluttende oppgave i tilpasset opplæring. I vår masterutdanning forsto vi at relasjoner mellom barn - voksne, og tilknytningen mellom barn - voksen har stor

betydning for barns utvikling. Vi oppdaget snart at relasjoner og tilknytning har en nær sammenheng. For å kunne få en god tilknytning må en også ha en god relasjon. Og hva er en god tilknytning? Det var mange spørsmål som dukket opp. Vi måtte formulere en problemstilling¹. For å kunne forske på et faglig problem er det viktig at en bestemmer seg hvilket problem som foreligger. En problemformulering er et eller flere fenomener som en ønsker å beskrive eller redegjøre for (Rienecker og Jørgensen, 2013). I denne masteroppgaven ønsket vi å finne ut mer om hvilken betydning tilknytning har for barnets tilvenning. Hva er barnehagelærerens erfaring med tilknytning i tilvenningsperioder og hvorfor er tilknytning for de minste barna viktig i en tilvenningsperiode? Med dette som utgangspunkt ble temaet for vår masteroppgave:

Barnehagens arbeid med trygghet i tilvenningsperioden

Forskningsspørsmålene vi ønsker å få svar på er:

1. Hva mener og tenker barnehagelærere om barns behov for trygghet i barnehagen?
2. Hva gjøres i praksis for å skape trygghet for de minste barna i tilvenningsperioder, og i tilfelle hvordan gjør de det?

1.3 Oppgavens oppbygging

Kapittel 1 har i valgt å begrunne formålet og bakgrunn for forskningsprosjektet og valg av problemstilling. Vi har også definert forskningsspørsmålene.

I kapittel 2 vil tydeliggjøre vår avgrensning for oppgaven, og viser til sentrale begreper. Vi vil vise til barnehagen som arena for tilknytning.

I kapittel 3 beskriver vi nyere forskning om tilknytning og tilvenning.

I kapittel 4 vil vår teoriforankringen bli presentert. Dette teorigrunnet vil danne grunnlag for vår analyse og drøfting. Vi har tatt for oss Bowlbys klassiske tilknytningsteori og hvor vi har tatt for oss de ulike tilknytningstypene. Videre har vi valgt å trekke inn moderne tilknytningsteori og Allan Schores sin hjerneforskning og affektregulering. Vi har valgt å

---

¹ Problemstilling er et bredere spørsmål som stilles i forskning og det må være så godt formulert slik at du får avgrenset i forhold til du lurer på, den skal være et hjelpemiddel til å finne riktig informasjon

trekke inn trygghetssirkelen som utgangspunktet for å arbeide med tilknytning i barnehagen og pedagogisk kjærlighet. Tilslutt har vi valgt å lage et analyseverktøy som vil hjelpe oss i drøfting av funn.

I kapittel 5 baserer seg på forskningsmetode. Vi beskriver samfunnsvitenskapelig metode og kvalitativ forskning. Videre forklarer vi forskningsdesign som fenomenologi, hermeneutikk og kvalitativt forskningsintervju. Vi skriver om vårt forarbeid for innhenting av datamaterialet, hvor vi sier noe om intervjuguiden, utvalget av informanter og intervjuprosessen. Vi presenterer utvalget av informantene kort. Til slutt ser vi nærmere på validitet, reliabilitet og ulike forskningsetiske vurderinger, som krav om samtykke, konfidensialitet og transkribering.

I kapittel 6 vil vi presentere funnene våre fra intervjuene med informantene. Vi velger å dele opp i to hoveddeler med underkategorier. I dette kapittelet vil vi benytte sitater fra intervjuene for å vise til funnene. I tillegg til de fire intervjuene vi har gjennomført, har vi observert to barn i deres tilvenningsperiode i barnehagen. Vi velger å kort referert til observasjonene underveis for å vise til praksis.

I kapittel 7 skal vi drøfte og diskuterer funnene. Resultatene av funnene og analysen danner grunnlaget for kategoriene i drøftingskapittelet. I drøftingskapittelet vil vi anvende og vise til teori som kan være med på å belyse problemstillingen og forskningsspørsmålene.

I kapittel 8 konkluderer vi og stiller oss kritisk til eget arbeid. Vi sier også noe om hva det kunne vært interessant å forske videre på, før vi skriver noen avsluttende ord.

2. En avgrensning – Barnehagen som arena

For å avgrense denne masteroppgaven er det viktig å presenterer ulike aspekt ved barnehagen, som har en betydning for problemstillingen og forskningsspørsmålene. Vi har valgt å trekke inn ulike begreper som vi benytter, for å spisse teksten og oppgaven.

2.1 Trygghet

Vi velger å belyse trygghet med tilknytningsteorien som rammeverk. Heretter vil vi referere til tilknytning. Tilknytning handler om å skape trygghet for barnet. Det handler om å hjelpe barn med vanskelige følelser og støtte de i utforsking og lek. Dette handler om barnehagelærerens vilje og evne til å støtte barnets behov for beskyttelse, trøst og trygghet i forskjellige situasjoner. Bowlbys teori om tilknytningen sier at dette utvikles gradvis i løpet av barnets første leveår. Barnets erfaring med tilknytning i det første leveåret påvirker barnets utvikling (Broberg, Hagstrøm & Broberg, 2014).

2.2 Tilknytningspersonen

Vi har valgt å bruke begrepet tilknytningspersonen om den personen barnet knytter seg til i barnehagen. Ainsworth referere til “substitutes figures” i sin forskning og oversetter vi det til norsk vil det bety “erstatning person” eller tilknytningsperson (Ainsworth et al., 1978/2014). I vår forskning betyr dette barnehagelærerne, da vi har valgt å intervju og observere de i samspill og relasjon til barn. Det kan være at tilknytningspersonen er en assistent, men for å ikke skape forvirring gjennom oppgaven velger vi å referere til barnehagelærerne.

En tilknytningsperson skal være tett på barnet den første tiden i barnehagen. Det er viktig at tilknytningspersonen fokuserer på å bli mest mulig kjent med barnet, når foreldrene er der, slik at tilknytningspersonen kan støtte barnet på best mulig måte når foreldrene forlater barnehagen. Tilknytningspersonen har ansvar for barnet i tilvenningsperioden, og har ansvar for å trygge barnet. Ved å jobbe bevisst med et barn for å skape gode og trygge relasjoner, vil tilknytningspersonen kunne være barnets trygge base. Barnet vil være trygg på at den kan oppsøke denne personen og få støtte når det trengs. Tilknytningspersonen må være tydelig og informere barnet når den forlater avdelingen slik at barnet alltid er klar over hvem som er

tilstede for barnet.

2.3 Omsorgspersonen

I vår forskning omtales omsorgspersonen, som barnets primære omsorgsperson, dette er mor eller far. Bowlby definerer den primær omsorgsperson som den nære personen barnet søker trygghet hos når ting oppfattes som skummelt og utrygt, og fungerer som en trygg base for barnet i sin utforskning (Broberg et al, 2014). Denne personen er som oftest mor og hun reagerer hurtig, konsekvent og hensiktsmessig overfor barnet som søker trygghet. I magen til mor er fosteret i stand til å gjenkjenne morens stemme og det er derfor mor som oftest er barnets første primære omsorgsperson.

Omsorgens fenomenologi, er en beskrivelse av at omsorg bygger på en nærheten til seg selv, til eget følelsesspekter og reaksjoner i møte med andre mennesker. For å kunne klare dette, er evnen og viljen til å forstå den andre, lytte og være åpen, på en slik måte at vi når inn til den andre, enten verbalt eller nonverbalt. (Arnesen, 2012). Omsorgspersonen kan være en psykologisk regulator for barnets umodne nervesystem, så kan dette samspillet ha en innvirkning på de biokjemiske vekstprosessen hos barnet, som er med på å bygge opp barnets nevralt strukturer (Hart og Schwartz, 2009)

2.4 Tilvenning

Når vi velger å ta for oss barnas tilvenningsperiode, så er tilvenning et begrep i vid betydning. Vi har valgt å fokusere på en smal forståelse av begrepet, og da barnas første tre dager i tilvenningsperioden. Vi vet at tilvenning er noe som foregår over en lengre periode enn disse tre dagene. Men en administrativ tilnærming, vil si at barnet har tre dager med tilvenning.

Når barnet skal tilvennes i barnehagen så har tilvenningen tre ulike formål. Barnet skal først og fremst venne seg til det nye miljøet. For det andre skal barnet få muligheten til å bli godt kjent med barnehageansatte og minst en barnehagelærer. Dette bidrar til at barnehagelæreren kan være en erstatning for barnet når foreldrene ikke er der. Det tredje formålet er å la barnet venne seg til å være i barnehagen over et lengre tidsrom uten foreldrene til stede. Barnet skal

da kunne sette tilknytningssystemet sitt i hvilemodus og engasjere seg i leken ved hjelp av barnehagelæreren (Broberg et al., 2014). Det er ulike hvordan barnehager organiserer tilvenning på. Tilvenningsprosessen for barnet starter når barnet starter i barnehagen, og er ofte preget av mange sterke følelser hos barnet, men også hos foreldrene. Vi vet at den mest vanlige og tradisjonelle måten å organisere tilvenning på her i Norge, er at barnet og foreldrene kommer på besøk i forkant av barnehagestart. Deretter har barnet tre dager til disposisjon for å tilvennes. Den første dagen er foreldrene sammen med barnet i noen timer. De to neste dagene forlater foreldrene barnet gradvis, slik at barnet får lengre tid uten foreldrene til stede.

Det er utviklet en modell for tilvenning, som kalles for Jåttåmodellen. Dette er en foreldreaktiv tilvenning (Belland og Lange-Moi 2015, s. 61 - 63). Denne er utviklet i en barnehage i Stavanger, og skal sikre de minste barna en bedre tilvenning ved å gi barna en lengre tilvenning, samtidig som denne modellen legger vekt på at foreldrene skal involveres mer. Dette innebærer at foreldrene får tidlig og god informasjon gjennom foreldremøter i forkant, barnet får en kontaktperson, og det gis informasjon om for eksempel tilknytningsteori, foreldrene får også tilbud om hjemmebesøk. Videre er det satt av minimum 5 dager til tilvenning, hvor barnet er sammen med foreldre. Denne utvides ved behov. Samtidig er foreldrene aktive i barnehagens praktiske gjøremål. I Jåttåmodellen har barnet tilvenning i små grupper på tre barn, det vil si at barnet er sammen med andre barn i tilvenningsperioden. Modellen krever god struktur og organisering, og bruker trygghetssirkelen som et pedagogisk verktøy i samspill med barna, og i veiledning med foreldrene. I etterkant av barnets tilvenning evaluerer barnehagelæreren det enkelte barns oppstart, og gir foreldrene et tilbud om en oppstartsamtale der barnets tilvenningsperiode trekkes frem (St. meld nr. 19, 2015-2016).

Bowlby peker på at: «Mennesker har til enhver tid levd i sosiale fellesskap og at barn i de aller fleste samfunn har erfaring med flere enn en omsorgsperson» (Broberg et al., 2014 s.59). De ansatte i barnehagen skal være foreldrenes forlengede arm og de skal være et supplement til foreldrene. Broberg et al., (2014, s 60) omtaler den amerikanske antropologen Sarah B. Hrdy. I følge Broberg et al. så innførte hun uttrykket, all foreldreskap som skal beskrive det utvidede foreldreskapet, og dette er en fellesbetegnelse for voksne som hjelper den biologiske

moren med omsorgen for små barn. For de ansatte i barnehagen vil det bety den rollen de får når de tar imot en nytt lite barn. Det er viktig at barnehagen møter barnet med tillit og respekt (Lov om barnehage, 2005). Gjennom organisering i barnehagen skal de ansatte legge opp til at barnet får en trygg tilvenning.

De voksne må vise engasjement og tilstedeværelse i sin kontakt med barnet (Broberg et al., 2014). Drugli (2014) presiserer viktigheten i at barnehageansatte møter de yngste barna med omsorg, at de evner å etablere nære relasjoner og responderer raskt på barnas følelser og behov. Barnehagelæreren må være tilstedeværende både i kropp og hode for å være sensitiv overfor barna og deres behov. Barnet søker en omsorgsperson som har tett og regelmessig kontakt med barnet og som er sensitivt overfor dets følelser, som har anledning til å trøste og gi nærhet. Hvilken tilknytningsrelasjon barnet utvikler avhenger av relasjonen mellom barnehagelæreren og barnet. Relasjonen er avhengig av tid, engasjement og kontinuitet. Gjennom gode relasjoner mellom barn og voksne vil barnets oppfatning av seg selv formes og bidrar til at barnet får en positiv utvikling og en positiv oppfattelse av seg selv i samspill med andre, både barn og voksne. Dette er en motiverende kraft som driver barnet videre i sin utvikling.

Det første møte med barnehagen kan være skummelt både for liten og stor. Det som er viktig for både ansatte og foreldre når barnet skal starte i barnehagen er å legge mest mulig til rette for at overgangen fra hjem til barnehagen blir best mulig for barnet. De minste barna i barnehagen har ingen klar formening om tidsperspektiv og de føler seg utrygge fordi foreldrene forlater de (Drugli, 2014). Barna har begrenset muligheter for å selv kunne regulere sine følelser og det innebærer at de vil trenge støtte fra de ansatte i barnehagen når foreldrene er borte. Før foreldrene forlater barnet i barnehagen over et lengre tidsrom, bør barnet være så trygt som mulig på en eller flere av de ansatte.

I forskningen til Drugli, Solheim, Lydersen, Moe, Smith & Berg-Nielsen (2017), står det beskrevet at stressnivået øker jo lengre barnet er i barnehagen og det viser til at barnet er lenger borte i fra sin trygge omsorgsperson. Barnet trenger en voksen person som kan støtte det gjennom stressede situasjoner slik at det kan roe seg ned. Drugli (2014) sier videre at det er funnet at vedvarende forhøyet kortisolnivå kan føre til redusert immunforsvar og mer sykdom, og fare for utvikling av stressrelaterte atferdsvansker.

I løpet av tilvenningsperioden eller i ukene etterpå er det mange som praktiserer å ha en

samtale med foreldrene. Dette kalles ofte for en oppstartssamtale eller tilvenningssamtale. Denne samtalen kan dannet et grunnlag for å skape en god relasjon til foreldrene, samtidig en unik mulighet til å la foreldrene fortelle om barnet sitt. Dette kan bidra til at til barnet føler seg inkludert og sett av de voksne i barnehagen, hvor de bli møtt med en forståelse for at de er individer med egne behov og følelser (Johannesen & Mikkelsen, 2015).

2.5 Barnet 0-3 år

Vi har valgt å fokusere på de minste barna i barnehagen i forskningen. Det forskes på hvordan tilvenningsperioden best legges opp i forhold til barnet og deres tilknytning. Vi kunne lagt opp til at vi forsket på barnehagebarn i alderen 0 - 6 år, men vi ser at barn i alderen 0 - 3 år har vanskeligere for å meddele med språk hvordan de har det og hva de trenger. Som barnehagelærere må vi lære oss å tolke kroppsspråket til barna mer for å kunne forstå hva de vil. Vi ser nærmere på denne forskningen i kapittel 3.

2.6 Foreldresamarbeid

Når barnehageansatte skal inkludere de minste barna i barnehagen, er foreldresamarbeidet og deres informasjon om barnet viktig for personalet, denne informasjonen kan bidra til at barnet får en så god og trygg oppstarte som mulig, hvor det blir ivaretatt. Det er i selve møte mellom mennesker, eller i møte mellom personalet og barnet at inkludering skjer. Hvordan barnehagelæreren verdsetter og vurderer barnet på, spiller en rolle for kommunikasjonen eller relasjonen mellom barnet og den voksne (Ulla, 2012). I en tilvenningsperiode, når personalet skal møte et barn for første gang, er det viktig å verdsette barnet og vurderer barnet som subjekt, hvor den voksne toner seg inn med barnet, og åpner for barns medvirkning i tilvenningsperioden (Powell, Cooper, Hoffman & Marvin, 2015).

3. Sentral forskning om tilknytning og tilvenning

I dette kapittelet vil vi vise til forskning gjennomført på de minste barna i barnehagen, som har betydning for barns tilknytning og tilvenning

3.1 Nyere forskning om tilknytning

Det har skjedd mye innenfor utvikling av tilknytningsteori og blant annet Schore, Stern, Fonagy og Target (Hart og Schwartz, 2009), har videreutviklet teoriene til blant andre Bowlby. Vekten legges nå mer på nevrobiologi, hjerneforskning og mentalisering.

Vi velger å vektlegge to av forskere som har hatt stor betydning for nyere forskning om tilknytning. Daniel Stern er den ene forskeren som hadde betydning for tilknytningsteorien i de siste årene. Han filmet samspillet mellom barn og deres mødre, ved å filme denne samspillet kunne de studere relasjonen mellom barn og mor enda nærmere. Forskingen til Stern er et viktig skritt videre i den nyere forskningen og utvikling av tilknytningsteorien (Hart og Schwartz, 2009).

Allan N. Schore er opptatt av den begynnende relasjonen mellom spedbarn og foreldre. Han var opptatt av selve inntoningsprosessen i denne relasjonen. Selve inntoningen er grunnleggende i utviklingen av barnets nervesystemet, mener han. Videre mener han at det er i selve samspillet mellom barnets utvikling, og erfaringene til omsorgspersonene, at tilknytning forekommer (Hart og Schwartz, 2009).

Videre vil vi knytte inn forskning som viser til barns stressnivå når de starter i barnehagen. Forskingen viser at nivået av stresshormonet kortisol er betydelig høyere hos barn når de er i barnehagen enn når de er hjemme (Drugli et al., 2017). Forskingen viser at et langvarig høyt nivå stress kan ha innvirkning på barns immunsystem og det kan føre til psykiske og kognitive vansker.

Drugli et al., (2017) gjennomførte et studie av 1-2 åringene i 85 ulike barnehager i 6 kommuner i Norge. Studiene ble gjennomført på 112 barn som startet opp i barnehagene høsten 2013 og høsten 2014. Testen ble gjennomført ved at barnet fikk en steril absorberende bomulls tannrull inn i munnen som de skulle "sutte" på. Nivået av kortisol ble målt morgen og ettermiddag. Målingene viste at barn som var i barnehagen 8 timer eller mer hadde et

høyere nivå enn de som var der i ca. 5 timer. Barn har lange dager i barnehagen og er ofte i barnehagen 8 timer, eller mer, per dag. Dette betyr av de minste barna tilbringer store deler av sin våkne tid i barnehagen sammen med personalet. Drugli et al., (2017) ønsket å studere om det hadde innvirkning på barnas kortisolnivå om de var i barnehagen kontra hjemme. De ville også se om barnets alder hadde innvirkning, morens utdannelsesnivå, barnehagens organisering, gruppe størrelser, hvor lang dag barnet hadde i barnehagen osv. Funnene Drugli et al., (2017) gjorde, bidro til at de kunne konkludere med at barnehagene ikke hadde god nok praksis på ettermiddagen til å ivareta små barn med lange dager.

Vi kommer ikke til å gå inn på de forskjellige resultatene, da det vil kreve nøyere gjennomgang av et resultat som ikke er hensiktsmessig å gå inn på i denne rapporten. Men det som kom tydelig fram var at antall timer barnet hadde i barnehagen hadde en klar innvirkning på kortisolnivået. Forskerne konkluderte med at de minste barna viste tydelig tegn på at de strevde med å være lenge borte fra sin primære omsorgsperson. Det var tydelig at tilknytningssystemet² aktiveres og at barnet føler at det ikke møtes av en sensitiv voksen som er like tilstedeværende som foreldrene.

3.2 Nyere forskning om tilvenning

Mange barn gråter når foreldrene skal forlate det, og dette synes foreldre er ekstra vanskelig. Foreldrene kan bruke lang tid på avskjeden, bruker strategier for å lette avskjeden og vinke-sekvensen gjentas flere ganger. Det er nå foretatt ny forskning på tilvenning i 300 barnehager i Danmark, som skal gi barnet en bedre avskjed med foreldrene, og som skal bidra til mindre gråting ved avskjed. Det er Aarhus Universitet som har forsket frem en metode som skal kunne gi barnet en tryggere og bedre tilvenning i barnehagen, og som skulle gjøre overgangen fra hjem til barnehage så skånsom som mulig. Forskerne bak prosjektet mente at barn som ikke hadde en god avskjed i barnehagen, kunne få negative konsekvenser for barnets utvikling, trivsel og eventuelt påvirke barnet resten av livet.

Det er mye snakk om at en tilvenningsperioden varer i opptil en til to uker, mens den danske forskningen sier at dette er langt ifra nok. En av de som har vært med på dette prosjektet er Ole Henrik Hansen. Han og de andre forskerne i prosjektet “Barnet i centrum”, anbefaler en

---

² Dette forklares nærmere i kapittel 3 og tilknytningsteorien.

tilvenning på mellom 4 og 5 måneder, som starter allerede før barnet faktisk skal begynne i barnehagen (Schultz, 2016, s.31-33). Forskningen viser til at barnet bør komme på besøk en times tid en gang i uken. Barnet skulle da være sammen med foreldrene sine i denne perioden. På denne måten kunne barnet bruke mellom 4-5 måneder på å bli trygt i barnehagen. I tillegg er det forsket på at barnehagepersonell burde reise hjem til barnet og foreldrene på besøk, slik at barnet kunne hilse på pedagogene hjemme i eget hjem, altså et hjemmebesøk.

Videre er det forsket på at barnehageansatte burde være oppmerksomme på det Hansen kaller for «avleveringsvinduer». Dette handler om at de barnehageansatte må se det «magiske» øyeblikket når barnet er klar for å si «hade» til mor eller far, og «hei» til personalet i barnehagen. Det er også viktig å være oppmerksom på når foreldrene er klare for å levere barnet sitt. Når både barnet og foreldrene er klare, er barnet tryggere ved levering. I tillegg mener han at barn som går inn eller krabber inn av seg selv til de ansatte, er de barna som er tryggest. Når foreldrene skal forlate barnet i barnehagen er det viktig å være tydelig slik at avskjeden blir best mulig for barnet. Barnet må være klar, og føle seg som en del av avskjeden, slik at det ikke føler seg avvist av foreldrene. Det er mange foreldre som har mye på hjerte og mange beskjeder å gi når de skal levere barnet i barnehagen. Men er egentlig fokuset på barnet da? Alle beskjeder foreldrene måtte ha, burde ikke prege en avleveringssituasjon. Foreldrene bør skrive alle beskjeder på lapper eller på en oppslagstavle slik at fokuset er på barnet istedenfor på alle beskjeder. Har barnet en god start på dagen, vil barnet også ha en bedre dag i barnehagen (Schultz, 2016, s.31-33).

May Britt Drugli, er en som mener at barnehager og foreldre i Norge har noe å lære av den danske forskningen. Drugli et al (2017) sin forskning viser at barna hadde et forhøyet stressnivå de to første ukene i barnehagen. Dette tyder jo på at barna bør ha mer enn tre dager med tilvenning. I tillegg viser også forskning at barn har en lettere tilvenningsperiode hvis det har en tilknytningsperson i barnehagen, og at barnehagen i tillegg er fleksible på hvor mange dager foreldrene kan være sammen med barnet sitt i barnehagen. May Britt Drugli er en av de som tenker at den danske modellen bør bli en inspirasjonskilde i norske barnehager (Schultz, 2016, s.31-33).

4. Tilknytningsteori

I det første underkapittelet vil vi forklare og definerer tilknytningsteori og kort beskrive historien bak teorien.

4.1 Bowlby's klassiske tilknytningsteori

Vi viser til diktet av Ragnhild B. Whaale som vi mener beskriver hvordan barn bør oppleve sin barndom. Den omsorg og kjærlighet de bør oppleve i relasjoner med de rundt seg for å kunne vokse og utvikle seg til et selvstendig individ med selvtillit og trygghet til å møte virkeligheten i verden. Som mennesker er vi helt avhengig av andre mennesker for å ha det bra. Mead³ fremhever betydningen av de signifikante andre hvor barnet kan speile seg og se seg selv utenfra. I denne samhandlingen med andre lærer barnet hvordan det virker på andre.

På 1940-tallet skrev psykoanalytiker John Bowlby følgende

Nære tilknytninger til andre personer er det navet et menneskeliv dreier seg rundt (Powell et al., 2015. s.19).

John Bowlby⁴ regnes som opphavsmann til tilknytningsteori. Tilknytning er oversatt fra det engelske begrepet "attachment". Bowlby mente at tilknytningsteorien ga et nytt paradigme i kunnskap om barna. Det ga en ny måte å forstå hvordan spedbarnet knyttes til sin primæromsorgsperson (Ainsworth et al., 1978).

Bowlby la frem en oppfatning om at barns relasjoner med sine omsorgspersoner og kvaliteten på denne relasjonen, spiller en viktig rolle i forhold til barnets utvikling og psykiske helse (Powell et al., 2015). På den tiden var Bowlbys teori så radikal at han møtte motstand fra eksperter på området barneomsorg. I midten av 1900-tallet var det en oppfatning av at voksne skulle unngå kjærlig berøring av barna. Fra et medisinsk perspektiv var det behovet for

---

³ George Herbert Mead, født 27. februar 1863. Han var en filosof som bidro innen den symbolske interaksjonismen med å skissere en teori der menneskets bevissthet oppstår gjennom interaksjon med andre mennesker slik at «selvet» fremstår som et sosialt produkt. «Det bevisste selvet» kommer til syne ved at vi observerer andres reaksjoner på oss selv.

⁴ John Bowlby, født i England i 1907, og er utdannet psykoanalytiker. Han begynte å jobbe på en barneklinikk i London. Det var her hans interesse for barns utvikling startet. Etter 2. verdenskrig ble denne interessen forsterket av konsekvensen krigen hadde for mange barn, og deres adskillelse fra foreldrene under krigen.

hygiene som sto i fokus. Når en ser de oppfatningene som forskere og leger hadde rundt det å være kjærlig mot sine barn, så kan en forstå at Bowlbys tilknytningsteori vakte uro og motstand i forskningsmiljøene. Bowlby beskrev tilknytning som et medfødt atferdssystem hos små barn og viste til at barn hadde best sammen med sin trygge omsorgsperson som barnet hadde en god relasjon med.

På slutten av 1950-tallet hadde Bowlby samlet en mengde observasjoner og teori av barn som viste betydningen av tilknytning for barns utvikling og dette materialet y ble utgitt av verdens helseorganisasjon i 1951 med tittelen: «Maternal care and mental health» (Powell et al., 2015). Bowlby redegjorde for at det er helt essensielt for barnets utvikling, både psykisk og fysisk, at det opplever en varm og god relasjon til sin nære omsorgsperson eller heretter kalt primære omsorgsperson. Hans funn kom fra observasjoner av barn som hadde opplevd atskillelse fra sine foreldre.

Bowlby observerte barn som ble adskilt fra foreldrene tidlig i livet og plassert i et fremmed miljø som for eksempel innleggelse på sykehus og funnene viste tydelig at barna var sterkt påvirket av at foreldrene ikke var tilstede. Når barna ble gjenforent med foreldrene viste de sunne tegn som sinne, gråt, sorg og at de savnet nærkontakten. Barn med trygg tilknytning trenger sin primære omsorgsperson tett i situasjoner som oppfattes som skumle og farlige. Det må være et gjentakende og varig samspill med barnets omsorgsperson for at det skal oppstå en trygg tilknytning og derfor er det viktig at denne person er tilstede for barnet når barnet trenger det mest. I senere tid beskrives tilknytningsteorien som «en av de mest vidsynte, mest dyptgående og mest kreative forsknings retningene innenfor 1900-tallets psykologi». Bowlby oppfordret foreldrene til å være større, sterkere, klokere og god. Det ble bevist at barn lærer mye mer sammen med sin nære omsorgsperson som var i stand til å være et støttende stillas og som hjalp barnet med å løse og takler problemer og følelser, enn barnet klarte alene (Ainsworth et al., 1978/2014).

I 1950 søkte Bowlby etter en forsker som skulle arbeide sammen med han for å undersøke hvordan atskillelse fra mor påvirket barnets utvikling. Denne annonsen svarte Mary Ainsworth⁵ på. Ainsworth ønsket å undersøke ulike former for tilknytning ved at barnet ble

---

⁵ Mary Ainsworth ble født i USA i 1913 og studerte psykologi. Via forelesning ble hun interessert i hva som styrer barns utvikling. Hun fikk mastergrad i psykologi i 1936 og beskrev i sin doktoravhandling for første gang begrepet “trygg base” (Broberg et al., 2014). Hun regnes som den andre forgrunnsfigur for tilknytningsteorien.

utsatt for uvante og stressende situasjoner eller «strange situation»⁶ som hun kalte det. De undersøkte hvordan barnets atferd, ved enkle endringer av omgivelsene, endres ved at deres tilknytningsmønster ble aktivert med varierende grad av intensitet (Ainsworth et al., 1978). Ut fra barnets atferd i den situasjonen klassifiserte Ainsworth kvaliteten av tilknytningen mellom den primære omsorgsgiver og barnet i tre forskjellige typer. Ainsworth mente at hvor barnet plasserte seg i tilknytningsmønsteret ville si noe om kvaliteten på den følelsesmessige tilknytningen barnet ville erfare senere i livet.

En annen barnelege og psykoanalytiker som levde på samme tid som Bowlby var Donald Wood Winnicott. Winnicott var opptatt av omverdens og interaksjonens betydning for utvikling hos barnet (Hart og Schwartz, 2009). I sin jobb som barnelege observerte han småbarn sammen med sine mødre. Som Bowlby opplevde Winnicott sterk motstand vedrørende sin forskning rundt interaksjonens betydning i utvikling av selvet til barnet. Winnicott utformet en utviklingsforståelse med fokus på tidlige utvikling og forholdet mellom spedbarnet og moren. Han var opptatt av at det finnes et grunnleggende menneskelig behov for å være i en relasjon med andre og at utviklingen hos barnet preges av gunstige relasjoner. Winnicott betegner dette som fasiliterende omverden som kjennetegnes at en intens opptatthet av barnet fra omsorgspersonenes side og at denne personen er i stand til å tilpasse seg barnets behov. Barnet har en opplevelse av at når jeg er sulten så er mor til stede slik at behovet dekkes og på den måten får barnet en fornemmelse av at dens indre virkelighet dekkes av den ytre verden, som er moren. Fornemmelsen av seg selv styrkes dermed hos barnet og modning av barnets potensial realiseres. Barnet opplever via den støtten at personligheten dannes. Moren er en kjærlig, innlevende og stabil mor som viser omsorg for barnet og dets behov, de er en enhet. Winnicott fremhever at mor og spebarn er hverandres forutsetning og det er dette synet på gjensidigheten mellom mor og barn som gjør at Winnicott hadde betydning for tilknytningsteorien.

---

⁶ En forskningsmetode hvor barnet ble adskilt fra sin omsorgsperson og ble overlatt til en fremmed person. Etter en stund ble barnet gjenforent med omsorgspersonen og den atferden barnet viste da, beskrev barnets tilknytningsmønster.

Hart og Schwartz (2009, s. 24) viser til to elementer i Winnicotts utviklingsforståelse:

1. Barnet selv og dets reise fra absolutt avhengighet av omsorgspersonen til økende uavhengighet.
2. Den moderlige omsorgen i spedbarn-mor-relasjonen, de endringene som skjer i moren når hun møter barnets spesifikke behov.

Winnicott mente at barnet er helt avhengig av omgivelsene som beskytter og støtter det i alt. Barnet er helt avhengig at moren er tilstede og tilpasser seg barnet hele tiden. Etterhvert vil barnet bli mer og mer uavhengig av denne støtten og blir tryggere på omverden. Det får lyst til å bevege seg rundt, leke og utforske. Tilnærmet den trygge basen Bowlby snakker om. Barnet kan, under gunstige omstendigheter, utfolde seg og bli et selvstendig vesen. Winnicott fremhever at barnets eget bidrag for egen utvikling var betydningsfull og at barnet skaper og gjensker sin verden. Likheten mellom Bowlbys og Winnicotts arbeid var at de begge var opptatt av betydningen av barnets erfaringer med omverden og hvordan dette påvirker utviklingen til barnet.

Tilknytningsteorien er en teori om det psykologiske båndet mellom barnet og sin primære omsorgsperson (Hart og Schwartz, 2016). Tilknytning reguleres av forholdet mellom barnets medfødte forskertrang og utforsking på den ene side, og behovet for trygghet og beskyttelse på den andre. Det innebærer at barnet søker fysisk nærhet til utvalgte voksne. Men barnet kan også søke nærhet til andre voksne enn sin mor.

If during separation from his mother a child is fortunate enough to be cared for by a substitute figure who plays a thorough maternal role, separation distress may be greatly alleviated, and the child may come to direct attachment behavior toward the substitute figure⁷ (Ainsworth et al., 1978).

Barnet kan altså knytte seg til flere personer som da blir en erstatning og som kan være tilnærmet like sensitiv og lydhør til barnet som moren, men det påpekes samtidig at barnet i første delen av livet sitt naturlig knyttes seg til mor.

Bowlby tilknytningsteori beskriver barns behov for å forme og opprettholde relasjoner med andre mennesker, da først og fremst sin primære omsorgsperson som i første omgang er

---

⁷ Ainsworth kaller denne personen for substitute figure, vi velger å referere til tilknytningsperson videre i oppgaven.

barnets mor (Baumeister og Leary, 1995). Han beskriver videre at denne relasjonen til mor vil forme hvordan barnet knytter seg til personer videre i livet og hvordan det utvikles. Som det står i diktet “La meg være barn”: «la meg sitte på et fang når jeg er liten så jeg kan stå oppreist når jeg er stor». Den formen for tilknytning du møter når du er liten vil forme deg i livet. Du vil klare å stå oppreist fordi du er vant med å få nærhet og omsorg når du trenger det. Tilknytning virker som en bærebjelke for den videre utvikling hos barnet.

4.1.1 Begrepet tilknytning

Broberg et al., (2014) peker på at tilknytning kan beskrives som nære følelsesmessige relasjoner som varer over tid. Den utvikles gradvis i løpet av de første leveårene til barnet. Tilknytning berører relasjonen til en spesiell person som det ikke er mulig å erstatte. Denne relasjonen har stor følelsesmessig betydning for individet og den omfatter foreldrenes vilje og evne til å støtte og møte barnets behov og gi beskyttelse, trygghet og omsorg i situasjoner som barnet opplever som ubehagelig eller i det generelle (Broberg et al., 2014). Barnet opplever ubehag ved ufrivillig separasjon fra den primære omsorgspersonen. Tilknytning dreier seg om å hjelpe barnet med vanskelige følelser og støtte det i utforskning og lek, være tilstedeværende for barnet både psykisk og fysisk slik at det kan søke nærhet og omsorg. Barnet skal ha mulighet til å søke trøst hos den voksne omsorgspersonen. Barnet trenger rett og slett å lades⁸ (Brandtzæg, Torsteinson, Øiestad, 2013).

Baumeister og Leary (1995) fremhever at behovet for å føles tilknyttet til en person, kan overføres til en annen person. Dette bekreftes også hos andre forskere, som Ainsworth et al. (1978) i sin beskrivelse av den “substitutes figure”. Små barn knytter seg til de som er sensitive, er stabile i deres liv, som viser interesse for barnet og som er en tilstedeværende og spennende voksen. I barnehagen vil det si at tilknytningspersonen må være i stand til å se, og forstå barnets behov for hva som er passende stimuli i forhold til barnet og dets utviklingsnivå. På denne måten kan barnet føle seg trygg. Dette er utgangspunktet for barns utforskning, lek og læring. Trygghet for barnet vil også si at det ønsker å være i nærheten av sin omsorgsperson for å få den nærheten barnet ønsker å oppnå, for så å kunne utforske miljøet og leken igjen. Barnet søker denne tryggheten flere ganger i løpet av barnehagehverdagen, med lengre og lengre opphold mellom hver gang (Broberg et al., 2014).

---

⁸ Begrepet beskrives under kapittelet om COS-sirkelen.

For at et barn skal kunne føle tilknytning og trygghet til et annet menneske, så er det avhengig av relasjonen. En relasjon er samspillet mellom, eller kontakten mellom to mennesker. Det er kvaliteten på dette samspillet som er avgjørende for hvordan barnets relasjon til sine omgivelser oppleves. Dermed kan dette også knyttes til barnets læringsprosess (Olsen, 2016). Når de voksne har en god relasjonskompetansen, innebærer dette at den voksne viser interesse for barnets interesser, forstår og anerkjenner barnet, er sensitiv og oppmerksom og handler i samspill med barna på en god og forståelsesfull måte. Relasjonskompetansen er spesielt viktig i de situasjonene hvor barna har opplevd omsorgssvikt, har tilknytningsvansker, har en diagnose eller hos barn som har opplevd ulike traumer. Hvis de voksne besitter en viss kunnskap om relasjonskompetansen, kan dette være med å fremme barnets utvikling på en positiv måte (Olsen, 2016).

I barnehagen vil relasjonen mellom barnet og tilknytningspersonen kunne kalles en pedagogisk relasjon. Det vil si at relasjonen mellom barnet og barnehagelæreren består av gjensidig tillit, hvor tilknytningspersonen må sette egne behov i andre rekker for å kunne ha evnen til å sette seg inn i barnets behov. En pedagogisk relasjon innebærer også at tilknytningspersonen har en forståelse av at relasjonen er en del av barnets danningprosess⁹. En slik relasjon bygger også på omtanke og omsorg (Skoglund & Åmot, 2012). For at barnet skal kunne få en god tilknytning i tilvenningsperioden er det derfor helt avhengig av at den voksne tar ansvar, slik at relasjonen skal bli så god som mulig.

Patrick Kermit (2012) beskriver i sin bok at den første relasjonen mellom barnet og moren vil ha stor betydning for barnets måte å tilknytte seg andre personer og den har også en grunnleggende betydning for barnets selvtilit, trygghet og fysisk sikkerhet. Kermit (2012) viser videre til at de tilfellene hvor ikke den gode tilknytningen mellom mor og barn eksisterer, eller barnet har opplevde vold eller andre krenkelser, vil dette få store konsekvenser for barnets utvikling videre i livet. Barn som ukritisk søker oppmerksomhet hos andre voksne som det ikke kjenner, kan knyttes til barn som har en dårlig relasjon til tilknytningspersonen. Gjennom kvaliteten på denne første tilknytningen med mor vil barnet utvikle en grunnleggende tillit eller mistillit til de rundt seg.

Et barn kan vise tilknytningsatferd til et annet barn eller en voksen, men det er ikke slik at

---

⁹ Danning er en livslang prosess. Det handler om å bli utfordret, ha noe å strekke seg etter og utvide egne forståelsesrammer. Dette er viktig for å utvikle selvstendighet, egen identitet og for å bli reflekterte mennesker. For at barnet skal få muligheten til danning er det avhengig av andre mennesker

barnet nødvendigvis sies å ha en tilknytningsrelasjon av den grunn. Barnet kan vise tilknytningsatferd til den nærmeste voksen hvis barnet opplever noen som føles truende. Det vil si at barnet strekker seg mot, gråter eller ønsker nærheten til den voksne. I barnehagen er det viktig at det utvikles et følelsesmessig bånd mellom barnet og minst en voksen i barnehagen. Det er også viktig at barnet kan vise tilknytningsatferd overfor andre voksne når den personen barnet har en følelsesmessig relasjon til, ikke er tilstede (Broberg et al., 2014).

Et av hovedtrekkene ved Bowlbys teori er at kvaliteten på tidlig tilknytning påvirker barnets emosjonelle og sosiale utvikling. Bowlby forklarte hvordan tilknytning formes og sammen med Ainsworth identifiserte han ulike tilknytningsmønstre og hvordan dette påvirker barnets utvikling. En sensitiv voksen vil reagere raskt og hensiktsmessig i forhold til sitt eget barns signaler (Drugli, 2014). Barnet vil da få erfaring av at denne voksne forstår barnets følelser og gir barnet den omsorg og nærhet det trenger. Det får svar på sine signaler og svaret barnet får på sine signaler, er helt avgjørende for utvikling av barnets tilknytningsmønster. Her er det viktig å presisere at barnet kan utvikle forskjellige tilknytningsmønstre overfor far og mor.

4.1.2 Tilknytningsmønstre

Ainsworth klassifiserte relasjonene i tre tilknytningsmønstre (Powell et al., 2015). I de bøkene vi har benyttet beskrives Ainsworths sine relasjoner både som tilknytningskategorier og tilknytningsmønstre. Vi vil nå beskrive de tre tilknytningsmønstrene.

Trygg tilknytning

I sin beskrivelse om trygg tilknytning beskrev Ainsworth et barn med trygg tilknytning som et barn som viser fortvilelse under separasjon, lett og trøste ved gjenforening og raskt klar til å gjenoppta aktiv utforskning (Ainsworth et al., 1978).

Når barnet oppsøker omsorgspersonens nærhet og barnet opplever at det får trygghet og beskyttelse, kalles denne relasjonen for en trygg tilknytning. Trygg tilknytning beskrives som den psykologiske tilstanden hos et barn som forventer at omsorgspersonen vil være tilstedeværende, tilgjengelig og lydhør for barnet selv om denne personen ikke er tilstede i øyeblikket. Barnet bruker denne omsorgspersonen som en trygg base for utforskning av miljøet rundt seg, og savner denne personen når den ikke er tilstede men lar seg trøste av vedkommende når hun er tilbake.

Barnet opplever at omsorgspersonen er til å stole på, og at denne personen er sensitiv for barnets behov for trøst og omsorg når det trenger det. For at trygg tilknytning skal oppstå mellom barnet og omsorgspersonen må barnet ha gjentatte opplevelser over tid av å bli møtt på sine behov (Drugli, 2014). Barnet må møtes av en sensitiv og forståelsesfull voksne som gir barnet frihet til å utforske i fred når den trenger det, og nærhet og omsorg når barnet har behov for det. Når barnet opplever følelsen at det er trygt, vil det fokusere på å utforske det som skjer rundt seg med en viten at omsorgspersonen er i nærheten og kan oppsøkes når barnet trenger det. Så fort barnet opplever noe skummelt, eller det føler seg hjelpeløs, vil tilknytningssystemet aktiveres og barnet vil søke sin trygge omsorgsperson.

Et barn med trygg tilknytning responderer med tillit og glede overfor den omsorgspersonen som gir barnet sensitiv og omsorgsfull oppmerksomhet. Sammen med omsorgspersonen kan barnet få lov til å streve og lære seg oppgaver som det ikke helt vet hvordan det skal løse. Barnet får opplevelse av mestring og selvtillit når det løser oppgaven, og det opplever å få støtte fra omsorgspersonen. Barn med trygg tilknytning har god balanse mellom tanker og følelser.

Utrygg tilknytning

Ainsworth skilte mellom to typer av utrygg tilknytning, den unnvikende og den ambivalente. Den ambivalente beskrives i neste underkapittel. Ainsworth beskrev den unnvikende tilknytningen som at barnet ikke har behov for å benytte foreldrene som en trygg base (Ainsworth et al., 1978). Barnet har en opplevelse av at når den oppsøker omsorgsperson, så opplever ikke barnet en nærheten som stimulerer til trygghet og beskyttelse. Det vil da unngå denne basen for å få trøst, og vil heller klare seg selv. Barn som har en utrygg tilknytning har over tid opplevd at omsorgspersonen hverken er sensitiv eller lydhør overfor barnets behov for trøst og støtte. Barnet opplever at omsorgspersonen ikke er veldig begeistret for barnets klenge behov eller følelsesutbrudd. Barnet kan, av omsorgspersonen, bli henvist videre til en annen voksenperson. Ved atskillelse og gjenforening viser barnet lite følelser, og det er opptatt av aktiviteten og bryr seg lite om at mor er tilbake.

Barn som er unnvikende tilknyttet, vil lære seg å klare seg selv. Forskere ser at et barn som er utrygg i sin tilknytningssystem kan ha stor betydning for barnets emosjonelle og kognitive utvikling. Barna investerer så mye i å opprettholde omsorgspersonens oppmerksomhet at det kan gå ut over konsentrasjon og læreevne. De kan gå inn i situasjoner som de ikke er klar til å

håndtere, opplever ingen støtte i denne situasjonen og blir ofte oppfattet som tøffe. De kan ha vansker med å være empatisk overfor andres følelser. Barnet kan umotivert slå et annet barn i lek, og viser liten eller ingen form for empati. Å utvikle empati er en evne som er viktig for å utvikle og opprettholde nære relasjoner (Broberg et al., 2014).

Etter hvert lærer barnet seg at skal det oppnå nærhet med sin omsorgsperson, må det ikke gi uttrykk for behov for trøst eller nærhet. Barnet skal ikke «sutre» for småting. Istedenfor å gi barnet støtte og hjelp i situasjoner som barnet opplever som farlig, vil omsorgspersonen gi beskjed om at barnet skal slutte med dette tullet. Barn med unnvikende tilknytning frykter nærhet.

Ambivalent tilknytning

Ainsworth beskriver dette tilknytningsmønstrer som uforutsigbart. Barnet opplever at omsorgspersonen er tilgjengelig for barnet ved noen anledninger, mens i andre anledninger vil ikke omsorgspersonen vise interesse for barnets behov. Dette skaper en usikkerhet hos barnet. Barnet vet aldri når det får den nærheten og omsorgen det trenger. Samspeillet mellom barnet og omsorgspersonen styres av omsorgspersonens behov (Drugli, 2014).

Barn med ambivalent tilknytning vil ha liten tro på sin egen mulighet til å styre situasjon og kan reagere med enten å være passive eller være «sutrete». De kan like gjerne slå omsorgspersonen ved gjenforening som de kan klemme. Barnet er usikker på seg selv og på omsorgspersonens reaksjonsmønstre og ved å klenge seg fast i omsorgspersonen kan den oppleve en form for tilfredsstillelse av sitt behov for nærhet.

Et barn som har en omsorgsperson som oppmuntrer og støtter utvikler seg til å bli en utadvendt person som er ivrig etter å lære og utvikle seg. Hva da med et barn som opplever en uforutsigbar omsorgsperson? En uforutsigbar hverdag for et barn hvor barnet opplever støtte den ene dagen og ikke støtte den andre dagen, kan føre til at barnet lett utvikler seg til en person med lav selvsikkerhet. Den vil slite med å mestre oppgaver og vil kanskje være avhengig av andre. Et barn med ambivalent tilknytning vil være redd for atskillelser.

Desorganisert tilknytning

Forskeren Mary Main var doktorkandidat og forsker hos Ainsworth. Sammen med andre forskere, avdekket Main at barn ikke bare kunne klassifiseres i tre tilknytningsmønstre. Hun avdekket at foreldre med egne traumatiske opplevelser reagerte på barnets signaler på en måte

som var skremmende for barnet (Broberg et al., 2014). Samspillet mellom barnet og foreldrene ble da preget av frykt. Dette tilknytningsmønstrer ble beskrevet med begrepet «desorganisert tilknytning».

Denne situasjonen er veldig komplisert for barnet, samtidig som det søker nærhet hos sin omsorgsperson frykter barnet denne personen. Nærheten vil øke barnets frykt istedenfor å dempe den (Drugli, 2014). Relasjonen mellom barn og omsorgsperson kan bære preg av vold, mishandling, rusmisbruk hos foreldrene eller psykisk syke foreldre. Omsorgspersonen kan bidra til at barnet ikke klarer å slå av tilknytningssystemet men heller fortsatt oppleve økt stress eller uro. Foreldrene kan reagere med sinne eller straff på barnets følelser istedenfor å beskytte barnet.

Desorganisert tilknytning er av så alvorlig grad av tilknytningsvansker at det ikke gir rom for «synsing». Det er kun utdannede terapeuter som kan plassere et barn i dette tilknytningsmønstrer. Barnet må henvises videre til rette instanser som kan gi den hjelpen barnet trenger. Barn som opplever denne formen for tilknytning vil alltid være redd, barnet er på grensen til å miste emosjonell kontroll og får svekket sin kapasitet til utforskning og læring. Det vil ikke stole på den omsorgspersonen, kan få store problemer med aggresjon, problemer med å roe seg ned og læringsvansker. Her er det konteksten rundt barnet og måten det møtes på som former barnet og dets identitet. Forskning de siste årene viser at tidlig desorganisert tilknytning har tydelig sammenheng med problemer barnet har senere i utviklingen, hvordan det forholder seg til venner og ulike former for atferdsproblemer. Forskningen viser også at omfattende og langvarig frykt hos små barn kan ha stor betydning for hjernens utvikling, derav læringsvansker (Raundalen, 2012). Barn med desorganisert tilknytning frykter omsorgspersonen samtidig som det søker nærhet.

4.1.3 Indre arbeidsmodeller

Bowlby (Broberg et al., 2014) beskrev hvordan barnet i samspill med sine tilknytningspersoner etablerte indre arbeidsmodeller. Det vil si at barnet skaper forestillinger om seg selv og hvordan det fungerer sammen med andre. De indre arbeidsmodellene har stor betydning for utviklingen av barnets personlighet og de utvikles som et resultat av erfaringene barnet gjør seg i samspillet med andre. Indre arbeidsmodeller kan tidligst innlæres hos barnet fra 4 måneders alder, mens tilknytning starter fra fødsel av (Broberg et al., 2014).

Barn som opplever trygg tilknytning og som opplever positiv respons fra sin nære omsorgsperson vil være trygg på sin utforskende ferd rundt. Barnet har erfaringer av at det får den hjelpen det trenger, og utvikler en positiv tro på seg selv og på den måten klarer barnet å møte omverden med en positiv selvfølelse (Drugli, 2014). Barnet har ut ifra dette dannet seg positive indre arbeidsmodeller som gjør at barnet forstår verden rundt seg og hvordan det selv virker inn på de rundt.

Et barn som har et utrygt tilknytningsmønster vil ha en opplevelse at de voksne ikke er tilstede for barnet og vil utvikle negative indre arbeidsmodeller. Det vil utvikle en oppfattelse av at det ikke er verdt å få omsorg og nærhet, det er vant med at omsorgspersonen ikke er sensitiv. Barnet velger å ikke søke trøst og støtte fordi det er vant med det ikke nytter. Utrygge indre arbeidsmodeller fører til negativt samspill med voksne og andre barn (Broberg et al., 2014). Barnet vil streve når det skal etablere sosiale relasjoner til andre mennesker.

Barnet er i stand til å endre den indre arbeidsmodellen. Et barn som har en negativ indre arbeidsmodell som følge av utrygg tilknytningsrelasjoner til foreldrene kan, ved møte med en sensitiv voksen i for eksempel barnehagen, utvikle nye erfaringer i dette møte. Den ansatte i barnehagen må være tålmodig og tilstedeværende for barnet for å kunne støtte barnet i denne endringen. Drugli (2014) beskriver at det å støtte barnet i en slik endring er både tidkrevende og krever bevissthet hos personalet. Det å sikre at barnet utvikler en positiv indre arbeidsmodell fører til at barnet får en viktig beskyttelsesfaktor som vil fremme sosiale utvikling. Barnet har mulighet til å inngå positive relasjoner med andre barn, og vil forstå mer og mer av seg selv og andre, og hvordan det selv kan påvirke spillet.

4.2 Moderne tilknytningsteori

I dette kapittelet vil vi beskrive hvordan utviklingen av tilknytningsteorien har foregått og hvem og hva som har blitt viktig for tilknytningsteorien i dag. Vi vil også fortelle kort om hjernens betydning i forhold til tilknytning.

En av de som hadde betydning for tilknytningsteorien de senere årene er den amerikanske psykiateren og psykoanalytikerens Daniel Stern. Han ble født i 1934 i Amerika. Sammen med andre forskere startet han i 1971 opp med å filme barn og mødrene deres (Hart og Schwartz, 2009). Bowlby hadde ingen mulighet til å filme og dette var et betydningsfullt skritt videre i

forhold til utvikling av tilknytningsteorien. Ved å filme mor og barn sammen, ville forskerne kunne studere relasjonen enda tettere. Gjennom filmingen fant de ut at barn og mødre hadde synkronisert atferdsmønstre som viste at moren ikke bare støttet barnets atferd men kommuniserte med barnet. Dette hjalp barnet i å definere seg selv. Når barnet viste glede, svarte moren barnet med glede. Barnet følte seg verdsatt av en sensitiv voksen.

Stern (Hart & Schwartz, 2009) fokuserte på interaksjon mellom barnet og den primære omsorgspersonen. Et av Sterns sentrale poeng er at barnet er helt avhengig av stimulering for at hjernen skal forsynes av materialer som skal til for at barnet skal bli et godt utviklet kognitiv og motorisk menneske som modnes i samspill med andre mennesker. Det første spedbarnet opplever er det omsorgspersonen, mor, gjør med ansiktet sitt, kroppen sin og hendene. Dette gir barnet en begynnende opplevelse av å kommunisere, og være i en relasjon med andre. Stern oppdaget at barnet er i aktivt samspill med mor helt fra fødsel. Barnet er avhengig av denne relasjonen for å utvikle seg og for å kunne danne tilknytning til mennesker rundt seg.

For å tydeliggjøre det Stern påviste i sine undersøkelser, har vi valgt å trekke inn det Berit Bae (2004) skriver i sin artikkel, at det er viktig at barn ses på som subjekter og ikke bare som objekter som skal påvirkes og formes. Å anerkjenne barn som subjekt betyr å møte den enkelte som et individ som kan forholde seg til seg selv og som har egne tanker og følelser. Stern sine undersøkelser viste at barnet har flere ferdigheter enn man tidligere hadde ment. Barnet fødes med perseptuelle referanser, motoriske mønstre, kognitive eller tankemessige tendenser og en evne til emosjonell uttrykk og muligens gjenkjennelse (Hart og Schwartz, 2009). Hvordan barnet møtes tidlig har alt å si for dets utvikling.

Stern brukte begrepet indre representasjoner som minner om Bowlbys indre arbeidsmodeller (Hart og Schwartz, 2009) Stern mener at det er opplevelse- og gjenopplevelsens prosessen som gir barnet mulighet til å utvikle generaliserte indre modeller eller bilder for hvordan barnet selv fungerer i samspillet med andre mennesker. Hvis en ser tilbake til morens reaksjon på barnets glede vil barnet danne seg en erfaring av hvordan det føler inni seg når moren reagerer med samme følelse.

I utviklingen av tilknytningsteorien har Stern hatt en stor betydning. Han har vist at hjernen er avhengig av stimulering for at det menneskelige potensialet skal utvikle seg. Han kunne

gjennom filming av samspills sekvenser mellom mor og barn observere hvor stor betydningen relasjonen mellom barn og mor hadde. Stern observerte også kommunikasjonen mor hadde med barnet og hvor stor betydning dette hadde for barnets evne til å definere seg selv. Hart og Schwartz (2009) beskriver i sin bok Sterns betydning for å kunne koble tilknytningsteori og utviklingsteori sammen med nevrologisk forståelse av følelseslivet. Gjennom Sterns arbeid fikk tilknytningsteorien en stor oppblomstrings periode. En annen teoretiker som også har hatt betydning for tilknytningsteorien, er Allan N. Schore (Hart og Schwartz, 2009).

4.2.1 Schore om hjernens utvikling og affektregulering

En som har valgt å knytte seg til Bowlbys teori er Allan N. Schore¹⁰. Han er opptatt av den begynnende relasjonen mellom spedbarnet og foreldrene, og ser på selve inntoningsprosessen i denne relasjonen. Han ser på inntoningen som grunnleggende i utviklingen av barnets nervesystemet. For at barnet skal kunne utvikle evnen til gå inn i emosjonelle relasjoner, og modne dette, må barnet ha en følelsesmessig kommunikasjon med primære omsorgspersoner. Han mener videre at det er i selve samspillet mellom barnets utvikling, og erfaringene til omsorgspersonene, at tilknytning forekommer. Hvis barnet opplever noe traumatisk i sin relasjon til andre mennesker, vil dette påvirke barnet slik at det kan øke risikoen for psykiske forstyrrelser.

Det er gjennom tilknytningspersonen affektregulering at barnets nervesystem utvikles. Dette skjer når tilknytningspersonen på en eller annen måte påvirker barnets følelsesregister, sammen med hvordan barnets hjerne modnes gjennom barnets ulike utviklingsnivå. Dette samspillet er med på å organisere barnets opplevelse i samspillet med tilknytningspersonen. Vi vil ta for oss hjernestammen, mellom hjernen og det limbiske system, som alle har betydning for barns tilknytning (Hart og Schwartz, 2016).

Hjernestammen

Det er i hjernestammen kroppens vitale funksjoner blir kontrollert, som åndedrett og hjerterytme. I hjernestammen finner vi det retikulære aktiveringssystem, det er her aktivitetsnivået i storhjernen styres. Det er også her de nevreokjemiske stoffene noradrenalin og dopamin reguleres. Hvis noe oppleves nytt eller skummelt for barnet, som for eksempel i

---

¹⁰ Allan N. Schore, født i USA i 1943. Han var den første til prøve å integrere ny hjerneforskning med utviklings og tilknytningsteori og skapte dermed en ny dimensjon i forståelsen av personlighetsutviklingen (Hart & Schwartz, 2009). Han har blitt kalt den "amerikanske Bowlby".

en tilvenningsperiode, så vil barnets noradrenalin øke, dette bidrar til at barnet klarer å rette oppmerksomheten på den stimulien barnet får der og da. Hvis barnet da møter positiv mimikk i ansiktet til de voksne, eller i situasjoner der barnet roses eller belønnes, vil dette føles emosjonelt for barnet, og da øker dopamin aktiviteten i hjernestammen. Hvis barnet opplever en type for panikk i tilvenningen, så utløses det noe som heter opioider, eller morfin som det også heter. Dette kan være med å svekke følelsen av panikk, eller det som oppleves som kaos hos barnet (Hart og Schwartz, 2009).

Mellomhjernen

I mellomhjernen finner vi hypotalamus. Det er her motivasjonssystemets drivkraft ligger. Hypotalamus funksjon, er å samordne kjertlenes funksjoner ved at den sender ut hormoner til blodbanene i kroppen, som igjen styrer ulike organer og barnets motoriske prosesser til ulike atferd som dekker barnets behov der og da. Det produseres også et hormon som kalles for tilknytningshormonet i hypothalamus, dette heter oksytocin. Dette hormonet er med på skape en ro som må til for å kunne gå inn i ulike sosiale samspill og for at barnet skal kunne inngå i en tilknytning dannelse. Dette gir en kjærlig følelse, som er varm og god. I motsatt retning har vi stress. Dette produseres også i hypotalamus, og kalles for CRF. Hormonet kortisol er et hormon som blir frigjort når CRF sendes ut i kroppens blodomløp. Kortisol er med på å minske undersøkende atferd, barnet bli mer våkent, og kan forårsake at barnet trekker seg tilbake på en defensiv måte, samtidig som hormonet CRF er med på å øke barnets puls og blodtrykk, og hemme barnets fordøyelse. Ved en negativ aktivering av CRF, vil opioidene være med på å svekke følelsen av panikk eller stress, og sette i gang en anti stressrespons og berolige barnet (Hart og Schwartz, 2009).

Det limbiske system

Det er i det limbiske system kan knyttes til våre følelser og hukommelse. Det limbiske system inneholder blant annet amygdala, som bearbeider barnets sanseintrykk, og som regulerer barnets frykt og aggresjon, og som overvåker og eventuelt gjør klart barnets handlinger ved mistanke om fare. (Hart og Schwartz, 2009).

I det limbiske system har vi prefrontal korteks. Prefrontal korteks har en forbindelse til nesten alle de andre delene i hjernen. Det er dette som er kontrollsentret i hjernen, og som har en betydning for hukommelse, stabilisering av følelser, og for den mentale fleksibiliteten (Sørensen, Godtfredsen, Modahl & Lerdal, 2011). Her kan vi koble inn gyrus cinguli, som ligger mellom det limbiske system og pre frontale området i hjernen. Det er i gyrus cinguli

følelsene oppfattes, og som gjør barnet oppmerksom på stimulering utenfra. Dette område kan knyttes til tilknytning og omsorgsattferd. Når barnet føler trygghet og felleskap, er dette område aktivert. Barnet vil føle denne tryggheten på grunn at det høye nivået med opioider. Vi kan også knytte inn orbitofrontal korteks, det er dette område som kan bearbeide ytre og indre stimulering, og som kan ses på som er et forventningsbasert system, som gjør det mulig å unngå aktivering av uønskede handlinger. Dette systemet er med på bearbeide ulike emosjonelle og følelsesmessige forhold, som innkoding av emosjonelle bilder av ansiktsuttrykk og mentale indre representasjoner, samt bidra til barnets selvregulering av følelser (Hart, 2011).

Affektregulering og selvregulering

Schore (Hart og Schwartz, 2009) lot seg inspirere av Lev Vygotsky¹¹ sin teori om at alle psykologiske prosessene handler om et generelt utviklingsprinsipp, hvor barnets utvikling først modnes når barnet er i en relasjon med tilknytningspersonen. Dette er psykologiske prosesser som etterhvert integreres i barnet når det blir stimulert. Dette kan også kobles til barnets affektregulering og følelser, da følelsene først må reguleres av tilknytningspersonene som barnet har rundt seg, deretter vil barnet etterhvert klarer å regulere følelsene sine selv. I følge Schore, er dette en prosess som er gjensidig av ekstern regulering og nevrofysiologisk utvikling (Hart og Schwartz, 2009, s 163). Barnets tilknytningsrelasjon, vil derfor påvirke barnets evne til selvregulering. Ved at tilknytningspersonen samregulerer med følelsene til barnet, vil dette bidra til at barnet etterhvert lærer selvregulering (Powell et al., 2015, s. 67). Små barns første møte med selvregulering, er regulering av motorikken. Dette kan dreie som alt fra å gripe tak i noe til å kunne komme seg over et hinder. Etterhvert vil barnet vil barnets selvregulering i forhold til følelser og atferd bli mer viktig, og sentralt hos barnet (Egenledelse, 2011).

Selvregulering ligger innenfor utviklingspsykologien og kan ses i sammenheng med affektregulering. Det hevdes at selvregulering er helt sentralt for barnet i de første leveårene, og for videre utvikling. Både når det gjelder sosial og faglig utvikling. Selvregulering handler om at barnet skal kunne ha en evne og vilje til å kontrollere egen atferd og tilpasse denne atferden selv. Utviklingen av selvregulering kan ses på som en hierarkisk prosess. Hvor den

---

¹¹ russisk psykolog 1896-1934, teorien også kalt: en såkalt proksimal utviklingssone. Definerert som de funksjonene som ennå ikke har utvikles seg, men som er i utvikling.

grunnleggende utviklingen av selvregulering, danner et utgangspunkt for selvregulering på andre områder (Glaser, Størksen & Drugli, 2014).

Inntoning og feilinntoning

Innenfor tilknytningsdannelsen peker Shore på begrepet *synkronitet*, en definisjon av dette begrepet er “*matching mellom omsorgspersonens og spedbarnets aktiviteter som støtter en positiv atmosfære*” (Hart og Schwartz, 2009, s. 166). I barnehagen vil dette si at tilknytningspersonen må være psykobiologisk inntonet, for å kunne inntone seg etter barnets aktivitetsnivå. En sunn følelse utvikling skjer når interaksjonen mellom barnet og tilknytningspersonen er gjensidig inntonet. Dette skjer når nervesystemet til barnet inngår i følelsmessig overensstemmelse med nervesystemet til tilknytningspersonen, og så nært det naturlig nervesystemet som mulig. Tilknytningspersonen til barnet må inntone seg med barnets interne arousal¹² tilstander hvis barnet skal få et trygt tilknytningsbånd.

Et tilknytningsbånd kan fort brytes hvis barnet opplever feilinntoning gjentatte ganger. Hvis dette skjer over tid, kan barnets nervesystem ta skade. Tilknytningspersonen må være aktiv i møte med barnets ulike følelser og imøtekomme alle følelsene barnet får, samtidig tillate det å endre følelse fra eksempelvis sinne, protest, fortvilelse til å kunne gjenoppta en affekt som er positiv. Her er det like så viktig at omsorgspersonen klarer å regulere sin egen affekt, spesielt den som ikke er positiv (Hart og Schwartz, 2009). Dette er viktig kunnskap, som er viktig i arbeidet med tilknytning og tilvenning i barnehagen.

4.3 Trygghetssirkelen - COS

Trygghetssirkelen eller Circle of Security (COS) ble lansert i 1998, og er en modell eller, metode som kan benyttes for å skape og utvikle trygg tilknytning. Observasjonene som Ainsworth gjennomførte av barn som var sammen med mødre som var sensitive og følsomme for deres behov, viste seg å være de barna som var lettest å trøste, mest fornøyde og som utforsket mest. Dette er selve fundamentet for COS-intervensjonen (Powell et al., 2015). Trygghetssirkelens mål er å bidra til at relasjonen mellom barnet og omsorgspersonen skal bli så trygg som mulig, og for å få tilknytningspersonen til å forstå at atferden hos barnet er en

---

¹² Hjernens våkenhet, eller hjernens mottakelighet av sanseintrykk.

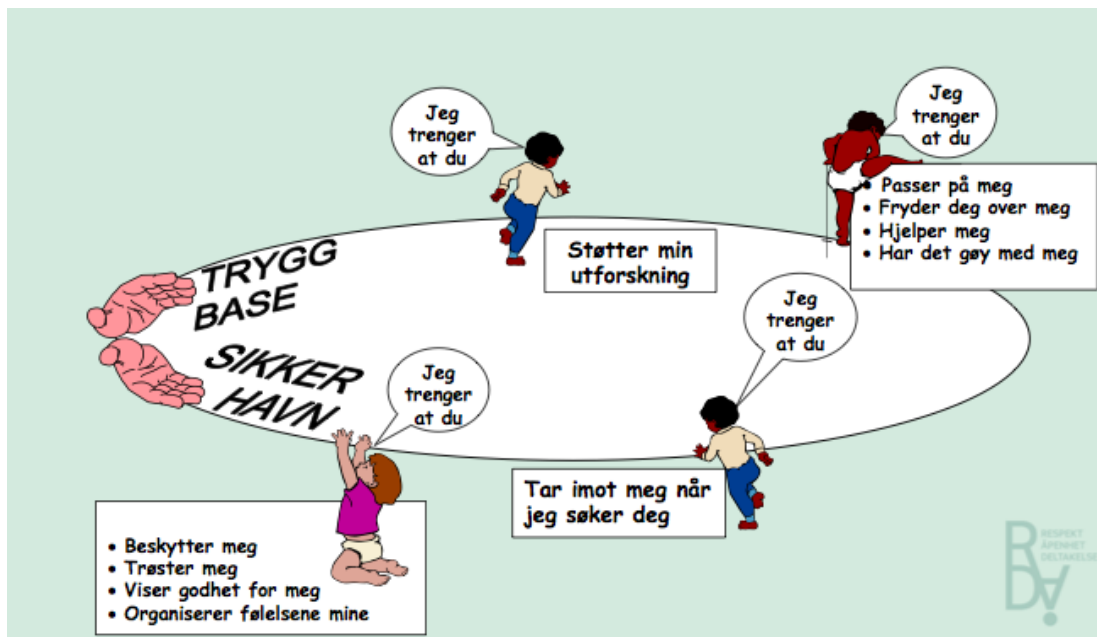
kommunikativ samhandlingssekvens. Dette bidrar til et sunt miljø for barna, som igjen påvirker barnets sosiale, emosjonelle, fysiske og kognitive utvikling. Dette vil også føre til at barnet utvikler selvstendighet. Trygghetssirkelen baserer seg på begrepsapparat til Bowlby og metoden til Ainsworth, men mest av alt så er dette en måte å belyse for omsorgspersoner at barnas tilknytning og eventuelle problemer, kan ses i sammenheng med omsorgspersonens atferd og sinnstilstand.

Tilknytning berører både barn og voksne, å er noe som følger oss gjennom hele livet og som videreføres til våre egne barn. For å forstå trygg tilknytning, så er trygghetssirkelen en modell som gjør det lettere å forstå tilknytningsteorien. Modellen er utarbeidet av Powell et al., (2015).

4.3.1 Trygg base, sikker havn

Trygghetssirkelen skal oppmuntre tilknytningspersoner til å være sensitive og bruke passende respons på barnets signaler når barnet beveger seg bort for å utforske verden, for så å komme tilbake til tilknytningspersonen for eventuelt trøst og støtte.

Barn blir født med et behov for trygghet og beskyttelse, noe barnet får gjennom foreldrene eller andre tilknytningspersoner som gir barnet fysisk trygghet, omsorg og den beskyttelsen det trenger (Brandtzæg et al., 2013). Trygghetssirkelen blir beskrevet som et veikart som skal vise foreldre hvordan de kan oppnå trygg tilknytning til barnet sitt. Dette veikartet beskriver noen sentrale aspekt ved barns utvikling og grunnleggende forutsetninger. Det er viktig å forstå barnets atferd øverst i sirkelen, som utforskning. Nederst i sirkelen kan barnets atferd ses på som trøst. Vi har derfor satt inn trygghetssirkelen som en modell for å kunne vise til forståelsen av barnets tilknytning.

(Heradstveit, 2014)

Dette er en norsk illustrasjon, og utgave av trygghetssirkelen. Grunnleggeren av den originale trygghetssirkelen er det Powell, Cooper, Hoffman og Marvin (2015) som har utarbeidet.

For å forstå trygghetssirkelen, så er det nødvendig å vite at det er den primære omsorgspersonen eller tilknytningspersonen i barnehagen som er grunnleggende i trygghetssirkelen, og som er hendene på sirkelen. I barnehagesammenheng vil barnehagelæreren være hendene på sirkelen, og barnets tilknytningsperson. Vi kommer til å bruke barnehagelæreren som eksempel for å belyse trygghetssirkelen videre i denne masteravhandlingen, da vår forskning undersøker barnehagelærerens erfaringer med tilknytning og tilvenning.

I den nederste delen av sirkelen søker barnet trøst og beskyttelse hos barnehagelæreren. Som figuren viser er den nederste hånda en sikker havn for barnet. I den øverste delen av sirkelen, er hendene barnets trygge base. Denne hånda støtter og oppmuntrer barnets utforskningen. Disse to delene, både sikker havn og trygg base, er med å gi barnet de beste forutsetningen for å kunne lære seg til å stole på andre mennesker og seg selv som voksen, slik at barnet vil kunne klare seg bra i det samfunnet det vokser opp i.

Tilknytning er kompleks, men som figuren viser er den veldig enkelt satt opp. Formålet med å lage et visuelt bilde av trygghetssirkelen, var at foreldre skulle få en forståelse av tilknytning, som både var lett forståelig og vitenskapelig holdbar. Dette er med på å fremme forståelsen av

hvordan barnehagelærerne skal kunne tolke barnets atferd som et tegn på et grunnleggende behov. Hendene i figuren viser til de stødige og varme hendene til barnehagelæreren, som er klar og villig til å omfavne barnet, være sammen med barnet, støtte og beskytte det. Det handler om “å være sammen med” barnet, og kraften i akkurat dette. Barnets tilknytningsperson må ha en grunnleggende forståelse og innsikt i tilknytningsteori for “å være sammen” med barnet (Powell et al., 2015).

I trygghetssirkelen kan vi skille mellom omsorgsbehov, omsorgsgivning og utforskning. Omsorgsbehovet kan knyttes til tilknytning, og det er dette som driver barnet til å finne en voksen som kan gi det nærhet. Vi kan ofte i barnehagen se at barnet har en bestemt tilknytningsperson som barnet søker ekstra nærhet hos. Det er også denne personen barnet finner trøst og beskyttelse hos, eller hjelp til regulering av følelsene sine. Omsorgsgivning handler om å knytte bånd, og følge en bestemt person for å kunne trøste, beskytte eller regulere følelsene til denne personen når det trengs. Utforskning handler om å være nysgjerrig og utforske verden i trygge omgivelser hvor det er muligheter for å mestre. Barn skifter behov flere ganger i løpet av en dag. Når barnehagelæreren klarer å se at barnet trenger en sikker havn eller en trygg base, vil barnet få en trygg tilknytning.

Trygghetssirkelen viser at barnet beveger seg rundt i sirkelen, og barnet endrer behov rett som det er. Det kommer ingen forvarsel på disse endringene av behov til barnehagelæreren. Barnet kan plutselig bevege seg bort fra den trygge basen, og barnehagelæreren for å utforske noen leker, for så å komme tilbake til den sikre havnen for trøst og beskyttelse, hvor barnet får økt selvtilliten igjen, til å kunne bevege seg vekk fra den trygge basen, for så å utforske på nytt. Derfor er det viktig å hele tiden “se” og “være sammen med” barnet. På denne måten blir barnehagelæreren en trygg base og sikker havn som er tilgjengelig for barnet (Powell et al., 2015).

Barnehagelæreren må klare å skille mellom tilknytningsatferdens funksjon, som er å trøste og beskytte, og utforskningsatferdens funksjon som er læring og mestring. Disse to hindrer hverandre. Det vil si, hvis et barn ikke føler seg trygg, og har følelser det ikke klarer å regulere selv, så vil automatisk tilknytningsatferdens funksjoner aktiveres, samtidig som barnets utforskning stopper opp. Det motsatte vil skje hvis barnet føler trygghet, da vil tilknytningsatferden stoppe opp, mens utforskningsatferden aktiveres. Barnet vil da være klar for å utforske verden. Dette er ikke noe barnet selv klarer å forstå eller kontrollere, derfor er det er godt å ha noe til å støtte seg til, som mamma, pappa, eller barnehagelæreren. Barn har

et behov for å føle nærhet og tilknytning til en person som barnet har stoler på og har tillit til, enten det er hjemme eller i barnehagen. Barnet trenger at barnehagelæreren er tilgjengelig som en trygg base og sikker havn når barnet opplever tilknytningsatferd.

Øverst i trygghetssirkelen viser til barnets utforskningsbehov eller utforskningsatferd, hvor barnehagelæreren må støtte barnets utforskning. Dette betyr at barnets behov er “pass på meg”, “fryd deg over meg”, “hjelp meg” og “ha det gøy med meg”. Den nederste delen av trygghetssirkelen er barnets tilknytningsbehov eller tilknytningsatferd, barnehagelæreren må være tilgjengelig for å kunne ta imot barnet når det kommer. Barnets behov nederst på trygghetssirkelen er “beskytt meg”, “trøst meg”, “vise godhet for meg” og “hjelp meg å organisere følelsene mine”. Barnehagelæreren må i tillegg til å dekke barnets behov, være oppmerksom på barnets behov i overgangen fra tilknytningsatferd til utforskningsatferd, det å støtte barnet i utforskning når det trengs, og i overgangen fra utforskningsatferd til tilknytningsatferd, hvor barnehagelæreren må å ha hendene klare til å kunne ta imot barnet når det kommer for å oppsøke sin trygge base og sikre havn (Powell et al., 2015). Hvis barnehagelæreren føler seg utilpass i situasjoner som krever nærhet, og i tillegg ikke er emosjonelt og fysisk tilstede, så vil ikke barnet lære seg å søke trøst og støtte.

4.3.2 Større, sterkere, klokere og god

“Større, sterkere, klokere og god” er et begrep som ble presentert for foreldre som deltok i COS-intervensjonen. Trygghetssirkelen utviklet denne videre til *Alltid: Vær større, sterkere, klokere og god. Når det er mulig: Følg barnets behov. Når det er nødvendig: Ta ledelsen.* (Powell et al., 2015 s. 55). Denne setningen legger vekt på at barn alltid trenger en omsorgsperson hjemme og en tilknytningsperson i barnehagen, til og med når barnet sover. *Når det er mulig: Følg barnets behov* må ses i sammenheng med behovene på sirkelen, samtidig må barnehagelæreren være bevisst på at det ikke alltid er mulig. Dette kan være når barnet skal hjem fra barnehagen og det leker fint, så kan ikke barnet bli i barnehagen om det ønsker. Barnet må bli med hjem. *Når det er nødvendig: Ta ledelsen* handler om at barnehagelæreren må passe på at barnet føler trygghet, og vise barnet at noen har ansvaret for det, og hvis det er nødvendig, må barnehagelæreren, *ta ledelse*. Dette kan være når et barn ikke vil skifte bleie pga at det har avføring i bleien, eller når det skal legge seg for kvelden. Barnet trenger en voksen som kan gi barnet bekreftelser på at ting er trygt, og vite at det er tilknytningspersonen som har ansvaret for det. Tilknytningspersoner som ikke klarer å ta

ansvar og ledelse, vil bli en utrygg person for barnet.

For å kunne imøtekomme barna behov i trygghetssirkelen, er det viktig å være god på å observere barns atferd. Observasjon av barn skal ikke baseres på gjetning eller slutninger fra tidligere erfaringer, når barnet skal vurderes om det har en trygg tilknytning eller ikke. For å kunne strukturere observasjonene av barnet, er trygghetssirkelen et godt verktøy. Denne kan være med å hindre barnehagelæreren i å knytte inn tidligere erfaringer, ved å heller fokusere på meningen i barnets atferd. Noe som er viktig for at barnehagelæreren skal kunne forstå barnets affekt, men også for å kunne regulerer og forstå egen kognitiv og affektiv respons på barnets affekt. Trygghetssirkelen kan bidra til at barnehagelæreren skaper nye indre arbeidsmodeller, ved å tilføre ny kunnskap. Dette gjøres ved å endre egen atferd i samspill med barna. Dette bidrar til at barnehagelæreren kan observere ting med et nytt og åpent blikk. Dette kalles for et *holdende miljø* (Powell et al., 2015). Fortid skal være fortid, barnet lever i nåtiden, og dette bør være i fokus hos barnehagelæreren.

4.3.3 Trygghetssirkelen svar på relasjon

I møte med andre mennesker, er du alltid i en relasjon. Powell et al., (2015) har benyttet seg av et sitat fra Jude Cassidy. Dette sitatet er følgende “jeg er her, og du er verdt det” (sitert i, Powell et al., 2015, s.60). Dette beskriver godt hvordan barnets tilknytningsperson i barnehagen eller barnehagelæreren bør fremstå i møte med barnet. Et godt samspill er viktig for at barnet skal kunne få en god relasjon til barnehagelæreren.

Barn trenger en tilknytningsperson som kan være sammen med det, beskytte og trøste det. Videre trenger barnet en sensitiv tilknytningsperson. Slike relasjoner er grunnleggende behov hos barnet. Det er gjennom slike relasjonen at barnet kan vise glede og tillit. Dette er barnets begynnelsen på trygg tilknytning. Et annet elementært behov som er grunnleggende for barnet, er at barnehagelæreren er emosjonelt tilgjengelig for barnet rundt hele sirkelen. Barnet skal kunne føle tilhørighet, og ha opplevelse av å være i en relasjon med barnehagelæreren. Denne tilhørigheten skal være preget av at barnehagelæreren forstår og hjelper barnet til å regulere følelser om seg selv, og opplevelsene sine på en empatisk måte.

Små barn klarer ikke å regulere egne følelser, derfor er det viktig at barnehagelæreren inntoner seg i barnets emosjonelle opplevelser og viser empati¹³ overfor barnets følelser. Da

---

¹³Evnen til å utvikle og klare å opprettholde nære relasjoner, empati er aktive speilnevroner.

vil barnet forstå at barnehagelæreren skjønner hvilke følelser barnet sitter med. Dette kan knyttes til hjernens speilnevroner som handler om at vi klarer å sette oss inn i andres følelser, ubevisst vil dette bli en del av den emosjonelle tilstand i oss. Barn lærer å vise empati overfor andre og seg selv, ved at barnet selv har opplevd å få empati. Dette er med på å utvikle barnets forståelse av hva nære relasjoner er, og hvordan de fungerer (Powell et al., 2015).

4.3.4 Å være sammen med barnet rundt sirkelen

Barnehagelæreren viktigste oppgave er å hjelpe barnet til å lære seg selvregulering, gjennom samregulering. Barnehagelæreren skal bidra til at barnet utvikler implisitt kunnskap om hvilke strategier som er mest fornuftige å velge. Balansen i dette blir beskrevet som autonomi-innenfor-relasjonen, det å være sammen med barnet til det mestrer det selv, og relasjonen-innenfor-autonomi som handler om at barnet og barnehagelæreren skal ses på som et *oss* i I COS-protokollen (Powell et al., 2015).

Autonomi innenfor relasjonen - når barnet har det bra

Når barnehagelæreren skal være sammen med et barn som har det bra i trygghetssirkelen, og som ønsker autonomi¹⁴ innenfor relasjonen, så må barnehagelæreren glede seg over barnets utforskning, over hvem barnet er og over det barnet holder på med, eller liker å gjøre. Budskapet til barnet er *“gled deg over meg når jeg utforsker”*. Barnet bruker barnehagelæreren som en trygg base når det skal utforske. Utforskningen viser seg gjennom barnets blikk når det oppdager nye ting å se på, lyder, berøringer og lignende. Barnehagelæreren må være tilgjengelig for barnet signaler, og tilgjengelig til å inngå i samspill med barnet. Barn er naturlig nysgjerrige, og har et behov for å bli passet på. Barnets behov blir *“pass på meg når jeg vender meg bort mot nye ting å se på, nye lyder og berøringer”*. Videre trenger barnet at barnehagelæreren kan *“se verden gjennom mine øyne og snakk til meg om den”*. Dette handler om å ta barnets perspektiv. Små barn kan ikke å organisere all informasjon som kommer inn gjennom øynene. Derfor er det viktig at barnehagelæreren snakker med barnet om det barnet mest sannsynligvis ser, hører eller føler. Det er viktig å ha en forståelse av at barnehagelærere bare kan tro det barnet ser, hører eller føler. Barnehagelæreren kan på ingen måte påstå at barnet er sint, men tro at det er sint. Når et barn ikke ønsker å ha blikkontakt og vender seg vekk, så er dette et tegn på at barnet prøver å

---

¹⁴ Autonomi er definert som uavhengighet. Trygghetssirkelen mener at dette er feil, og definerer begrepet som barnets evne til å stole på seg selv.

roe seg ned på egenhånd, da er det viktig å vente, slik at barnet kan mestre dette selv. Behovet til barnet er at barnehagelæreren kan *“bli hos meg, selv om jeg vender blikket bort fra deg for å ikke bli altfor oppglødd”*. Barnet vil etterhvert vende blikket tilbake, og gjenopprette relasjonen. Dette bidrar til at barnet utvikler evnen til selvregulering (Powell et al., 2015).

Autonomi innenfor relasjonen - når barnet er urolig

Når barnehagelæreren skal være autonomi innenfor relasjonen med et barn som føler seg urolig i trygghets sirkelen, så er det viktig at barnehagelæreren klarer å støtte barnet *“når jeg føler meg frustrert, hjelp meg akkurat nok til at jeg kan klare det selv”*. Det er ikke lett å vite når en skal bryte inn i situasjoner som er vanskelig for barnet, det er heller ikke lett å vite på hvilken måte, eller når en bør bryte inn. Det er viktig å tenke over at det ligger læring bak barnets frustrasjon. Hvis barnehagelæreren kommer inn for tidlig, vil ikke barnet lære å takle frustrasjon, samtidig er det viktig at barnet ikke må takle situasjoner som er alt for vanskelige. Dette vil hindre lysten i å lære fra andre senere. Det er viktig med en god balansegang mellom dette, eller tenke stillasbygging¹⁵. Et urolig barn vil videre ha behov for at barnehagelæreren kan *“bli hos meg, selv om jeg vender blikket bort fra deg, slik at jeg kan øve meg på å roe meg ned selv”*. Barnet vil ikke klare å roe seg ned hvis barnehagelæreren tolker barnets bortvending som avvisning.

Relasjonen innenfor autonomien - når barnet har det bra

Når barnehagelæreren skal være sammen med et barn som har det bra i trygghets sirkelen, og som ønsker en relasjon innenfor autonomien, så er dette et signal fra barnet om at det trenger nærhet. Her spiller blikket og ansiktet en viktig rolle som kommunikasjonsmiddel. Her er barnets behov *“gled deg over meg når jeg forelsker meg i ansiktet ditt”* Dette får barnet til å oppleve en trygg havn i relasjonen mellom seg selv og barnehagelæreren når barnet opplever glede. Når det er gjensidig glede mellom barnet og barnehagelæreren, kan dette ses på som en forelskelse, noe som også har betydning for barnets utvikling av kjærlighet til en partner i voksen alder. Når barnehagelæreren deler barnets følelse, og barnet ser og føler dette, har dette en positiv virkning på relasjonen til barnehagelæreren og barnets indre tilstand. Dette er barnets behov for *“vis meg at du forstår ved å gjenspeile følelsene mine i stemmen din, ansiktet ditt og berøringen din”*. Dette bidrar til at barnet får et tilfredsstillende liv (Powell et al., 2015).

---

¹⁵ Stillasbygging er en læringsprosess, som tar utgangspunkt i skille mellom det barnet kan og det barnet kan ved hjelp av støtte.

Relasjonen innenfor autonomien - når barnet er urolig

Når barnehagelæreren skal være sammen med et barn som føler seg urolig i trygghetssirkelen, og som ønsker en relasjon innenfor autonomien er det viktig for barnet å bli trøstet. *“Trøst meg”* er et behov hos barnet som kan bli tilfredsstilt ved at barnehagelæreren først og fremst er emosjonelt stabil, men også ved å vise barnet lignende følelse tilbake, eller da speile barnets følelser. Barnehagelæreren må ikke overgå følelsene til barnet på noen måte. Det er viktig å være klar over at det fortsatt er barnet som er lei seg, og ikke du. Barnet behov for *“organiser følelsene mine ved å akseptere dem, dele dem og sette ord på dem”*. Barnehagelæreren må akseptere barnets følelse, og hjelpe barnet til å organisere og samregulere følelsene. Når barnet får hjelp med å sette ord på følelsene, vil dette gi barnet et språk å organisere følelsene sine gjennom (Powell et al., 2015).

Disse punktene som vi nå har beskrevet, har ikke som mål å lage perfekte omsorgspersoner eller barnehagelærere, men å hjelpe alle disse til å bli gode nok. Det er ikke om å gjøre å dekke alle behovene til barnet, men å imøtekomme mange nok, og la barnet føle seg ivaretatt og anerkjent.

4.3.5 Utrygg tilknytning I trygghetssirkelen

Barn som ikke har en trygg tilknytning, som ikke beveger seg rundt i sirkelen kan kobles til en utrygg eller desorganisert tilknytning. Når tilknytningspersonen ikke reagerer på enkelte behov hos barnets på trygghetssirkelen, og dette danner et mønster, så vil det si at sirkelen blir begrenset, og ikke trygg. Videre skapes det en utrygg tilknytning i de situasjonene der barnet forstår at tilknytningspersonen ikke er emosjonelt tilgjengelig. Dette bunner ut i at barnets følelser ikke blir akseptert, og at behovene til barnet ikke bli dekket. Dette kan gjøre barnet frustrert, og ved senere tidspunkt vil barnet ha et ønske om å beskytte seg mot det (Powell et al., 2015).

Hvis barnet har en unnvikende tilknytning, så bruker ikke barnet tilknytningspersonen som en sikker havn. Barnet unngår å sette i gang en omsorgsprosesser hos tilknytningspersonen fordi barnet vet at personen vil føle seg utilpass. Et barn som har ambivalent tilknytning, vil ha vansker med å utforske på grunn av at det er vanskelig å gi slipp på tilknytningspersonen. Barnet setter ikke i gang med utforskning, fordi tilknytningspersonen blir utilpass. Både utforskning og affektreguleringen kan bli hindret hos barn som har en ambivalent tilknytning. Har barnet det som kalles for en desorganisert tilknytning, så vil det si at barnet kan vise både

glede og frykt for tilknytningspersonen, og barnet vil ikke klare å forstå selv hva det skal gjøre. Sirkelen for desorganisert tilknytning blir lagt frem for profesjonelle som barnehagelærere, men ikke foreldre. I denne sirkelen er hendene borte, og barnet har ikke noen bestemte behov. Barnets behov er tilknytning. *“jeg trenger deg”*. Barnet trenger tilknytningspersonen, men så lenge hendene er borte så betyr det også at tilknytningspersonen har problemer med å være større, sterkere, klokere og god overfor barnet. Det kan ligge alvorlige hendelser bak barnets desorganiserte tilknytning i form av vold, mishandling, misbruk, overgrep og lignende (Powell et al., 2015).

Barn som har vansker oppe i trygghetssirkelen, vil mest sannsynligvis ha vansker nede på sirkelen også. Den ene delen av trygghetssirkelen påvirker som oftest den andre delen.

Anerkjennelse

Alle barn har behov for å få anerkjennelse, dette handler om at barna må bli sett, forstått og oppleve støtte fra voksne. Alle barn skal føle seg likeverdige, få tillit og bli respektert. Dette er helt nødvendig for at barna skal kunne føle trygghet. Det er viktig å verdsette barnas egenverdi og det enkelte barns behov. Anerkjennelse handler om å styrke barnas identitet og selvfølelsen. Anerkjennelse er viktig for at barna skal kunne utvikle en sunn identitetsutvikling. En anerkjennende væremåte kan kjennes igjen ved at den andres bevissthet fanges opp, og deretter gis den tilbake som anerkjent av min bevissthet. (Olsen 2016). Et godt samspill mellom barn og voksne som er preget av anerkjennelse innebærer lytting, forståelse, bekreftelse, akseptering, selvrefleksjon og avgrensing. Berit Bae (2004) beskriver anerkjennelse som en dialog der tilknytningspersonen møter barnet som subjekt, med respekt for barnets rettigheter over egne opplevelser av verden. Bae beskriver også det hun kaller for romslige mønstre i barnehagen. Dette handler om tilknytningspersonen samspillmønster, hvor samspillet både er støttende verbalt og nonverbalt. Det er viktig at kommunikasjonsprosessen mellom barnet og tilknytningspersonen er tilpasset barnets mening og handling, hvor barnets behov og ønsker blir ivaretatt. Å anerkjenne barn er med på å trygge barna, og bidrar til barnets utvikling av selvfølelse og selvtillit, og motivasjon for læring.

Barn speiler seg i tilknytningspersonen, det vil si at tilknytningspersonens positive væremåte og handlinger smitter over på barna og deres livsverden. Vi har sett at barn i barnehagen overfører dette i lek og i samhandling med andre barn. Er et annet barn lei seg, så kan barnet gå bort å trøste og kose, på samme måte som det selv har blitt trøstet og koset med. Dette kan

ses i sammenheng med barnehagelærerens profesjon og plikt til å ta vare på barna i barnehagen.

4.4 Pedagogisk kjærlighet

4.4.1 Kjærlighet for barnet

Boka til Melvold og Øverenget (2015) blir barnets primære omsorgsperson definert som den nære personen som barnet søker trygghet hos når ting oppfattes som skummelt og utrygt, og som er barnets trygge base for utforskning. Denne personen er som oftest mor, og som reagerer hurtig, konsekvent og hensiktsmessig overfor barnet som søker trygghet. I magen til mor er fosteret i stand til å gjenkjenne morens stemme. Det er derfor mor som oftest er barnets første omsorgsperson. Melvold & Øverenget (2015) ble sentral for oss, da disse forfatteren har benyttet seg av forskningen til Daniel Stern og Allan Schore (Hart og Schwartz, 2009), for å belyse begrepet *kjærlighet*.

Stern så på samspillet mellom spedbarnet og moren, noe som kan ses i sammenheng med det Bowlby kaller for indre arbeidsmodeller¹⁶. Stern støttet seg på forskningen til Schore, og hans forskning på speilnevroner. Speilnevroner er nerveceller som blir aktivert når barnet ser handlinger som blir utført av andre, som det selv utfører, som når barnet for eksempel hermer etter grimaser eller bevegelser. Barnet speiler seg i din omverden som tilknytningsperson. I barnehagen er det viktig for barnet å ha faste rammer og rutiner for å kunne føle trygghet. Når barnet skal ha tilvenning i barnehagen, er det viktig at tilknytningspersonen blir godt kjent med barnet. Da er foreldrene gode å ha. De kan fortelle barnehagelæreren om barnets ulike behov og hva barnet eventuelt liker og ikke, i tillegg til andre viktige opplysninger som kan bidra til at barnehagelæreren blir kjent med barnet. Et slikt godt samarbeide med foreldrene, vil bidra til at barnet får den hjelpen det trenger, å kunne få hjelp til regulere følelsene sine når foreldrene ikke er tilstede. Dette handler om å skape gode og trygge øyeblikk i ulike situasjoner (Melvold & Øverenget, 2015).

Små barn trenger nærhet, berøring og stimulering, dette påvirker barnet der og da, men har også en langsiktig effekt på barnet. Når samspillet mellom barnet og tilknytningspersonen er synkronisert, vil denne sensomotoriske stimulering hindre barnets nervesystemet til å bli

---

¹⁶ Se kapittel 4.1.3

påvirket av stress senere i livet. Barn oppsøker voksne som de er trygge på, og som de har tillit til. Dette er med på å tydeliggjøre viktigheten av å kunne vise omsorg og kjærighet overfor barnet, og ikke minst være tilstedeværende i arbeidet med barn. Barn trenger anerkjennelse og kjærighet. Barn skal føle seg verdifulle, og de skal bli sett, forstått og elsket. Dette er ekstra viktig i arbeidet med de minste barna i barnehagen, da disse gode omgivelsene påvirker hjernens utvikling. Melvold og Østereng skriver følgende “Når barn blir møtt på sine initiativ og anerkjent som individ knyttes nye speilnevroner og hjernen lyser opp som et resultat av å bli møtt med kjærighet” (2015, s. 37).

Barnehagelærerne har et stort omsorgsansvar og påvirkningskraft for det enkelte barnet. Derfor vil barnehagelærernes faglige kunnskap være viktig for å kunne imøtekomme barns behov for omsorg og kjærighet. I møte med barna overfører vi våre verdier. Dette gjøres gjennom kommunikasjon med barna, våre holdninger og væremåter. I barnehageloven er nestekjærighet et begrep som blir brukt i forbindelse med barnehagens formål og grunnverdier (Kunnskapsdepartementet, 2016). Barnets fysiske, emosjonelle og kognitive utvikling påvirkes av den kjærlige kontakten som finnes mellom barnet og omsorgspersonene. Vår erfaring med begrepet kjærighet, er at det er lite benyttet som faguttrykk ute i praksisfeltet. Derfor synes vi det var viktig å belyse dette, da barn oppholder seg store deler av dagen i barnehagen. Barnets behov for kjærighet, og kjærlige relasjoner bør ilegges mere vekt i barnehagene, mener vi. For at relasjonen mellom barn, foreldre og barnehageansatte skal bære preg av nestekjærighet, kreves det sensitive og responsive relasjoner. Dette er relasjoner som bærer preg av trygghet og tillit. Barnehagen er en arena som bør utøve *profesjonell kjærighet* overfor barna (Aslanian, 2016). Dette kan knyttes til barns medvirkning. Dette skjer når barnehagelærerens handlinger svarer til barnets uttrykk, ønsker og behov. Som barnehagelærere har vi en omsorgsplikt overfor barn. Å utøve kjærighet, krever en empatisk nærhet. Når kjærighet praktiseres av barnehagelærere, så har verdiene mye å si for hvordan dette oppfattes hos barnet. Det er viktig å tenke over at barnehagelærer har en profesjonell relasjon til barna, mens barna har en uprofesjonell relasjon til barnehagelæreren. Det vil si at barnet knytter seg til barnehagelæreren på en annen måte enn barnehagelæreren knytter seg til barnet. For å utøve profesjonell kjærighet, er barnehagelæreren nødt til å anerkjenner seg selv som menneske, og sin egen profesjonelle status og ansvarsområde (Aslanian, 2016).

4.4.2 Relasjon og kjærlighet

En relasjon som bærer preg av kjærlighet, handler ikke om at barnet og barnehagelæreren skal se på hverandre, men de skal kunne se i samme retning. Derfor er viktig å ha en forståelse for og om hvor viktig gjensidigheten i relasjonen til barn er. Barn trenger barnehagelærere som er tydelige, kjærlige, varme og omsorgsfulle. Barnehagelærerne må like barnet, og må stå ved barnets side, selv om barnet gjør noe som ikke er helt greit. Ved å ha kunnskaper om ulike tilnærminger innenfor relasjonsteorien, vil barnehagelæreren evne å ta barnas perspektiv i ulike sammenhenger. Barnet skal bli respektert, derfor er det viktig å tenke på egen atferd i arbeidet med barn, da atferden påvirker barnet, samtidig som relasjonen kan påvirke barnets utvikling og læring. Når barnehagelæreren samhandler med barn, er det viktig å vite at vi setter spor i barnas liv, gjennom måten vi er i relasjonen med barna (Melvold & Øverenget, 2015). Med erfaringer fra barnehagen, kan vi relaterer dette til barns tilknytning og tilvenning i barnehagen. Vi har erfaringer med at relasjonen som oppstår, og som dannes i det første møte med barnet, er avgjørende for om barnet får en trygg tilknytning eller ikke. Det handler barnehagelærernes trygghet til å gå inn i en relasjon til barnet, slik at barnet opplever deg som en trygg tilknytningsperson.

4.5 Tilnærming til problemfeltet

Ved hjelp av teori om tilknytning, søker vi å forstå betydningen av barnehagelærernes tanker og erfaringer med tilknytning i tilvenningsperioder. Vi har valgt å avgrense vår undersøkelse ut fra tre teoretiske synsvinkler:

1. Vi har beskrevet Bowlby og Ainsworths klassiske tilknytningsteori og tre ulike tilknytningskategorier (Trygg tilknytning, Utrygg tilknytning og Ambivalent tilknytning). Teorien vektlegger betydningen barnets tilknytning har for utvikling, både emosjonelt og kognitivt.
2. Vi har presentert moderne tilknytningsteori ved å vektlegge Stern og Schore sin forskning for å beskrive utvikling av Bowlbys tilknytningsteori. Det vises her til hvor betydningsfulle de nære studiene av relasjonen mellom barn og mor hadde for utvikling av tilknytningsteorien.
3. Vi har beskrevet trygghets sirkelen som en arbeidsmetode barnehager kan bruke for å sikre trygg tilknytning og unngå utrygg tilknytning hos barn.

I lys av teori ovenfor ønsker vi legge følgende tilknytningsteoretiske elementer til grunn for

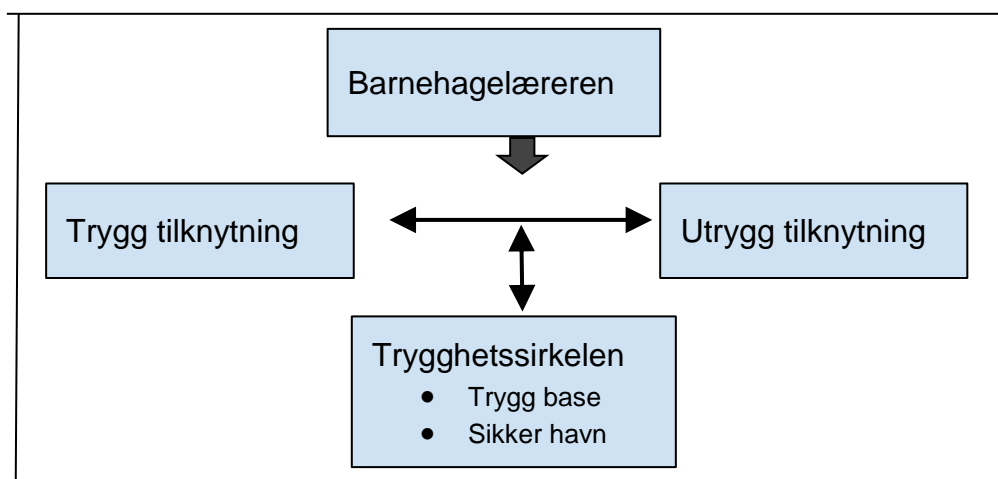

vår analyse av det empiriske materialet:

1. Barnehagelærerens forståelse av de barnehageansattes betydning for arbeid med tilknytning hos barn.
2. Barnehagelærerens tanker om hva som kjennetegner barn med trygg vs. utrygg tilknytning.
3. Barnehagelærerens tanker om hva de barnehageansatte kan gjøre for å fremme trygg tilknytning hos barnet.
4. Trygghetssirkelen som arbeidsmetode for å skape trygghet hos barnet i tilvenningsperioden.
Hva gjør de barnehageansatte i barnehagen for å skape:
  - a) Trygg base
  - b) Sikker havn

Vi velger å sammenfatte i følgende tilknytningsteoretisk analyseverktøy:

Tilknytningsmodellen.

Figur 1: Tilknytningsmodellen er en analysemodell for å forstå hvordan barnehagelæreren kan arbeide med barns som har en utrygg og trygg tilknytning, og på hvilke måte det kan jobbes for å skape en trygg og sikker havn (Taskerud, S. M. & Gjermundsen, U. N. 2017).

Denne figuren, som vi har valgt å kalle for tilknytningsmodellen får frem informantenes tanker om barn i spenning mellom det de oppfatter som kjennetegn hos barn med trygg tilknytning versus utrygg tilknytning og hvilke konsekvenser dette i neste omgang har for hvordan barnehagelærerne nærmer seg barnet i praksis, ved at vi tolker dette i lys av trygghetssirkelens begreper. Dette analyseverktøyet viser også hvor avhengig de forskjellige dimensjonene er for å tilrettelegge det beste for barnet som er i sentrum. Ved å benytte oss av modellen, vil vi analysere og drøfte funnene i datamaterialet vårt.

5. Metode

I dette kapitlet skal vi først si noe om samfunnsvitenskapelig metode og kvalitativ metode, før vi gir en begrunnelse for valg av metode. Vi vil så ta for oss fenomenologien og hermeneutikken som forskningsdesign, videre viser vi til vårt forarbeid til datainnsamlingen og intervjuprosessen, utvalget vårt av informanter, gjennomføring og analysing av data, før vi avslutter med å drøfte masteroppgaven i lys av validitet og reliabilitet. Til slutt vil vi vise til hvilke forskningsetiske hensyn det er viktig å ta hensyn til.

5.1 Samfunnsvitenskapelig metode

Samfunnsvitenskapelig metode handler om hvordan vi skal gå fram for å få informasjon om den sosiale virkeligheten, hvordan denne informasjonen tolkes og hva den forteller oss om samfunnsmessige forhold (Christoffersen og Johannessen, 2012). Metode vil si å følge en bestemt vei mot et mål. Dette vil hjelpe oss til å lese og forstå forskning, samtidig bidra til å ha et kritisk blikk på det vi leser.

Vi har en forforståelse av tilknytning og tilvenning som fenomen, og ønsker å forske på om vår oppfatning stemmer overens med virkeligheten. En forsker kan la seg styre av sine interesse for et tema eller et fenomen. Vi mennesker møter verden med kunnskaper og oppfatninger om virkeligheten, vi har en forforståelse av verden og denne forståelsen benytter vi til å tolke det som skjer rundt oss, både bevisst og ubevisst (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2010).

I vår masteroppgave har vi valgt en kvalitativ forskningsmetode og velger derfor å beskrive denne metoden nærmere i tillegg til at vi ønsker å begrunne vårt valg av metode.

5.2 Kvalitativ forskningsmetode

En kvalitativ forskningsmetode preger de humanistiske, samfunnsvitenskapelige, helsevitenskapelige og naturvitenskaplige områdene av forskning (Brinkmann og Tanggaard, 2012). Metoden er fleksible og tillater at det er spontanitet og tilpasninger mellom forsker og

deltaker. Det stilles åpne spørsmål og det tillates at informanten¹⁷ fritt kan besvare disse spørsmålene slik at det føles rett for den. I kvalitativ forskning er man interessert i forske på hvordan noe gjøres, sies, oppleves, fremstår eller utvikles. Her benyttes observasjoner og intervju for å skape en forståelse. En kan også benytte seg av tekstanalyse for å forstå fenomenet.

5.2.1 Begrunnelse for valg av kvalitativ metode

Vi har valgt en kvalitativ forskningsmetode fordi det var viktig å sette oss inn i temaet vi hadde valgt, og at vi tenkte igjennom hvilke informasjon vi var på jakt etter. I tillegg var det viktig for forskningen at vi fikk en forståelse av informantenes livsverden og deres oppfattelse, tanker, meninger og følelser rundt fenomenet. Vi ønsket å stille åpne spørsmål som kunne gi oss mer informative svar enn de ferdige svaralternativene som benyttes i den kvantitative forskningen. Kvantitativ forskningsmetode er sett på som lite fleksibel, det benyttes spørreskjema som er standardisert, det vil si at alle respondenter får et identisk spørreskjema med på forhånd oppgitt svaralternativer (Christoffersen og Johannessen, 2012). Vi ønsket utdypende svar fra informantene og ikke at de skulle svare ja, nei, vet ikke.

5.3 Forskningsdesign

Maxwell (2009) fremhever at et forskningsprosjekt bør være en gjensidig prosess mellom årsak og virkning, som går gjennom hvert trinn i et prosjekt. Slik vi tolker dette utsagnet beskriver dette en gjensidig prosess eller vekselvirkning mellom forsker og forskningsarbeid. I kvalitativ forskning anerkjenner man at forskeren påvirker og former forskningsprosessen, både som en person og som teoretiker. Det er mange forskjellige måter å gjennomføre og organisere forskning på. Det beskrives som forskningsdesign. Vi vil beskrive fenomenologisk forskningsdesign som er det designet som faller mest naturlig å være inspirert av i vår forskning. Vi vil også beskrive hermeneutikk fordi dette har betydning for forskerens tolkning og meningen av transkriberingen av intervjuene.

---

¹⁷ Informant er deltakere som velges ut for å være med i en undersøkelse for at forskeren skal få en fylldig beskrivelse av fenomenet det forskes på.

5.3.1 Fenomenologi

Bakgrunnen for valg av fenomenologisk forskningsdesign i utformingen av problemstillingen, er vårt ønske om å øke vår forståelse av og innsikt i barnehagelærerens livsverden. Dette betyr at vi ønsker å forske på barnehagelærerens perspektiver, tanker og meninger om barns tilknytningsmønstre og betydningen av tilvenningen i barnehagen. Vi ønsker å få innsikt i informantenes kunnskap om tilknytning og hvilke rutiner det er for tilvenning i barnehagen. Som forskere er vi opptatt av hva informantene forteller oss i intervjuet.

Fenomenologi er både anvendt som et vitenskapsteoretisk perspektiv og et kvalitativt forskningsdesign (Christoffersen og Johannessen, 2012). Vitenskapsteoretiske perspektiv om fenomenologi oppsto i Tyskland i begynnelsen på 1900-tallet (Alvesson og Skjöldberg, 2008). Georg Hegel regnes som forgrunnsfigur for fenomenologisk filosofi. Fenomenologisk filosofi er læren om det som viser seg, eller kommer til syne. Det vil si hvordan tingene eller begivenhetene fremstår for oss, og hvordan vi oppfatter dette med sansene våre. Fenomenologien undersøker det som kommer til syne gjennom menneskelig erfaring, direkte og umiddelbart og hvordan ytre objekter trer fram i den menneskelige bevisstheten. Det er den subjektive opplevelsen i hvert enkelt individ som er utgangspunktet. Fenomenologi var kritisk mot den moderne vitenskapen som man mente hadde forvillet seg langt fra hverdagslivets tanker.

Fenomenologi som forskningsdesign vil bety: “en tilnærming til å utforske og beskrive menneskers og deres erfaringer med og forståelse av et fenomen” (Christoffersen og Johannessen, 2012, s. 99). Når mennesker i et samfunn tolker betydningen av en handling, eller noe som blir sagt, må dette ses i sammenheng med den situasjonen den oppstår i. Dette betyr at samme begrep vil ha forskjellig betydning eller mening i ulike sammenheng.

En fenomenologisk forskning foregår ved at forskeren forbereder seg til en undersøkelse ved å se til sine egne erfaringer og kunnskaper. Det må utarbeides en problemstilling der forskeren søker etter å forstå menneskers erfaring ved fenomenet forskeren skal studere (Christoffersen og Johannessen, 2012). I denne forskning valgte vi å fokusere på fenomenologi som forskningsdesign for å belyse temaet: *Barnehagens arbeid med trygghet i tilvenningsperioden*. Vi er ute etter barnehagelærernes kunnskaper, tanker og meninger om tilknytning i barnehagen, og hvilke rutiner de hadde for tilvenning. Det var viktig for oss å se

om de ulike begrepene hadde lik betydning hos forskjellige barnehagelærerne. Vi er opptatt av hva informantene fortalte oss i intervjuene, og resultatet av tolkningen vi gjorde i etterkant av datainnsamlingen. I fenomenologisk forskning er det intervju som er nøkkelen til datainnsamling. Vi laget en intervjuguide og valgte ut informanter som hadde erfaring med vårt fenomenet. Intervjuene er grunnlaget for vår analyse.

Det er viktig at vi som forskere ikke lar oss styre av vår forforståelse av dette fenomenet. Vi har en oppfatning, men i en forskningssituasjon måtte vi fokusere på å være åpne for informantens erfaring, sånn at vi kan oppdage nye og ikke forventede funn. Det er også viktig å fokusere på hva som skal til for å skape trygg tilknytning, som må være et mål i en tilvenningens situasjon. I analysedelen skal forskeren lese datamaterialet fortolkende for å forstå den dypere meningen i det informantene har erfart. Ved å kode og kategorisere funnene vil forskeren kunne skille ut det som er relevant for problemstillingen. Her vil det også være mulighet til å finne funn som forskeren ikke forventet å finne. Koding skal også bidra til at datamengden reduseres og at forskeren kan stryke det som ikke gir mening. Vi kodet våre intervju og fant nye funn som vi ikke forventet. De funnene benytter vi i drøftings og refleksjons kapittelet hvor vi fortolker det informantene sa og drøfter det opp mot vår teori.

5.3.2 Hermeneutikk

Vi ønsker å forstå det som skjer i praksis, det vil si at vi ønsker å forstå de fire barnehagelærernes forståelse av tilknytning, barns tilknytningsmønster og hvordan en tilvenning foregår. I fenomenologien er det fokus på informantens opplevelse og forståelse av egen livsverden. Når vi velger å benytte oss av hermeneutisk analyse, så er vi ute etter å innhente og fortolke informantens forståelse og knytte dette opp mot et teoretisk perspektiv. Dette handler om “meningen” bak informantens aktiviteter og resultatet av informantens aktiviteter. Disse meningen er betydningsfulle fenomener for oss forskere. Det er disse meningene vi må fortolke, for å kunne forstå det som skjer (Gilje & Grimen, 1993).

Det er grunnleggende for oss mennesker å prøve å forstå den sosiale verden, kulturen og den tradisjonen som preger den. Dette kalles for filosofisk hermeneutikk (Krogh, 2009). Hermeneutikk vil si læren om fortolkning av tekster (Kvale og Brinkmann, 2015). Hermeneutikk handler om fortolkning og forståelse av fenomener som er meningsfulle, som for eksempel handlinger, muntlige ytringer og tekst, men også meningsfulle fenomener.

En utfordring for oss forskere, er at vår forskning baserer seg på informantens fortolkninger i intervjuene. Det vil si at vi må forstå og tolke noe som allerede er tolket av informanten selv. (Gilje & Grimen, 1993). Vår forforståelse, erfaringer og kunnskaper påvirker tolkningen av det som skjer, blant annet i våre observasjonene. Forskningsresultatene er dermed helt avhengig av hvem som utfører observasjonene, hvem informantene er, i hvilken kontekst forskningen foregår, og hvem som analyserer datamaterialet. Dette er i samsvar med hermeneutikken (Kvale & Brinkmann, 2015). Et hermeneutisk syn i vår forskning, handler blant annet om at informanten kan tolke spørsmålene våre ulikt, samtidig kan vi som forskere tolke tilknytningen og tilvenning ulikt når vi observerer. I vår forskning blir det sentralt for oss å tolke informantenes utsagn, og se dette i sammenheng med et dypere meningsinnhold. Det vi da må gjøre, er å sette utsagnene inn i en sammenheng eller helhet. Dette kan vi gjøre ved å sette forståelsen inn i den hermeneutiske spiral, hvor vi hele tiden forflytter oss frem og tilbake fra helhet til deler. Når vi forflytter oss mellom helheten og delene eller mellom tekst og forståelse, kan det utvikles en ny kunnskap og forståelse.

5.4 Forarbeid til datainnsamlingen

Det krever en del forarbeid før vi skal innhente data, derfor har vi valgt å gi en beskrivelse av hvordan vi utarbeidet intervjuguiden, samtidig vise til bakgrunnen for valg av informanter.

5.4.1 Intervjuguide

På forhånd har forskeren laget en *intervjuguide*, en plan for hvilke temaer hun ønsker å snakke om. En intervjuguide er ikke et spørreskjema men inneholder temaer og generelle spørsmål forskeren ønsker svar på. Intervjuguiden lages med utgangspunkt i problemstillingen. Forskeren må identifisere de temaene den ønsker å få svar på. Målet er å få innsikt i informantens livsverden.

Johannessen et al., (2010) presenterer hvordan en strukturert intervjuguide kan bygges opp. De sier at forskeren må presentere seg selv, informere om prosjektet og hva man skal stille spørsmål om. Forskeren må si litt om konsekvenser ved å være med på intervjuet, hvordan man skal dokumentere og hva som skal gjøres med datamaterialet når prosjektet er avsluttet. Det skal garanteres anonymitet og informeres om at informanten kan avslutte intervjuet når

som helst. Alt dette informerte vi om i første punkt i vår guide. Vi valgte å sende ut guiden i forkant slik at informanten hadde mulighet til å forberede seg litt. Dette valgte vi da tilknytning er et vanskelig tema og det er godt for informanten å føle seg trygg på at det er noe den kan. Ulempen med dette kan være at informanten leser seg opp på teori i forkant for å fremstille seg selv som en som hadde god kunnskap om temaet noe som kan virke mot sin hensikt. Vi hadde forskjellig erfaring om informantene hadde forberedt seg eller ikke.

5.4.2 Utvalg av informanter

I dette underkapittelet skal si noe om utvalg av informanter, begrunne vårt utvalg og presenterer informantene våre kort.

Utvalget

Før en forsker kan starte sine undersøkelser av fenomenet, må forskeren velge ut et representativt utvalg av informanter som kan gi svar på problemstillingen. Johannesse et al., beskriver følgende om utvelgelse av informanter: “å velge ut hvem som skal være med i en undersøkelse er en viktig del av samfunnsforskning, både i kvalitativ og kvantitativ forskning” (2012, s. 113). Det som kjennetegner kvalitativ metode er at forskeren forsøker å få så mye informasjon om fenomenet som mulig ved å benytte et begrenset antall personer, heretter kalt informanter. Hvor stort utvalget av informanter skal være, er avhengig av hvor lang tid det tar før forskeren ikke mottar ny informasjon. I vår forskning valgte vi å benytte fire forskjellige informanter, hvor alle var barnehagelærere som jobbet på småbarnsavdelinger i forskjellige barnehager. Utvalget vårt var nokså homogent¹⁸ og derfor valgte vi å forholde oss til fire informanter i intervjuene.

I forkant av utvelgelsen av informanter må forskeren tenke ut hvilken målgruppe det vil være naturlig å velge fra. Det neste vil være å velge ut hvem som skal delta fra målgruppen og det finnes forskjellige strategier for å velge ut utvalget. Vi velger å beskrive snøballmetoden som den utvalgsstrategien vi benyttet. Utvelgelsen må være hensiktsmessig. Ved å velge en ansatt på småbarnsavdeling fikk vi et utvalg som var tett på de yngste barna i barnehagen som er vårt fokusområde. Når forskeren benytter snøballmetoden forhører forskeren seg rundt i miljøet for å finne ut hvem den bør kontakte og hvem som vet mye om temaet. Vi sendte ut

---

¹⁸ Et homogent utvalg vil si at alle er relativt like hverandre og det vil ikke oppstå store forskjeller mellom svarene. Utvalget kan da være på færre informanter.

mail og forespørsler til barnehager som vi kjente litt fra før, for å høre om det var noen der som kunne stille opp. Det ble sendt ut en del flere forespørsler enn vi fikk svar på, men vi vurderte utvalget godt nok. Barnehagene bestemte selv hvem som skulle stille opp som informanter.

Begrunnelse for vårt utvalg av informanter

Som vi har beskrevet over valgte vi å intervju fire barnehagelærere. Vi valgte å benytte pedagogiske ledere som informanter, fordi det er barnehagelærernes erfaringer med tilknytning og tilvenning som fenomen vi forsker på. Vi valgte også å observere to barn, for å se på sammenhengen mellom det som ble sagt i intervju, teori og praksis. Gjennom de observasjonene vi gjorde av barna, fokuserte vi på barnets tilvenning i barnehagen, for å undersøke tilknytning hos barnet og rutiner ved tilvenning. Vi avtalte når og hvor vi skulle gjennomføre intervjuene med informantene, og satte av en times tid til hvert intervju. Vi skulle møte informantene i den barnehagen de jobbet og vi vil gi en kort presentasjon av informantene.

Informant 1 har vi valgt å kalle for Siri. Siri ble utdannet som førskolelærer i 1995, og har tilsammen 22 års arbeidserfaring fra barnehagefeltet. Siri har arbeidet i ulike stillinger innenfor barnehagens arena, hun har jobbet som styrer, kombinert styrer og pedagogisk leder, men har mest erfaring som pedagogisk leder. Barnehagen Siri jobber i, er en privateid barnehage med 4 avdelinger. På avdelingen der informanten jobber er det to pedagoger, inkludert Siri og to assistenter. Hun har jobbet på denne avdelingen i tilsammen 5 år. Når vi gjennomførte intervjuet var det totalt 14 barn i alderen 0-2 år på denne avdelingen.

Informant 2 har vi valgt å kalle for Jens. Jens ble utdannet som førskolelærer i 2005. Han har jobbet i samme barnehage i 12 år. De siste 9 årene har Jens jobbet som pedagogisk leder. Han har størst erfaring med barn i aldersgruppen 3-6 år, men de siste årene har han jobbet på småbarnsavdeling med barna i alderen 0-2 år. Når vi gjennomførte intervjuet, var det totalt 18 barn i alderen 1-3 år på småbarnsavdelingen der han jobbet. Barnehagen er en kommunal barnehage, med 4 avdelinger. På avdelingen jobber det to barne- og ungdomsarbeidere og en assistent, i tillegg til Jens, som er førskolelærer.

Informant 3 har vi valgt å kalle for Beate. Beate ble utdannet barnehagelærer våren 2016, men har lang erfaring som barne- og ungdomsarbeider. Hun jobber i dag som pedagogisk leder på

en småbarnsavdeling med 14 barn i alderen 1-2 ½ år. Vi kjenner Beate fra før, og visste godt hva hun sto for. Hun fortalte at hun hadde lest mye i boken «Se barnet innenfra» (Brandtzæg et al., 2013). Dette er en bok som vi også kjenner godt til.

Informant 4 har vi valgt å kalle for Grete. I bunn og grunn er hun utdannet sekretær og den første tiden i barnehage arbeidet hun som assistent. Grete startet i 2009 opp på arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning, mens hun arbeidet som assistent ved siden av. Barnehagen hun jobber i nå er en privat 4-avdelings barnehage og der jobber hun nå som pedagogisk leder på en småbarnsavdeling. Alderen på barna på avdelingen er 2 år og de er i dag 14 barn på avdelingen. Barnehagen har nettopp startet på med aldersinndelte grupper. I dag er Grete daglig leders stedfortreder.

Vi velger å ikke gi noen presentasjon av barna vi observerte. Dette har vi valgt fordi det ikke vil påvirke våre funn. Vi kan derimot presiserer at begge barna var mellom 1 og 1,5 år, og begge ble observert i sin tilvenningsperioden. Funnene vi gjorde oss i disse observasjonene vil komme frem i kapittel 6.

5.5 Intervjuprosessen

Bakgrunnen for at vi valgte å benytte intervju, var fordi det vi ønsket å ta utgangspunkt i barnehagelærernes tanker, meninger og kunnskap om tilvenning og tilknytning av de minste barna i barnehagen. I forkant av intervjuene avtalte vi hvordan vi skulle gjennomføre intervjuene, slik at informantene ble intervjuet på tilnærmet lik måte. Vi valgte å gjennomføre en til en intervju, slik at vi fikk en tett og personlig dialog som preges av åpenhet i samtalen. Det var også viktig i intervjuene at informantene skulle føle seg trygge. Vi skal fremstå som likestilt med informantene i intervjuene og at de skulle føle at det de fortalte var nyttig og viktig.

5.5.1 Kvalitativ forskningsintervju

Bakgrunnen for at vi valgte kvalitativt intervju er fordi denne formen for intervju benyttes for å få kunnskap om menneskers liv og erfaringer (Christoffersen og Johannessen, 2012). Et kvalitativt intervju er en relasjon mellom to eller flere deltakere. Det kan gjennomføres som en til en intervju, eller gruppeintervju. Gjennom å intervjuer kan forskeren få en mer detaljert

og fyldig beskrivelse av det fenomenet det forskes på. Intervju er en samtale eller en dialog mellom to eller flere individer. En dialog er viktig for å forstå hverandre, vi kan oppklare misforståelser, vi kan kommenterer hverandres utsagn, svare på hverandres spørsmål og få en generell innblikk i den andres livsverden (Christoffersen og Johannesen, 2012).

Intervjudata dannes i samspillet mellom informanten og forskeren. Når vi formulerer spørsmålene i intervjuguiden, er vi aktive bidragsytere i forhold til resultatene. Det vil si at vi kan lede informanten i bestemte retninger gjennom de spørsmålene vi stiller. Informanten kan lede dialogen ved hjelp av den kunnskapen informanten har, på bakgrunn av hvilken svar som gis (Kvale & Brinkmann, 2015). Dette vil si at intervju kan baserer seg på en sosial produksjon av språklig interaksjon mellom informant og forsker, og vil ikke gi noen direkte tilgang til *sanne meninger*, ifølge Kvale & Brinkmann (2015). Vi forskerne er med på å utvikle informantens meninger underveis i intervjuet. I vår forskning vil det være mulig å intervju på denne måte, da vi skal analysere funnene våre. Det vil si at analysen i studier på forhånd kan forutsi hvilke resultater vi kan forvente som er tilsvarende lik i andre studier som er gjennomført (Kvale & Brinkmann, 2015).

Et intervju er som beskrevet, avhengig av samspillet mellom forsker og informant og det kan være ulike forhold som kan påvirke et intervju (Johannesen et al., 2010). Hvis formålet er å forklare sammenhenger eller beskrive fenomener, vil forskeren være opptatt av å avdekke kunnskap. Forskeren vil beskrive verden som den er fra et objektiv ståsted uten å tolke. Denne type forskning beskrives som deduktiv. Å forske deduktiv betyr å gå fra det generelle til det konkrete. Teorien kommer først. Her benyttes ofte en strukturert intervjuguide. Er formålet med intervjuet å forstå meningen bak handlingene, er forskeren opptatt av en helhetlig forståelse av fenomenet. Forskeren samler inn menneskers meninger og alt som er av betydning vedrørende fenomenet det forskes på. Denne forskningen kalles induktiv. Forskeren trekker slutninger fra det spesielle til det allmenne, intensjonen er å finne generelle mønstre som kan gjøres til teori. Forskeren benytter seg da en ustrukturert intervjuguide. Hvis formålet er å endre noe, kan en forskning være både induktiv og deduktiv. Forskeren vil foreslå konkrete endringer for å løse problemer, samtidig ha en kritisk holdning til det eksisterende.

I vår forskning ser vi at det vil være naturlig at vi har både en deduktiv og en induktiv holdning til forskningen. Vi ønsker å forstå fenomenet samtidig som vi ønsker å endre

oppfattelsen av viktigheten rundt barns tilknytning i tilvenningsperioden. Vår forforståelse er preget av at vi mener at det ikke tas nok hensyn til barns tilknytning ved oppstart i barnehagen.

5.5.2 Semistrukturert intervju

Det finnes ulike former for intervju, og den vanligste formen for intervjuer kalles gjerne *semistrukturerte intervjuer* som betyr "halvstrukturert, delvis strukturert". Denne typen intervju kan best beskrives som en samtale mellom forskeren og en respondent eller informant, der gangen i samtalen er styrt av forskeren.

I et strukturert intervju er spørsmålene og rekkefølgen fastlagt på forhånd, den er standardisert. Intervjuren følger rekkefølgen slavisk. Spørsmålene er åpne og informanten kan formulere sine svar mer åpent. Fordelen ved at spørsmålene er standardisert er hvis det er flere som skal gjennomføre intervjuene vil informantene bli forelagt de samme spørsmålene. I tillegg blir det enklere å analysere dataene når spørsmålene er like. I vår forskning passet det bra med standardiserte spørsmål da vi gjennomførte intervju av to informanter hver. Samtidig som spørsmålene var standardiserte, beveget vi oss fram og tilbake i guiden. Vi var ikke opptatt av rekkefølgen på spørsmålene og stilte oppfølgingsspørsmål til informanten ved behov for å få en bedre forståelse av det informanten beskrev.

Kvale og Brinkmann (2015, s. 137) har laget en beskrivelse av intervjuundersøkelsens sju stadier, disse sju stadiene er som følgende:

- 1) Tematisering: Forskeren formulerer formålet med undersøkelsen. Hva skal undersøkes og hvorfor?
- 2) Planlegging: Forskeren planlegge studiet.
- 3) Intervju: Forskeren utføre intervjuene
- 4) Transkribering: Forskeren klargjøre intervjumaterialet for analysen.
- 5) Analysering: På grunnlag av undersøkelsens formål bestemmer forskeren hvilken analysemetode som er best egnet.
- 6) Verifisering: Forskeren undersøker intervjuene, funnernes generaliserbarhet, pålitelighet og validitet.
- 7) Rapportering: Undersøkelsesfunnene og metodebruken formidles i en lesbart produkt.

5.5.3 Gjennomføring av intervju

Alle intervjuene ble tatt opp på en diktafon og transkribert i etterkant. Informantene fikk tilsendt samtykke erklæringen i forkant av intervjuene. Vi hadde med oss en kopi, som vi sammen med informantene gikk vi igjennom. Intervjuene våre var, som før nevnt, semi-strukturert med på forhånd fastlagt temaer og rekkefølge for spørsmålene (Christoffersen og Johannessen, 2012). Alt i alt hadde vi begge en god opplevelse av intervjuene, og opplevde at vi hadde en gjensidig dialog for å komme fram til svar på det vi lurte på. Funnene vil vi komme nærmere tilbake til i kapittelet 6 og 7.

I et intervju er både forsker og informant veldig konsentrert og fokusert, det kreves mye av begge parter. Det er derfor viktig at forskeren benytter lydopptak og / eller bildeopptak slik at analyseprosessen blir enklere i etterkant. Når forskeren benytter lydopptak dokumenteres alt som sies. Det er også mulighet til å få med seg tenkepauser og uttrykk som ellers ville ha blitt borte. I våre intervju benyttet vi lydopptak for å kunne få med alt som ble sagt. Intervjuene varte ca. 1 time, og det var derfor viktig at vi benyttet diktafon for ikke å gå glipp av viktig informasjon. Det er en stor fordel å ta opp intervjuene, slik at det er mulig å høre på opptakene flere ganger, og de blir betydelig enklere å transkribere og bruke i analysen. Dette gjelder selv om en ikke planlegger å skrive ut (transkribere) intervjuene.

Under transkriberingen omformes en muntlig samtale til skriftlig form (Kvale og Brinkmann, 2015). Dette er en tidkrevende prosess men det gjør at du kan re-lese og bearbeide intervjuene, eller de innsamlede datamaterialene, flere ganger. Å re-lese intervjuene etter en stund kan også være nyttig, når man re-kategoriserer datamaterialet. Hvis du leser med teoretiske og metodiske forståelse, kan det komme frem ny innsikt i forhold til innholdet eller ny informasjon som ikke kom frem gjennom den første analysen av intervjuene og på denne måten dybdeanalyserer du materialet (Olsen, 2016).

Når vi transkriberer, er dette en fortolkningsprosess, målet med selve transkriberingen er å gjøre dataene våre klare for analysering. Vi valgte å transkribere alle våre intervjuer for å få en større innsikt og forståelse av informantens syn på vår forskning. Det var viktig for oss å benytte diktafon for å kunne ha fullt fokus på informanten under intervjuet og ikke forstyrres av at vi noterer underveis. Opptakene kan overføres direkte til datamaskin fra diktafon og transkriberes ved hjelp av et tekstbehandlingsprogram (Kvale og Brinkmann, 2015). Vår

tekniske bakgrunn var ikke god nok til at vi klarte å transkribere ved hjelp av tekstprogram. Vi måtte derfor transkribere alle intervju ved å lytte til hva som ble sagt mens vi skrev dette inn i et word dokument. Vi lyttet til opptakene gjentatte ganger, slik at vi ikke skulle gå glipp av informasjon, og for å kunne få bedre kjennskap til innholdet i intervjuene våre.

For å kunne redusere dette arbeidet, kunne vi valgt å transkribere kun de nye funnene som vi fant gjennom intervjuene for å spare tid, men samtidig er det lettere å gå glipp av viktige funn hvis vi ikke hadde transkribert alt. Etter transkriberingen satt vi igjen med ca. 80 sider som skulle kodes og kategoriseres klart før vi kunne gå over til analysen. Vi benyttet intervjuguiden som grunnlag for kodingen. Vi delte spørsmålene våre inn i kategorier og nummererte svarene i forhold til spørsmålene. Underveis så vi at noen spørsmål samsvarte veldig og valgte derfor å slå vi de sammen til en felles kategori. Til tider dukket det opp informasjon fra informantene som vi ikke hadde spurt om og dette ble da notert ned på et eget ark, for å kunne drøftes videre.

Å analysere betyr å dele opp i biter eller elementer, eller her som i vår forskning, nye kategorier. En sentral del av det vitenskapelige arbeidet er å tolke de empiriske dataene i lys av studiens teoretiske referanseramme. Vår analyseprosess begynte allerede ved gjennomføring av det første intervjuet og den første observasjonen. Samtidig begynte vi å se på teori. Videre var det viktig å systematisere og bearbeide datamaterialet. Dette måtte vi gjøre for å få en oversikt over det materialet vi hadde samlet inn. Ved å systematisere og bearbeide datamaterialet kan det være lettere å se om vi har fått den informasjonen vi trenger, eller om vi burde innhente mer informasjon (Everett & Furseth, 2012).

5.5.4 Observasjon som metode

I tillegg til intervju har vi valgt å benytte oss av observasjon som en tilleggsmetode for å kontrollere dataene i denne oppgaven, og for å kunne konkludere og drøfte funnene ved hjelp av ulike metoder. Dette kalles for triangulering. Derfor velger vi her å beskrive kort observasjon som metode, i kapittel 6 vil vi gi en nærmere presentasjon av funnene våre.

Ved å observere kunne vi få en detaljert beskrivelse av barnehagelærerens og barnas aktiviteter, atferd og handlinger. Observasjon handler om å se, undersøke og iaktta (Løkken & Søbstad, 2006). Ved å observere usystematisk kunne vi både samle inn data og analysere

parallelt, noe som gjorde at vi underveis dannet oss et bilde av hva som er sentralt for det fenomenet vi forsker på. Når vi observere, studerer vi det barnehagelæreren og barna gjør. For oss som forskere var det viktig å observere barna for å skape en større forståelse av fenomenet. Observasjon er en metode som gir tilgang til informasjon som det kan være vanskelig å få fram ellers. I en observasjon vi benytter alle sansene våre, vi lukter, ser, hører, smaker, føler eller berører. Dette påvirker hvordan vi opplever og tolker det vi observerer. Når vi tolker, sanser vi. Når vi sanser, tolker vi. Til sammen vil dette gi en mening. Dette kalles for persepsjon. For å begrense disse inntrykkene er det derfor viktig å avgrense hva vi som forskere skal være oppmerksom på eller hvilke fenomener vi skal rette oppmerksomheten mot i våre observasjoner (Løkken & Søbstad, 2006).

I våre observasjoner måtte vi tydeliggjøre vår rolle som observatør. Vi måtte definere vår observasjonsrolle. Det var viktig å observere tilvenning av de yngste barna i sin “naturlige tilstand” (Hammersley og Atkinson, 2004). Den observasjonsrollen vi inntok var den fullstendige observatør. Hammersley og Atkinson (2004, s. 135) beskriver den fullstendige observatør på følgende måte «Den fullstendige observatøren har overhode ingen kontakt med den som observeres». Vi valgte derfor å sette oss inntil en vegg litt unna situasjonen som skulle observeres. Alt vi så og hørte ble noterte ned, dette kalles for løpende protokoll. Vi valgte å ikke delta i barnas aktiviteter, men opplevde ved flere tilfeller at det var barn som ønsket vår oppmerksomhet. I de tilfellene valgte vi å gå ut av rollen som fullstendig observatør og gå inn i rollen som aktiv deltagende observatør (Hammersley og Atkinson, 2004). Ved å benytte løpende protokoll eller ustrukturert observasjon, hadde vi allerede transkribert observasjonene, som vi kunne benytte videre i analysen.

5.6 Validitet og reliabilitet

I forskning er det viktig å undersøke funnene fra intervjuene for å se om de er valide, reliabilitet og generaliserbare. Begrepene har sin bakgrunn i kvantitativ forskning og vi velger derfor å definere begrepene slik at de passer bedre til vår forskning. Vi velger å benytte begrepet troverdighet når vi beskriver validitet, pålitelighet når vi beskriver reliabilitet og overførbarhet når vi beskriver generaliserbarhet. Vi vil først beskrive hvordan vi vurderer troverdigheten ved vårt studie før vi vurderer påliteligheten, tilslutt vil vi se om våre funn er overførbare. Vi vil gi en nærmere beskrive av begrepene, og knytte dette opp mot vår

undersøkelse og forskning.

5.6.1 Troverdighet

Forskere benytter begrepet validitet for å beskrive om hvor troverdige, eller relevant dataene er representative for fenomenet (Johannessen et al., 2012). Begrepet validitet kommer fra det engelske begrepet validity, oversatt til norsk betyr dette gyldighet. Det er altså viktig i hvilken grad en kan, ut fra resultatene av et studie eller forskning, trekke gyldigheten eller troverdigheten i det en har satt seg som mål å undersøke. Vi velger å benytte begrepet troverdighet da begrepet gyldighet har bakgrunn fra kvantitativ forskningsmetode og vårt mål i forskningen er å tolke troverdigheten i informantenes beskrivelse av deres erfaringer med tilknytning i tilvenningsperioden.

Kvale og Brinkmann (2015) argumenterer med at det dannes noen epistemologiske spørsmål om den kunnskapen som kommer ut fra et intervju, og om den er objektiv. Samtidig sier de at objektivitet er et flertydig begrep og kan deles inn i forskjellige betydninger. Det er vanskelig å beskrive vår form for objektivitet i vår forskning. Forskere kan møte utfordringer ved det å være fullstendig objektiv i intervjuer, fordi den er sterkt uenig i det informanten beskriver som den gitte sannhet. I utdanningen til barnehagelærer ble vi “drillet” i det å være objektiv i alle observasjoner. Vi skal beskrive det vi ser og vi mener fortsatt at vi er i stand til å gjengi ordrett det informanten sier i intervjuet.

Johannessen et al.,(2010) beskriver at det skilles mellom forskjellig former for validitet, begrepsvaliditet, intern eller indre validitet og ytre validitet. Vi velger å beskrive begrepsvaliditet nærmere, fordi det kan knyttes til denne forskningen. Begrepsvaliditet viser til relasjonene mellom det generelle fenomenet, og de konkrete dataene.

Validitet skal ikke oppfattes som dataene er enten valide eller ikke. Her er det snakk om tilnærmet oppfyllelse av validitet. Begrepsvaliditet er et målingsfenomen og det dreier seg om det er samsvar mellom det generelle fenomenet og målingene. Kvale og Brinkmann (2015 s. 276) sier “den kvalitative forskningen er ugyldig når den ikke resulterer i tall”. Vi beskrev over at begrepet validitet har sin bakgrunn i kvantitativ forskning. Kan dataene fra kvalitativ forskning være troverdige og målbare? Ja, det mener vi da begrepsvaliditet er viktig i intervjuundersøkelser der vi operasjonaliserer de sentrale begrepene i vår problemstilling. Vi har konkretisert vår teori i funnene. Det er viktig at vi reflekterer om funnene kan representere

virkeligheten.

I forkant av intervjuene valgte vi å sende ut intervjuguiden for å vise hva temaet for intervjuene var. Ulempen med å sende ut denne i forkant, kan føre til at informantene er forberedt til intervjuet. I tillegg vil det være mulig å lese seg opp på teorien for å føle seg godt forberedt og får å kunne vise at dette er noe jeg kan. En kan da sette spørsmålstegn til validitet i dataene vi fikk via intervjuene. Vi mener at ved å observerer to av barna kunne vi teste troverdigheten i dataene fra intervjuene og dermed få svar på troverdigheten. Fordelen ved å sende ut i forkant er for å skape en trygg og god situasjon for informanten. Ved at informanten kan forberede seg i forkant kan føre til både fordeler og ulemper. Vi var ute etter barnehagelærerens kunnskaper, tanker og meninger om trygghet og tilknytning og deres rutiner for tilvenning. Vi ønsket ikke at informantene i utgangspunktet hadde lest seg opp på teori i forkant. Vi ønsket at informantene skulle komme med sine intuitive kunnskap.

Det er viktig at resultatet av forskningen testes i lys av de ulike kriteriene for validitet. Maxwell (1992) beskriver tre kategoriene for validitet den deskriptiv validitet, tolkningsvaliditet og teoretiske validitet. I tillegg legger han til to andre former for validitet, generaliserbar validitet og evalueringsvaliditet. Vi vil nå kort beskrive Maxwells fem kategoriene for validitet:

1: Deskriptiv validitet viser til påliteligheten av gjengivelsen av data som forskeren har samlet inn. Her er det viktig å være en objektiv referent av dataene. For oss vil det bety at vi må transkribere ordrett det informantene har fortalt i intervjuene.

2: Tolkningsvaliditet viser til gyldigheten av tolkningen av informantens forståelse. I intervjuene er det viktig at informanten gir oss sine oppriktige meninger, og ikke fremstår på en måte som de tror forskerne vil at de skal fremstå på. Et annet viktig punkt i forhold til tolkningsvaliditet er at vi er to som skriver denne masteroppgaven sammen, og to av intervjuene ble gjennomført før vi tok beslutningen om å skrive sammen. Før Stine skulle ut i sine intervjuer gjennomgikk vi intervjuguiden og valgte å sette inn et spørsmål om anerkjennelse. Informant Beate og Grete har ikke fått det spørsmålet da de ble intervjuet først av Unni. Det vil ikke være mulig å tolke gyldigheten av spørsmålet om anerkjennelse da kun 50 % av informantene besvarte dette spørsmålet.

3: Teoretisk validitet krever mer av forskeren for å få frem sammenhenger ved å være sensitiv overfor det teoretiske. Ved å være sensitiv kan forskeren komme fram til resultater som fører til utvikling av teorien.

4: Generaliserbar validitet beskriver at det resultatet forskeren kommer fram til er overførbart til det allmenne. I vår forskning vil det si at de funnene vi har gjort blant våre informanter viser til at alle barnehagelæreres erfaringer med tilknytning i en tilvenningsperiode er lik.

5: Evalueringsvaliditet sier noe om hva som er riktig og rettferdig i funnene fra intervjuene. Det vil si at vi som forskere evaluerer om informanten snakker sant eller ikke. I våre intervju ønsker vi ikke å evaluere om det som sies er riktig i forhold til hvordan informanten jobber, vi oppfattet informantene som troverdige.

Validitet handler om datamaterialets gyldighet, sett opp imot problemstillingen som skal belyses, samtidig kan vi bruke validitet til å undersøke hvilke metoder som er egnet for å undersøke problemstillingen. Utvalget av informanter kan knyttes til validitetsbegrepet, men også forberedelsene våre av intervjuguide, dette kan knyttes til kvaliteten på datainnsamlingen. For å vurderer dataene, så kan validitet og reliabilitet utfylle hverandre, da disse to har ulike forventninger til hva god datakvalitet er (Grønmo, 2004).

5.6.2 Pålitelighet

I forskning er et av de grunnleggende spørsmålene hvor pålitelig dataene er, dataenes reliabilitet. Reliabilitet handler om pålitelighet (Johannessen et al.,2010). Reliabilitet refererer til forskning resultatenes pålitelighet og troverdighet (Kvale og Brinkmann, 2015). Om dataene er reliabel sier noe om nøyaktigheten av undersøkelsens data, hvilke data som benyttes, hvilken måte dataene samles inn og på hvilken måte de bearbeides. Reliabilitet benyttes altså om stabilitet i målingene. En kan teste dataenes reliabilitet på forskjellige måter ved at en undersøker samme gruppe på samme måte på to forskjellige tidspunkt. Viser testene de samme resultatene er dette et tegn på høy reliabilitet, altså høy pålitelighet. Spørsmålet er om informanten er i stand til å svare likt på de samme spørsmålene når de stilles av en annen forsker på et annet tidspunkt. Det er heller ikke gitt at forskerne stiller spørsmålene likt slik at de kan frembringe samme svar fra informanten. Forsker to kan stille spørsmålet på en ledende måte slik at informanten ledes til å svare slik forskeren ønsker (Kvale og Brinkmann, 2015).

Da vil det ikke være høy reliabilitet i resultatene.

Reliabilitet kan deles opp i to hovedtyper, dette er stabilitet og ekvivalens. Stabilitet handler om at det er samsvar i datainnsamlingen til ulike tidspunkt. Mens ekvivalens handler om at det er samsvar mellom datainnsamlingene på samme tidspunkt, som er uavhengig av hvem som gjennomførte det. Så lenge vi er to forskere, som gjennomførte intervju og observasjoner så måtte vi til slutt sammenligne dataene vi fikk. Ekvivalens handler om at vi sammenligner dataen av samme undersøkelsesopplegg, men som er gjennomført av ulike forskere. Dermed vil reliabiliteten i ekvivalens være høy, hvis det er stort samsvar i datamaterialet som hadde samme undersøkelsesopplegg (Grønmo, 2004). Vi brukte samme intervjuguide, og vi observerte ut i fra et ønske om å undersøke det samme fenomenet. Hvis det er samsvar, så vil det si at undersøkelsesopplegget er uavhengig av hvem som gjennomfører det.

Kvale og Brinkmann (2015) skriver videre at

det er ønskelig med en høy reliabilitet av intervju funnene for å motvirke en vilkårlig subjektivitet, men samtidig kan en for sterk fokusering på reliabilitet motvirke kreativ tenkning. (s. 276).

Vi tenker at det er viktig med høy pålitelighet i funnene fra intervjuene slik at vi som forskere ikke tolker det som blir sagt subjektivt. Å tolke subjektivt betyr at vi kommer med egne personlige meninger og tar side i saken. Ved å transkriberer funnene ordrett vil vi se svart på hvitt, hva som ble sagt slik at vi kan drøfte uttalelsene saklig.

Gjennom våre intervjuer var det et par ganger hvor vi måtte utdype våre spørsmål for at informanten skulle forstå hvor vi ville. Ved å utdype spørsmålet er det lett å gå i fellen at man stiller et ledende spørsmål. Vi mener at funnene våre fortsatt var pålitelige da vi ser at det faktumet at vi måtte utdype spørsmålet sier oss noe om kunnskapen til informanten om teamet vårt. Gjennom forskning vurderes resultatet hvor pålitelig og troverdig det er.

Hvis resultatene av en intervjuundersøkelse vurderes som rimelig pålitelige og gyldige, gjenstår spørsmålet om resultatet primært er av lokal interesse eller om de kan overføres til andre intervjupersoner, kontekster og situasjoner (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 289)

Sånn vi ser det betyr det om resultatet i en situasjon kan overføres til en annen situasjon. Kan vi trekke slutninger fra utvalget til universet, statistisk (kvantitativ) eller teoretisk (kvalitativ).

I vårt tilfelle har vi kvalitativt intervju og kan funnene vi har kommet fram til gjelde for alle ansatte i barnehagen, er de overførbare?

I vår forskning kan vi ikke overføre funnene våre til å gjelde alle barnehager, heller ikke si at all tilvenning og tilknytning er gjeldene for alle. Selv om lover og regler ligger i bunn i alle barnehager, tolker vi og gjør ting forskjellig. Vi må behandle alle som ulike individer og tilpasse oss hvert enkelt individ og lokale forhold, hvor hvert enkelt barn og situasjon er unik, og hvert fenomen har sin egen struktur og logikk (Kvale og Brinkmann, 2015). Våre funn viste at det var noe variasjon i datamaterialet vårt, dette vil vi komme nærmere tilbake til i drøftingskapittelet.

5.6.3 Forskningsetiske vurderinger

I forskning, er det viktig for oss som studenter å følge de forskningsetiske retningslinjene som er gjeldene for å kunne utføre forskning på masternivå. Dette måtte kontinuerlig vurderes i løpet av forskningsprosessen. Forskningsetikk omhandler ulike normer, verdier hos den enkelte, og ulike institusjonelle ordninger, mens de forskningsetiske retningslinjene er en tydeliggjøring av ulike normer og verdier som finnes i et forskersamfunn (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2016).

Dette forskningsprosjektet er meldepliktig. Vi meldte forskningsprosjektet vårt inn til NSD, som godkjente prosjektet (vedlegg nr.1) før vi satte i gang prosessen med forskning og innhenting av data. Alle forskningsprosjekt som skal behandle personopplysninger skal meldes NSD. Dette ble gjort ved at vi tok en skriftlig test inne på NSD sin nettside, for å se om prosjektet var meldepliktig eller ikke. Ettersom vi ønsket å gjennomføre intervju med pedagoger og observasjon av barn, ble prosjektet vårt meldepliktig. Vi sendte også inn informasjonsskjema og samtykkeskjema for intervju (vedlegg nr.2), informasjonsskjema og samtykkeskjema for observasjon (vedlegg nr.3), samt intervjuguiden (vedlegg nr.4). (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, u.d.).

Som forskere er det viktig for oss å sette oss inn i forskningsetikken for å sikre informantenes beskyttelsen. Det er viktig for oss som forskere å ivareta informantene og rettighetene deres i vårt forskningsprosjekt. Etske problemstillinger preger hele forløpet i en

intervjuundersøkelse, og en må ta hensyn til mulige etiske problemer helt fra begynnelsen av undersøkelsen til den endelige rapporten foreligger (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 97).

Gjennom intervjuene og transkriberingene var vi opptatt av å gjenfortelle det informantene fortalte. I observasjonene kunne vi se hvordan barnet ble tatt imot i barnehagen på en objektiv måte. Som forskere og observatører er det vårt ansvar å være profesjonelle og ha det etiske ansvaret i tankene gjennom hele forskningsprosessen. Det var viktig å ikke skape ubehagelige situasjoner underveis i intervjuene og observasjonene. Opplevde vi at vår rolle som observatør forstyrret barna i deres aktiviteter, stoppet vi observasjonene, for så å fjerne oss fra situasjonen. Det er vanskelig å tolke barns signaler når vi ikke kjenner barnet, men erfaringsmessig skal vi, med bakgrunn som barnehagelærere, ha nok kunnskap om barn og barns kroppsspråk, at vi skal kunne vurdere og tolke dette.

Informert samtykke

For å kunne benytte informanter i forskning må forskeren ha samtykke. Informantene må videre bli informert om at deltakelsen i forskningsprosjektet er frivillig. Dette betyr at informantene kan trekke seg fra deltakelsen studie når som helst i forskningsprosessen. “Samtykket skal være en frivillig, uttrykkelig og informert erklæring fra den opplysninger gjelder at vedkommende godtar behandling av opplysninger om seg selv” skriver Christoffersen og Johannessen (2012 s. 45). Vi informerte om undersøkelsens overordnede mål og om hvordan forskningen skulle gjennomføres. I tillegg informerte vi også om mulig risiko og hvordan personopplysninger behandles, hvem som skulle ha tilgang til materialet og informantens mulighet til å få tilgang til rapport eller analyse av dataene (Kvale og Brinkmann, 2015). I vår forskning valgte vi å dele ut et skriv for skriftlig samtykke som informantene måtte skrive under på for å samtykke til deltagelse, som også ga oss som forsker tillatelse til å bruke datamaterialet i forskningsprosjektet. Kvale og Brinkmann (2015) presiserer viktigheten av et skriftlig samtykke slik at en kan ha mulighet til å gå tilbake i etterkant og vise til hva samtykket faktisk besto av.

I tillegg skulle vi observere barn i tilvenningsperioder i barnehagen. Dette betydde at vi måtte ha foreldrenes samtykke på vegne av barna. Vi sendte ut en forespørsel til foreldre som hadde et barn som skulle starte i barnehagen mens vår forskning pågikk. Foreldrene skrev under på samtykket og vi kunne starte observasjonen av barnas tilvenning.

Konfidensialitet

Konfidensialitet handler om at det ikke skal være mulig å avsløre identiteten til informantene (Kvale & Brinkmann, 2015). All informasjon som er personlig, skal behandles konfidensielt i all type forskning. I vår forskning kom det tydelig frem ved hjelp av samtykkeskjemaet hvordan personopplysninger vil bli behandlet, hvordan datamaterialet skulle oppbevares og behandles, samt informasjon om taushetsplikten vi har som forskere. Vi informerte om at alt datamateriell ville bli slettet når forskningsprosjektet avsluttes. I tillegg fikk informantene denne informasjonen presentert før selve intervjuene startet. Datamaterialet vårt kan ikke knyttes til enkelte informanter eller barn, eller hvilken barnehager vi har vært på besøk i. Vi har slettet alt av e-poster og lydfiler underveis. I tillegg har vi benyttet oss av fiktive navn i transkriberingen av datamaterialet. Barna vi observerte fikk også fiktive navn i observasjonene. Alt av datamateriale ble oppbevart i låsbare og sikre skap underveis i forskningsprosjektet.

6. Presentasjon av funn

Hensikten med dette kapitlet er å presentere funnene i denne forskningen.

6.1 Hva mener og tenker barnehagelæreren om tilknytning

6.1.1 Trygg tilknytning

I dette avsnittet skal vi vise til hva informantene tenker om begrepet trygg tilknytning, og hvilke erfaringer informantene har med trygg tilknytning som kan være av betydning i en tilvenningsprosess. Vi stiller spørsmål til informantene om deres tanker og meninger er i forhold til begrepet, trygg tilknytning. Ett funn vi gjorde oss, var blant annet at flere av informantene henviser til trygghet, for å forklare begrepet trygg tilknytning.

Barns behov for trygg tilknytning

Alle informantene er opptatt av at barna skal få oppleve trygghet, og en trygg tilknytning. Vi spør informantene om hva de legger i begrepet. Grete svarte følgende:

For meg menes trygg tilknytning at det er en barnet kan komme til med alt, og som barnet søker til når noe er vanskelig. Et barn som gråter i tilvenningen er det barnet som er trygg i sin tilknytning. (Grete)

Denne uttalelsen tyder på at trygg tilknytning, handler om at relasjonen mellom barnet og tilknytningspersonen er preget av trygghet og tillit. Vi tenker at barnet søker støtte, men også trøst i en slik relasjon. Dette forteller oss videre at trygg tilknytning kommer til syne når barnet viser følelser eller gråter, dette tyder på at barnet føler trygghet, og har en trygg tilknytning. Når Beate blir spurt om hva trygg tilknytning er, så svarer hun:

For det første så vet vi nå at det her med trygg tilknytning starter jo fra fødselen. Sammen med mor eller far som regel er omsorgspersonen hjemme, og det handle jo om kvaliteten på disse samspillsprosessene, det handle om å være tilstede ... Det handle om at foreldre ser og ivaretar, altså gir omsorg, mat, og gir tilbakemeldinger, på blick på det de små gir uttrykk for. (Beate)

Dette sitatet illustrerer hva tilknytning handler om, ifølge forskningslitteraturen vi har for

denne masteroppgaven. Vi tolker dette sitatet til at trygg tilknytning er noe som allerede starter ved fødselen av, og at barn blir født sosiale. Videre tyder dette på at barn har et behov for å føle tilknytning, trygghet og omsorg, med utgangspunkt i barnets individuelle behov. Det er selve samspillet mellom barnet og tilknytningspersonen som er viktig for at barnet skal få en trygg tilknytning. For at barnet skal få en trygg tilknytning, vil det derfor være essensielt at tilknytningspersonen er tilstedeværende med en evne til å se og ivareta barnet.

Når vi spurte Siri om hvilke kjennskap hun har om de ulike tilknytningskategoriene for tilknytning, så sier hun at det er vanskelig å svare på. I dette tilfellet måtte vi stille et utdypende spørsmål for å få svar på dette. Vi spurte henne hva hun tenker at trygg tilknytning handler om

Jeg vil jo si at det handler veldig mye om at vi voksne er trygge og at om de skal føle seg trygge på oss. Vi trøster når det trengs, også er vi tilstede for barna og vi imøtekommer jo barnets følelse når det trengs...(Siri)

Det Siri forteller oss her, er hvor viktig det er at barnehageansatte er trygge, for at barna skal føle seg trygge. Dette forteller oss videre hvor viktig det er at relasjonen mellom barnet og tilknytningspersonen, er preget av tillit. Vi kan tolke dette til at det er viktig at tilknytningspersonen er trygg på seg selv, og at dette er viktig for at barnet skal utvikle en trygg tilknytning. Siri forteller at de trøster når det trengs, at de er tilstedeværende og imøtekommer barnets følelser når det trengs. Dette er med på å skape trygg tilknytning. Dette kan bidra til en forståelse om at tilknytningspersonen må være stødig og være trygg på seg og trygg på at handlingene som utføres, er til det beste for barnet. Hun mente også at barn som hadde tilvenning når de var rundt 1 år, ofte hadde en tryggere tilknytning, og en lettere tilvenningsperiode, enn de barna som starter når de nærmer seg 2 år.

...det er jo det som er hovedoppgaven vår. Det at alle barn har det trygt og godt i barnehagen. Det er jo vår jobb å være tilstede, følge med...(Jens)

Det Jens forteller her, er at en av arbeidsoppgavene faktisk er å sikre at barnet har det trygt og godt i barnehagen. Han sier at dette handler om å være tilstede for barna, og følge med på barnas behov.

Miljøets betydning for trygg tilknytning

Våre funn viser videre at informantene er opptatt av at de minste barna trenger ro, et lite miljø å forholde seg til, og få voksne rundt seg når barnehagelærerne arbeider med trygg tilknytning i tilvenningsperioder. En av informantene svarte:

Små barn trenger et lite miljø og få personer å forholde seg til, og at ting må være gjenkjennbart for å kunne skape trygg tilknytning ... Det er viktig for barnet at det er få å forholde seg til, og en rolig start og at trygg tilknytning handler jo om å bli trygg der du er. (Siri)

Siri forteller at barna må få tid til å bli trygg i miljøet, og at dette er viktig for at barnet skal få trygg tilknytning. Flere av informantene påpeker det samme som Siri. En av de andre informantene forteller:

Jeg tenker at det handler om barnets første tid i barnehagen, og at det ikke skal skje så mye rundt. Det er viktig at barnet skal få tid til å bli kjent. Både med andre barn og voksne men også med rutiner og bygget. Vi har fokus på å være med barnet på gulvet, hvor de voksne er rolige. (Jens)

Vi ser her at Siri og Jens er enige om at det er viktig å tilpasse miljøet for å kunne skape trygg tilknytning hos barnet. Tilpasning av miljøet er en viktig og en sentral del for å kunne arbeide med tilknytning i barnehagen. Utsagnene fra informantene beskriver at de alle var opptatt av at barna skulle være mest mulig i ro den første perioden når de startet opp i barnehagen. Det var viktig å dele opp i små grupper, og at de voksne skulle være tilgjengelig for barna ned på gulvet. Bente uttrykker indirekte at det er viktig å tilpasse miljøet i en tilvenningsperiode for å skape trygg tilknytning.

...vi vet jo at ettåringer ikke har utviklet nervesystemet sitt enda. Ikke sant. Sånn at det overganger og nye ting for barna, det har mye større påkjenning på barna enn på oss som kan forstå det. (Beate)

Det Bente forteller, er at det er viktig å tenke på hvilke påkjenninger overganger og nye ting i tilvenningsperioden har på barnets nervesystem. Hun sier videre i intervjuet at det er viktig at personalet er rolige og ikke stresser.

i dag er vi 20 minutter over, det er helt fint. Vi skal ikke stresser. Vi følger opp barna tett, vi er der dem er og det er alltid en voksen ned på gulvet i overgangssituasjoner, det er ikke en

ventesituasjon, men en leksituasjon sier jeg. (Beate)

Beate påpeker viktigheten av at personalet ikke stresser, at de alltid er sammen med barnet på gulvet i overgangssituasjoner for å holde på med lek sammen med barna.

Arbeidsmåter for å skape trygg tilknytning

For å skape en trygg tilknytning har barnehagene ulike arbeidsmåter. Noen av informantene forteller at de blant annet bruker familie bøker. Dette er bøker med bilder av familien eller andre viktige personer som barnet kjenner.

Jeg vil gjerne vise deg et hefte som vi lager når barna starter i barnehagen. Heftet viser barnas liv og de brukes mye. De står på ei lav hylle sånn at barna kan ta de ned og bla i de når det er trist og lei eller bare vil se på heftet. (Beate)

...men vi har jo familie bøker til barna med bilder i, som dem kan se på. (Siri)

To av våre informanter benytter seg av familie bøker i barnehagen, som barna kan ta frem når de er lei seg, eller når barnet har et behov eller ønske om å se på bilder av familien sin. Informantene forteller oss at de snakker med barna om bildene i disse bøkene, og at dette er noe som bidrar til at barnet får en trygg tilknytning.

Siri forteller at det er viktig at barna får lov til å bli trygge der dem er, og at dette bidrar til trygg tilknytning. Hun forteller at det er viktig at personalet må:

....prøve å tolke signala som ungen sender da. (Siri)

Hun forteller at hvis barnet kommer til deg som tilknytningsperson å gråter, så kan dette handle om at barnet har en utrygg tilknytning, og at det har behov for nærhet. Siri sier at det er snakk om at:

...barnet trenger et fang. (Siri)

Dette handler det om å lese og forstå barnet, tilgjengelig og imøtekomme for barnets behov for et fang. Flere av informantene forteller om at barnet trenger et fang. Blant annet Jens forteller at de bruker trygghetssirkelen mye i arbeidet med tilknytning

vi bruker jo mye den trygghetssirkelen også, vi har den mye i bakhode...det veldig gøy å se synes jeg, når den funker i praksis...du ser jo det at barnet liksom beveger seg ut i rommet , at barnet utforsker littegrann, men at det hele tiden sitter en voksen ser som er den trygge

havnen. Det at den voksne faktisk sitter der, som er fanget mitt eller den trygg havnen, da. Hovedoppgaven er jo at alle barn har det trygt og godt i barnehagen. (Jens)

Dette viser at Jens har erfaring med bruk av trygghetssirkelen i sitt arbeid med å skape trygg tilknytning hos barna, og at fanget er barnets trygge base og sikre havn. Flere av informantene hadde kjennskap til trygghetssirkelen, blant annet Grete.

..hvis barnet er veldig på gulvet, noen barn kommer og går, du er den ladestasjonen. Jeg tror at det er en som barnet kan komme til med alt på en måte, altså den er den barnet søker til når det er noe som er vanskelig, også når det er noe som er gøy, konfliktløsning, er du trøtt, altså alle ting liksom. Det er en som på en måte er der som du veit er der som hjelper deg med alt. (Grete)

Beate forteller at hun har kunnskaper sine fra både fra en bok som heter *Se barnet innenfra* og trygghetssirkelen. Videre forteller hun følgende:

...vi skal følge opp individuelle behov og vi skal være tett på. Det handle om tilstedeværende voksne som hele tiden gir akkurat det barna trenger der og da. Relasjonene skal være gode, det skal være trygt. Altså det å se barnet innenfra. Dette har med trygghetssirkelen og dette har med trygg base. Vi ser jo unger med trygg tilknytning som er innom og lader. Som bruker deg som den trygge basen. Og da tør som så mye. (Beate)

Informantene forteller oss her at trygghetssirkelen er en arbeidsmåte som blir brukt for å fremme trygg tilknytning i barnehagene. Barnehagelærerne snakker om trygg base og sikker havn, og at barnet oppsøker tilknytningspersonen for å lade seg. Det er tilknytningsperson som er barnets trygg base og sikker havn, hvor barnet får støtte og trøst og dekket eventuelle behov hos. Dette innebærer at hvis barnet skal bli trygg der det er, så må barnehagelæreren være tilgjengelig med hendene sine.

Vi velger å ta med et utdrag fra observasjonene av Oskar 1 år, for å vise et eksempel på trygg base og sikker havn, eller lading som vi også kan beskrive det som.

Dag 2 var mor tilstede i nesten en time før hun gikk. Mor holdt seg i bakgrunnen og lot Oskar være i lek på gulvet sammen med de andre barna og barnehagelæreren. Gjennom leken er tilknytningspersonen tilstede sammen med Oskar og hun er veldig oppmerksom på hans uttrykk og det han gjør. Oskar søker mor til og fra for å få "lading". Tilknytningspersonen har fokus på Oskar hele tiden og er sensitiv overfor hans følelser. Han trenger trøst fordi han snubler og tilknytningspersonen for lov til å gi han det. Oskar klatrer opp og ned på en krakk som står på gulvet. Barnehagelæreren kikker og lager grimaser. Oskar smiler og ler og de

leker videre. Sammen finner de leker som Oskar kan leke med. De tar med en bil som Oskar kan kjøre med på krakken. Barnehagelæreren lager billyd og Oskar smiler til henne.

Vi observerte Kari på 1 år, og så at hun også søkte sin pappa ved flere tilfeller enten ved bruk av blikk kontakt, eller at hun krabbet bort.

Kari flytter seg nærmere beina til barnehagelæreren, og tar tak i tåa hennes. Barnehagelæreren beveger tærne, smiler og sier “*skal du ta tåa mi du da*”, mens hun ser på Kari. Kari kikker ned i gulvet, og kryper mot pappaen sin. Et av barna kommer gående med en draleke med snor på, som bråker litt når den blir dratt langs gulvet. Kari ser bort og kryper bort til pappaen sin mens hun gråter. Pappaen stryker Kari på kinnet, Kari smiler og lager en lyd, som høres ut som latter.

Begge barna viser på hver sin måte hvordan de søker den trygg havn hos sin mor eller far. Oskar er ute og leker, men snur seg mot mor og løper inn i armene hennes for å få *lading*, mens Kari går ikke enda så hun søker blikket til far for å få støtte der. Når det bli ekstra skummelt kryper hun bort til far. Foreldrene er den trygge og sikre havnen som er sensitive overfor barnets følelser og det viser begge barna at de er trygge på. Begge viser samtidig at de er klare for å bli kjent med barnehagelæreren.

Foreldrenes betydning for barnets tilknytning.

Flere av informantene snakker om foreldrenes trygghet i intervjuene, når vi stiller dem spørsmål om trygg tilknytning.

Trygg tilknytning tenker jeg først og fremst for foreldrene, å det tenker jeg at handler om å bli tatt på alvor. Dette handler mye om å vise interesse for foreldrene og at foreldrene skal få gode tilbakemeldinger fra barnehagen. (Siri)

Det er veldig viktig å ta med foreldrene og at det ikke er bare å tenke på at det er barnet som skal være tilvent, det er nesten mer tilvenning av foreldrene enn barn. (Grete)

Siri forteller at trygg tilknytning handler om at foreldrene skal føle trygghet. Hun legger vekt på at foreldrene skal tas på alvor. Dette gjøres ved at foreldrene blir vist interesse for, og at de får gode tilbakemeldinger om barnets dag av de barnehageansatte. Grete snakker om at det er viktig å se barnet, men også foreldrene. Hun forteller oss at det trygg tilknytning er like viktig

for barnet, som for foreldrene. Underveis i intervjuene flyttet noen av informantene fokuset over fra foreldrene til barnet.

Hvis foreldre er trygge i tilvenningsperioder, så ville dette ha betydning for barnets tilknytning i tilvenningsperioden. Når mor og far viser at dem er trygge på oss, så overføres det til unga. (Siri)

...Det er viktig og tone seg inn på og bygge samarbeidet med foreldrene. Trygge foreldre gir trygge barn og det er viktig å bygge en relasjon både til foreldrene og barna. (Beate)

Flere av informantene henviste til hvordan de kunne trygge foreldrene, når vi spurte om trygg tilknytning. Dette var viktig fordi det kan påvirke barnas opplevelse av trygghet og trygg tilknytning, fortalte flere informantene. Videre viste det seg at flere av informantene var opptatt av at foreldresamarbeid både i forkant av oppstart i barnehagen og videre var godt. Det er foreldrene som er eksperter på sine barn, mente Siri. Jens forteller at det er viktig med en god dialog med foreldrene for at barnet skal få en trygg tilknytning. Han fortalte at de:

...legger stor vekt på å ha en god dialog med foreldrene. Vi legger jo vekt på den gode samtalen med foreldrene og at vi ser dem..det er viktig i en tilvenningsperiode å ha en god dialog med foreldra og at dem føler at de får fortalt at dette er min unge...også prøver vi å tilpasse så godt det lar seg gjøre til hvert enkelt barn og foreldrenes behov. (Jens)

Dette tyder på at en god dialog med foreldrene er viktig i tilvenningsperioder. Ved at foreldrene forteller om barnet sitt og hvilken vaner, rutiner og eventuelle behov barnet har, så kan barnehageansatte tilpasse tilvenningsperioden, og imøtekomme barnets behov på en måte som fremmer trygg tilknytning hos barnet. Flere av informantene trekker inn at god kommunikasjon med foreldrene er viktig. Grete forteller at:

jeg tenker at det er veldig viktig at vi tar med foreldrene, altså å ha en god kommunikasjon med dem og snakke med dem om hva som skjer på en måte. Er mor et nervevrak for dette her, ja da må mor få lov til å være der for å se hva vi gjør. Da er oppstarten ikke problematisk, og mor og far er trygge. (Grete)

Dette forteller oss at det er viktig at foreldrene er trygge, for at barna skal ha en uproblematisk tilvenning. Motsatt, så forteller Grete at hvis foreldrene er nervøse i tilvenningsperioden, så

vil barnet få en vanskeligere oppstart, noe som kan hindre barnet i å få en trygg tilknytning.

Barnehagelærerens tanker om begrepet anerkjennelse

Når vi spør informanten, Siri om hva hun legger i betydningen av begrepet anerkjennelse forteller hun:

Når jeg tenker på anerkjennelse så tenker jeg å ta folk på alvor på en måte, å anerkjenne det at vi er forskjellig. Det er kanskje mange ganger lettere å anerkjenne unger, i forhold til foreldre...jeg tenker at alt handler om anerkjennelse. (Siri)

Det Siri forteller her, er at alt handler om anerkjennelse. Hvor hun påpeker at dette handler om respekt og det å bli tatt på alvor. Jens har en annen forståelse av begrepet:

...når jeg hører ordet anerkjennelse, så tenker jeg at du skal godta, eller anerkjenne barnet og følelsene det viser, og ønskene det viser, behovene og at dette skal anerkjennes. Sånn at barnet føler seg tatt på alvor. (Jens)

Han mener at anerkjennelse handler om å godta barnet og barnets følelser, og at barnet skal bli tatt på alvor. Han kommer med eksempler, for å tydeliggjøre hva han legger i begrepet anerkjennelse:

dette at barnet er lei seg når far eller mor går, så er det ikke greit å si at *nå må du slutte å gråte*, det er liksom noe med det å si at det er greit å gråte, *jeg skjønner at du gråter og er lei deg*...Det er noe med å godta eller anerkjenne at det er helt greit å gråte. Å at gråten er helt på sin plass. (Jens)

Det Jens beskriver her, handler om at barnets følelser skal anerkjennes. At det er greit å vise følelser. Beate velger også å vise til et eksempel. Hun beskriver anerkjennelse slik:

nå ser jeg at du er trøtt, nå skal vi gå å finne smokken din så skal du få ta deg en lur. (Beate)

Når vi tolker eksemplet til Beate, så sier dette eksempelet oss noe om at anerkjennelse handler om å se hva barnet har behov for, som å anerkjenne barnets behov for søvn og smokk. Vi kan også tolke Beate sitt eksempel, ut i fra at anerkjennelse handler om å respektere og lytte til barnets behov.

6.1.2 Utrygg tilknytning

Gjennom analysen av funn, så ser vi at det er forskjellige kunnskap om utrygg tilknytning blant barnehagelærerne. Vi viste til i kapittelet om trygg tilknytning at informantene er opptatt av at barna skal bli trygge. På spørsmålet om utrygg tilknytning svarer informantene noe forskjellig.

Det handler mye om gråt da, og det å være lei seg. (Siri)

Men jeg tror at, eller jeg vet jo det at vi ser det lett ved gråting, da. At de sier ifra på den måten, men de kan jo selvsagt si ifra på andre måter også, selvfølgelig men det er kanskje lettest å se. (Jens)

Jens og Siri referer her til at utrygg tilknytning handler om gråt. Videre referer Jens til at barnet kan si ifra på andre måter enn bare gråt når det er utrygt tilknyttet. Flere av informantene beskriver at barnet trekker seg vekk fra de voksne, at de setter seg ned i en krok og leker for seg selv. Barnet kan virke innesluttet og velger å hjelpe seg selv. Grete forteller at barn som har utrygg tilknytning kan oppfattes som sjenerte. Hun mente også at barn med utrygg tilknytning kom til syne ved at barnet ikke gråter. Utrygg tilknytning hos barn, kan være de barna som ikke viser noen form for reaksjon i samspillet, og at dette er mer bekymringsverdig enn et barn som gråter.

...mens de som ikke gråter. Da blir jeg jeg jo virkelig så her..oj! her må vi sette inn støtet. (Grete)

...så tenker jeg at hvis det er noen bjeller som ringer for meg, hvorfor vil du ikke sånn? Hvorfor tar du ikke mot omsorg? Hvorfor vil du bare være for deg selv? Hvorfor bryr du det ikke om at mor og far går? Altså da tenker jeg at da har jeg en jobb å gjøre. (Beate)

Vi opplevde at informantene beskrev hva de kunne se etter for å se om barnet var utrygt tilknyttet. Alle informantene beskrev et utrygt tilknyttet barn som det barnet som trekker seg vekk, og som ikke viser tydelige reaksjoner. Vi spør informantene om de har barn på avdelingen som de oppfatter som utrygt tilknyttet per dags dato, alle informantene forteller at de ikke har barn som oppfattes som utrygt tilknyttet. Grete forteller at det er viktig å være påkoblet, slik at en kan sette inn støtet for å unngå, eller snu barnets tilknytningsmønstre hvis

barnet anses å ha en utrygg tilknytning. En av informantene fokuserte på at et barn med utrygg tilknytning ikke oppsøker ladestasjonen. Et barnet som er trygg i sin tilknytning, vil derimot oppsøke en voksen som er sensitiv overfor barnets behov.

Et barn som er utrygg i sin tilknytning velger å ikke gå til noen for å lade, de velger å hjelpe seg selv og har ingen preferanser. De kan gå til hvem som helst, til og med noen som ikke er på avdelingen. (Grete)

Grete beskriver her at et barn som utrygt tilknyttet og hvordan hun oppfatter at dette barnet søker trøst. I dette utsagnet henviser hun til lade begrepet som benyttes i teorien om trygghetssirkelen som vi også viser til i vårt teorikapittel.

Betydning av utrygg tilknytning hos barnet, hvis foreldrene er utrygge

Informantene fortalte at de situasjonene der foreldrene var utrygge, var også barna mer utrygge. Flere av informantene forteller også at førstegangsførelde ofte er mer utrygge, noe som påvirker barna i tilvenningsperioden. Siri og Jens har følgende utsagn om utrygge foreldre og hvilken betydning dette har for barnet:

nei, jeg føler ikke at det er noen som skiller seg ut sånn ekstra, men der foreldrene er utrygge, ser vi ofte at barna er mer utrygge også...vi ser ofte at førstegangsførelde er mer usikre på oss, og da vil automatisk noen barn også føle seg mer utrygge. (Siri)

...det er nok ofte at barn uten søsken er mer utrygge enn andre, men det er individuelt da. (Jens)

Det Jens forteller indirekte her, er at førstegangsførelde oppleves ofte mer utrygge enn de som har flere enn ett barn. Det betyr at barn som har søsken oppleves mer trygge, enn de barna som ikke har søsken.

Utrygg tilknytning - ikke fanget opp

Beate og Grete er opptatt av hva som vil bli følgen, hvis barnehagelærerne ikke er i stand til å identifisere et barn med utrygg tilknytning.

Barn er eksperter på å skjule ting som er vanskelig. De vet ikke om noe annet og de har levd med det sånn hele tiden. Følgen for et utrygt tilknyttet barnet er at vi tar fra de en mulighet

senere i livet. Vi tar fra de en erfaring om hvordan du knytter deg til andre og som du har brukt for hele livet. Hvordan skal de selv kunne gi sine barn trygg tilknytning når de selv ikke har opplevd dette. I barnehagen har vi en fantastisk mulighet til å gjøre en forskjell. (Grete)

vi vet jo at de vil følge dem. Følge dem inn i skolen og følge dem inn i voksnes alder. Det kan gå på psykiske problemer, samspillsproblemer, vanskelig å være sammen med andre, vanskelig å ta til seg læring...(Beate)

Begge informantene forteller at barn med utrygg tilknytning i barnehagen, vil kunne påvirke barna gjennom oppveksten og senere i sitt voksne liv. Derfor er det så viktig at barn med utrygg tilknytning fanges opp av barnehageansatte. Som Beate forteller:

men poenget er, eller det viktige er at vi har kunnskaper om, tanker og refleksjoner. Også må vi jobbe i dybden ut ifra det... men jeg tenker nå i mye større grad hva jeg skal være obs på, også må jeg ta det derifra. Det er da jeg må ha oppslagsverk. (Beate)

Hun forteller at det er viktig med kunnskaper om hvordan et barn med utrygg tilknytning kan identifiseres. Hun mener at det er viktig å kunne vite hva som er tegn på utrygg tilknytning. Hun fortalte at hun må finne oppslagsverk når hun tenker at et barn har en utrygg tilknytning.

Avleveringsvinduet

Siri knytter viktigheten med at foreldrene skal si “hadet” til barnet når foreldrene skal forlate det. Flere av informantene påpeker også dette.

Jah, når det mor og far drar, så prøver jo vi å trøste så godt vi kan, videre så er det viktig å si “hadet”...Vi snakker med barnet og forteller at det mor eller far kommer igjen etterpå, men at nå skal du være her ei stund. Selv om barnet ikke forstår det der og da, så er det, det at mor eller far kommer tilbake liksom, ikke sant?. (Siri)

Siri forteller at barnet etterhvert vil forstå at foreldrene kommer tilbake, når de sier “hade”. For å tydeliggjøre en avleveringssituasjon for barnet, er det viktig at foreldrene er tydelige overfor barna. Alle informantene var opptatt av at når foreldrene sa at de skulle gå, da måtte de gå, og ikke nøle overfor barnet. Foreldrene skulle si “hade” til barnet og vise at nå går vi.

Mmmm, og vi var veldig klare på at når de sier de skal gå, så skal de gå. Ikke nøle, men send melding eller ring. (Beate)

En av informantene beskriver et barn som har en utrygg tilknytning, når vi snakker om avleveringssituasjon i barnehagen.

et barn som fra første stund synes det er greit at mor og far gikk, som enten bare suger seg på den voksen som den overhode ikke kjenner, eller som bare begynner inne på avdelingen , leker og er helt blokket for alt. Så ville det ringt en bjelle. (Beate)

Beate tenker at barnets reaksjon i en avlevering, kan si noe om et barn er utrygt tilknyttet. Videre beskriver flere av informantene viktigheten av at foreldrene er tydelige på når de skal levere barnet i barnehagen. Foreldrene kan ta kontakt med barnehagen i etterkant for å høre hvordan barnet har det. Et barn som er utrygt tilknyttet vil ikke vise sterke reaksjoner i avlevering. Barnet vil sette seg for seg selv og leke, forteller Beate.

Betydning av avledning i tilvenningsperioden

En av informantene benyttet ordet avledning flere ganger.

Vi trøster jo når det trengs, også er vi tilstede for barna, og vi imøtekommer jo barnets følelse når det trengs. Vi anerkjenner jo også selvsagt, samtidig kan vi avlede barn som er lei seg... De er små enda, så det er jo forholdsvis lett å avlede dem hvis det trengs. Men for oss så er det viktig å ta godt vare på alle som mulig. (Siri)

Siri forteller at hun benytter avledning når et barn er lei seg. Beate benyttet seg også av begrepet avledning i sitt intervju. Hun bruker begrepet i en annen sammenheng, enn det Siri gjør.

...poenget er ikke å avlede gråt, nå skjønner jeg at du er lei deg fordi mamma skal gå, nå skal jeg og du finne på noe. Altså sette ord på. "det er helt greit å gråte, men kom! Nå skal jeg være sammen med deg". (Beate)

Siri og Beate bruker her begrepet motstridene. Siri sier at hun bruker avledning for å få barnet til å slutte å gråte, mens Beate forteller at barnehageansatte ikke skal avlede barn som gråter, men imøtekomme og sette ord på barnets følelser.

6.2 Hva mener og tenker barnehagelærerne om tilvenning

I dette kapittelet presenterer vi barnehagelærernes tanker og meninger om tilvenning.

Hva gjør barnehagelærerne i forkant av en tilvenningsperiode

Vi ber informantene fortelle hva de gjør i forkant av en tilvenningsperiode, og hva de legger vekt på i barnas tilvenning. Alle informantene forteller at de har et foreldremøte i forkant av en tilvenningsperiode. En av informantene forteller at:

...vi begynner med et foreldremøte i mai, for de barna som skal ha *innkjøring* i august. Videre blir barna invitert på besøksdag i løpet av sommeren. (Jens)

Beate forteller også at de har foreldremøte i forkant. Hun fortalte at de la stor vekt på besøk sammen med mor eller far i små grupper i forkant, og at de sender ut bilder og navn på de ansatte i forkant av tilvenningsperioden.

Det vil si at vi har lagt stor vekt på, ehh. foreldresamarbeid i forkant med møter for de nye...vi sendte og vi la stor vekt på besøket sammen med mor eller far i små grupper...vi sendte også ut velkomstbrev med bilder og navn på de ansatte...med et ønske om at dem skulle snakke mye om barnehagen hjemme i forkant. (Beate)

...vi har laget et skriv som vi forholder oss til, og som vi gir til foreldrene. Vi bruker den som en oppskrift for å få en god og myk start for disse barna. (Jens)

Beate forteller videre hvordan de jobber for å få mest mulig informasjon om barnet og barnets ulike behov, allerede før barnet skal ha tilvenning i barnehagen

Vi hadde en slags oppstartsamtale før ferien med foreldrene der vi ville ha all den infoen om dems barn. Og den gikk på alle rutiner de er vant til hjemmefra soverutiner, mat rutiner og altså alt. (Beate)

Beate forteller her at det er viktig at de får all informasjonen om barnet i forkant av tilvenningsperioden, slik at de kan tilrettelegge for de individuelle behovene barna har. Fokuset her er at de voksne tilpasser seg, og toner inn på barnas behov. Beate er den eneste av informantene som forteller at de gjennomfører en oppstartsamtale med foreldrene før ferien, i

tillegg til at de gjennomfører foreldremøte. Alle informantene gjennomfører et foreldremøte på vårparten. Jens forteller at de fleste barna der starter opp i august, barna og foreldrene inviteres til besøksdag i juni.

Også har vi besøksdag, dette pleier å være i juni. Hvor de da kommer på besøk noen timer.
(Jens)

Vi anbefalte de å bruke barnehagens uteområde når vi ikke var her og at de skulle komme på besøk med mor eller far gjennom sommeren når vi var her. (Beate)

De fleste informantene beskriver at de oppfordrer foreldrene til å ta med barna på besøk i forkant slik at alle parter skulle bli kjent med hverandre. Jens forteller om at det avtales en fast dag, mens både Beate og Grete sier at de ikke har satt av en fast dag, men at de kan komme på besøk når det passer.

Vi har ikke fast besøksdag men vi inviterer dem til å komme på besøk og fortelle oss når de kommer. Mange gjøre det men vi har ikke en fast, vi har lyst til å ha en og en familie inn på en måte. (Grete)

Siri nevner ikke besøksdag i forkant, men beskriver som de andre viktigheten av å få så mye informasjon om barna som mulig i forkant av oppstart.

Tilvenningsperioden

Alle informantene forteller at barnet i utgangspunktet har 3 dager til å bli tilvent i barnehagen.

I utgangspunktet setter vi av tre dager til tilvenning, men at dette tilpasses det enkelte barnet i samarbeid med foreldrene. (Siri)

Dermed kan det se ut som om det er 3 dager som settes av til tilvenning, men samtidig så blir dette tilpasset det enkelte barnet. Dette er med på å tydeliggjøre at det er viktig å ta hensyn til barnet, og barnets individuelle behov. Det viser seg at tilvenningsperiodene gjennomføres noe forskjellig i de enkelte barnehagene, men både Siri, Jens og Grete har fokus på at foreldrene var sammen med barnet de tre første dagene.

I tilvenningsperioden har vi fokus på at barna skal ha rolige, forutsigbare og trygge omgivelser i begynnelsen. Disse tre dagene fungerer mer som en mal for hvor mange dager barnet har

tilvenning. Vi anbefaler at barnet har korte dager i starten, og at de øker på med lengre dager etterhvert. (Siri)

...når selve tilvenningen starter, så har vi det slik at den første dagen er veldig kort, og ofte en del samtaler med foreldrene denne dagen...den andre dagen avtaler vi da i forhold til hva foreldrene tror kan passe sitt barn, for da anbefaler vi faktisk at foreldrene går unna littegrann...den tredje dagen må det nødvendigvis å utvides enda litt til... for mange må faktisk være klar for å møte barnehagehverdagen for fullt fjerde dagen. (Jens)

Både Jens og Siri beskriver her en rutine for tilvenningsperioden, som samsvarer med det alle informantene svarte. Jens forteller videre at det i hovedsak er tre dager barna har til tilvenning, men at de anbefaler gjerne flere dager. Jens forteller også at dette tilpasses det enkelte barnet, noe Beate også bekrefter.

Vi vil ikke bestemme på forhånd hvor lang tilvenningsperioden skal være, da det er individuelle behov som det tas hensyn til. De første to dagene er det korte dager med mor eller far tilstede, kanskje bare et par timer. (Beate)

I august når de fleste barna starter, så forteller Siri at de prøver å fordele oppstartsdagene slik at ikke alle barna starter opp på samme dag.

Tar vi august da, på en måte da det kommer flere samtidig, så prøver vi å fordele dem utover forskjellige dager sånn at ikke har den første dagen på samme dag. (Siri).

Jens forteller videre at de har fokus på at de har lite planer i tilvenningsperioder

Vi har lite fokus på planer i tilvenningsperioden, går ikke på lange turer og lignende. (Jens)

Det å skape trygghet for barnet er noe alle informantene sier er viktig i tilvenningsperioden.

...det viktigste er at barna blir trygge. (Grete)

...vi har fokus på å være på gulvet sammen med ungen, at det er rolig og at vi tilpasser barnegruppa, sånn at den også er rolig. (Jens)

Det handle om tilstedeværende voksne som hele tiden gir akkurat det barnet trenger der og da. (Beate)

Å være tilstedeværende voksne som er nede på gulvet sammen med barna hele tiden er viktig for alle informantene. De snakker om å være lydhøre for barnas behov og at det kan de være ved at de er tilstede i leken sammen med barna. Våre undersøkelser viser at det var forskjeller i hva informantene legger vekt på i tilvenningsperioder.

Siri forteller at de ikke har utarbeidet noen faste rutiner, eller skriv om hvordan en tilvenningsperiode skal foregå.

Vi prøver å gjøre dagene i begynnelsen så korte som mulig, også blir dem lengre og lengre. Men dette avgjør vi i samarbeid med den enkelte mor og far... den første dagen er barnet her en times tid samme med mor og far. Så første dagen er dem bare på besøk og leker, andre dag er dem med på samling og spis kanskje, og drar hjem før dem skal sove. Å tredje dagen kan det hende dem vil prøve å sove her. Slik at dem får med seg mer og mer. (Siri)

Alle informantene nevner foreldrene eller foreldresamarbeid i løpet av intervjuet. Noen av informantene snakker mye om å trygge foreldrene mens andre er opptatt av å trygge barnet og la barnet få god tid til å bli kjent. De fleste informantene ser på foreldrene som en ressurs.

det er foreldrene som er ekspert på sin unge. (Siri)

I en tilvenningsperiode skal barnet bli kjent med barnehagehverdagen. Barnet får mange nye inntrykk som det må bearbeide, både når det gjelder barnehagen miljø, og de menneskene som er i barnehagen.

Foreldrenes betydning for barnets tilvenning

Foreldrene har en sentral plass i barnets tilvenningsperiode. Barna trenger å ha foreldrene sine i nærheten i denne perioden. En av informantene tok opp viktigheten av at foreldrene skulle være tilstede med barnet i tilvenningsperioden.

Den første dagen er vi opptatt av å snakke med foreldrene, slik at vi kan bli kjent med barnet gjennom foreldrene. Dette er viktig fordi det er jo noe med det at de små ikke får uttrykt hva dem liker og ikke liker, så da har vi tett dialog med foreldrene for å finne ut av hva barnet liker og ikke. (Jens)

Siri og Beate ser betydningen av foreldrene i barnets tilvenningsperiode, da det er foreldrene

som kjenner barnet beste. De forteller at:

Alt skjer i samråd med barnets mor eller far, det er dem som kjenner barnet best. (Siri)

...vi har et veldig sterkt ønske om at de er her de første tre dagene...dag to er de med på måltidet...den tredje dagen legger de barnet sitt...vi har vært med når foreldrene steller barnet sitt, sånn at vi lærer hvordan de, ser hvordan barnet er slik at vi har noe å forholde oss til...så tar vi opp barnet når det våkner og ringer foreldrene...(Grete)

Både Jens, Siri og Grete ser viktigheten av at foreldrene er tilstede i barnets tilvenningsperiode og hvilken betydning dette vil ha for barnet. Grete forteller også at det de lærer å kjenne barnet gjennom foreldrene, i måten foreldrene er med barnet på.

Tilknytningsperson

Barnehagene hadde forskjellig praksis når det kom til det å benytte seg av tilknytningsperson eller ikke i barnets tilvenningsperiode. Alle informantene, bortsett fra Beate, bekreftet at de ikke praktisert dette i barnets tilvenningsperiode.

Før så hadde vi primærkontakt, men vi syntes at det ble vanskelig i forhold til vakter, at vi måtte knytte det til det. Vi er ofte to stk som tar imot barnet de første dagene, og vi er tett på ungen hele tiden. Hvis det er jeg som har tatt imot ungen den ene dagen, fortsetter jeg gjerne den andre dagen også. (Siri)

I barnehagen til Jens hadde de diskutert bruk av tilknytningsperson.

Vi har kommet frem til er at det blir veldig sårbart for barnet hvis tilknytningspersonen eller primærkontakten ikke er der en dag. Vi er opptatt av at de ansatte er lydhøre for hva barnet trenger og hvem barnet knytter seg mest til. Og dette er noe som skal respekteres. Vi skal være tilgjengelige og nær barna. På den måten vil barnet føle seg trygg om en voksen er bort en dag. (Jens)

Jens begrunner hvorfor de har valgt å ikke bruke tilknytningsperson, han fortalte:

...hvis den voksne er på kurs eller av en eller annen grunn er borte, så håper vi at det er andre voksne som også på en måte virker like trygge for barnet. (Jens)

Grete forteller også at de ikke bruker tilknytningsperson i deres arbeid. De argumenterer veldig overfor foreldrene at barnet skal få lov til å finne sin egen tilknytningsperson.

Vi har ikke primærkontakt fordi vi tror at det blir så sårbart. Men vi har veldig sånn, det er alltid noen som har ansvar for oppstarten og hvis ungene på en måte knytter seg til den så er det helt greit. Kontaktperson eller primærkontakt er litt mer for foreldrene enn for barnet. Vi prøver å være sensitive på hvem ungene knytter seg til. (Grete)

Skulle tilknytningspersonen bli syk må en annen pedagog ta over tilvenningen av barnet. Beate var en av informantene som fortalte at de i tilvenningsperiode har valgt å bruke tilknytningsperson for barnet.

Jeg er vant med det, og jeg ønsket her i starten av vi skulle ha det sånn og at vi hadde våre barn som vi skulle møte. Det var den som var sammen med barnet og mor og far de første dagene og det skaper trygghet for både barn og foreldrene. (Beate)

Flere av informantene mente at det var viktig at barnet fant sin egen tilknytningsperson selv. De sa at de ville ikke tvinge seg på barnet, men la barnet komme selv. Et annet argument for å ikke bruke tilknytningsperson var at det ble sårbart hvis denne personen ble syk under tilvenningsperioden. Beate mente derimot at det var viktig at det var den samme personen som møtte barn og foreldre den første perioden. Siri forteller at de ikke har en faste tilknytningspersoner for barna i barnehagen. Hun forteller at:

den voksne som da, eller får den gode relasjonen til ungen der og da, den fortsetter gjerne å jobbe med ungen. Vi trenger oss ikke på vi andre voksne da. (Siri)

Siri og Beate snakker om hvem barnet knytter seg til, og hva de gjør hvis barnet ikke får en tilknytning, eller hvis barnet søker en annen tilknytningsperson

Da bytter vi gjerne voksne, hvis vi ser det. (Siri)

Hvis barnet trekkes mot en annen pedagog, så er det greit. Barnet får velge selv, men vi bruker en fast tilknytningsperson i tilvenningsperioden. (Beate)

Det Siri forteller er at de ikke velger ut en tilknytningsperson for barnet i forkant, men at barnet etterhvert velger tilknytningsperson selv. Beate forteller at dette kan endre seg etterhvert, ut ifra hvem barnet trekker seg mest mot. Videre forteller hun om hva de legger vekt på når de bruker tilknytningsperson:

...i så stor grad som det lot seg gjøre så var det stort sett den som var sammen med barnet, mor eller far, de første dagene. Det var den som la, det var den som møtte, og det var den som sa

“hade”. (Beate)

Beate spør oss som forskere følgende spørsmål:

dere har valgt å kalle det for tilknytningsperson og ikke primærkontakt?. (Beate)

Vi svarer med at det ofte blir brukt tilknytningsperson eller omsorgspersonen i forskning i dag, fordi foreldrene ses på som de primære omsorgspersonen, mens vi som jobber i barnehagen er i den forbindelse sekundære omsorgspersoner. Beate har følgende sitat:

...vi er da en sekundær omsorgsperson ikke sant, og tilknytning for meg da, det handler om at hvert enkelt barn har individuelle behov som vi skal følge opp å være tett på. (Beate)

Det Beate forteller her er at hun ser på barnehageansatte som sekundære omsorgspersoner for barnet. Videre sier hun at det er viktig å følge barnets individuelle behov, å være tett på som tilknytningsperson.

Hva gjør barnehagelærerne i etterkant av barnets tilvenningsperiode

I etterkant av tilvenningsperioden, var det flere av informantene som fortalte at de pleide å ha oppstartsamtaler med foreldrene, for å fortelle hvordan barnets tilvenning har vært, og for å vite hvordan foreldrene opplever barnets tilvenning.

Vi gjennomfører oppstartsamtaler med foreldrene etter oppstarten, for å snakke litt om barnet og om hvordan barnets oppstart i barnehagen har vært. (Beate)

Vi vil kort vise til observasjoner av to barn på 1 år og hvordan deres første periode i tilvenningen foregikk.

Den første observasjonen var av en gutt på 1 år som hadde sine første tilvenningsdager i barnehagen. Det var mor som var sammen med han de første dagene. Videre i observasjonen kaller vi barnet for Oskar.

Oskar var i barnehagen noen timer den første dagen. Han har søster på stor avdeling så han har vært mye på besøk i barnehagen før han startet opp. Allerede første dagen kunne mor ta seg noen små turer ut og inn fra avdelingen og Oskar tok seg en liten hvil i barnehagen denne dagen. Mor gikk seg en tur ut fra barnehagen og pedagogen tok han opp etter hvilen. Før han gikk hjem var han ute sammen med mor og lekte i barnehagen.

Neste dag er mor sammen med Oskar litt før hun etterhvert går ut og Oskar vinker sammen med tilknytningspersonen. Det går fint. Det er snart tid for formiddagsmat og Oskar skal være

med for å spise denne dagen. Før mat skifter alle bleie. Oskar blir med pedagogen når hun spør om han vil være med. Han blir med for å spise. Oskar spiser mat og sitter rolig ved bordet mens han studerer de andre rundt seg. En annen voksen tørker ansiktet hans etter maten og det går fint. Hun får også lov til å legge han i vognene etterpå. Etter maten skal alle barna legge seg i vognene ute for å sove og Oskar sover greit denne dagen. Når Oskar er ferdig med soving leker han ute sammen med de andre barna frem til mor kommer hente han. Tilknytningspersonen og Oskar har allerede fått god kontakt.

Neste observasjonen er av ei jente på 1 år, som har første tilvenningsdag i barnehagen sammen med pappaen sin. Gjennom observasjonen kaller vi henne for, Kari. Observasjonen er foretatt en formiddagen, inne på en småbarnsavdeling.

Kari sitter inntil pappaen sin, mens førskolelæreren sitter rett overfor dem. Førskolelæreren og pappaen sitter og snakker sammen om Kari, førskolelæreren snakker med barnet om ting pappaen forteller innimellom. Kari kikker bort på førskolelæreren der hun sitter inntil pappaen sin. Det går en stund før Kari etterhvert legger seg ned seg på magen foran faren sin, mens hun kikker opp på førskolelæreren. Det ligger noen bamser på gulvet, som førskolelæreren flytter bort til barnet. Kari får bamsen, og begynner å smake på den. Det går noen sekunder før Kari igjen kikker opp på førskolelæreren. Et av de andre barna kommer bort, og setter seg ned ved en kuleramme som står på gulvet bak Kari. Kari kikker bakover på det andre barnet, og kikker på pappaen igjen før hun snurrer seg rundt på magen slik at hun får ansiktet vendt mot det andre barnet. *Kanskje du vil se på denne?* sier førskolelæreren som finner frem kuleramma slik at den står foran Kari, som kikker på førskolelæreren. Kari setter seg opp på rumpa inntil førskolelæreren, kikker bort på pappaen før hun begynner å slå og flytte på kulene på ramma. Kari ser på førskolelæreren og smiler, førskolelæreren møte blikket til Kari og smiler tilbake. Etterhvert tar Kari på tåa til førskolelæreren igjen, førskolelæreren ler, og stryker Kari på ryggen. Kari smiler og fortsetter med å slå på med kuleramma *“Du lager jammen meg fin lyd, Kari”* sier førskolelæreren.

Alle informantene henviste til tilnærmet samme fremgangsmåte når et barn startet i sin tilvenningsperiode i barnehagen. De nevnte at det var 3 dager som lå i bunn. Beate, derimot, sa at det skulle tilpasses hvert enkelt barn og at de ikke kan bestemme i forkant hvor mange dager hvert enkelt barn trenger i sin tilvenning. Alle informantene oppfordret foreldrene til å komme på besøk med barna i forkant av oppstart. En ting informantene hadde til felles, var at barnet skulle ha korte dager i begynnelsen av tilvenningsperioden, og at når foreldrene skulle gå, så skulle de gå og ikke trekke det ut. Begge observasjonene er gjennomført i barnehager

hvor de har satt av 3 dager i bunn til tilvenning, hvor foreldrene skal være tilstede.

Bemanning

En av informantene kom inn på temaet bemanning i sitt intervju, var Jens. Han sa følgende:

Jeg mener at det er en hektisk hverdag i barnehagen, og at det er alt for få armer og for få fang, og veldig mange barn. Jeg tror også at dette har en påvirkning i forhold til trygg tilknytning i tilvenningsperioder. (Jens)

Bemanningen ble ikke trukket frem av de andre informantene, men vi ser at Jens mener at det at det er hektisk i barnehagen har påvirkning på barnets tilvenningsperiode og om barnet fikk en trygg tilknytning i barnehagen. Vi har valgt å ta med dette sitatet, for sette fokus på enkelte utfordringer som pedagogen møter i sin hverdag i barnehagen, og som kan ha en innvirkning på barnets tilknytning til barnehagelæreren.

Anerkjennelse

Når vi stilte spørsmål om anerkjennelse fikk vi ulike svar fra informantene.

Anerkjennelse handler mye om å ta folk på alvor og anerkjenne at alle er forskjellige. Det kan være lettere å anerkjenne barnet enn foreldrene, for å anerkjenne barna er noe jeg kan. Det er viktig å anerkjenne barnet for den det er, og hjelpe barnet der det er. I tillegg er det viktig å anerkjenne foreldrenes følelser og den utryggheten som vi snakket om. (Siri)

Siri forteller her at anerkjennelse handler mye om å ta barnet på alvor, og respektere barnet som et individ med individuelle behov. Hun sier at å anerkjenne barn, er noe hun kan. Videre så trekker hun inn at det er viktig å anerkjenne foreldrene. Når vi stilte spørsmålet om anerkjennelse, så var det to av informantene som fortalte at de jobbet med *DUÅ- de utrolige årene*.

DUÅ handler om anerkjennelse og det å bygge opp folk, eller en måte å se barnet på. (Siri)

Også har vi jobbet med DUÅ, å dette har vi jobbet med før, men vi holder på å friske det opp. Det går jo litt på det samme da, både tilknytning, relasjon og anerkjennelse. (Jens)

Både Siri og Jens forteller at DUÅ er en arbeidsmetode de bruker for å jobbe med anerkjennelse i barnehagen.

7. Drøfting

I dette kapittelet vil vi drøfte funnene i lys av problemstillingen, og de forskningsspørsmålene som ligger til grunn for denne masteroppgaven. Vi analyserer ved hjelp av de identifiserte funnene i lys og teori. Formålet med studiet er å hente frem barnehagelærernes tanker og erfaringer med tilknytning i tilvenningsperioder, og hvilken betydning tilknytning har for barnet i en tilvenningsperiode. Vi har også funnet fram til hva barnehagelæreren gjør i praksis for å skape trygg tilknytning hos barn, og hvordan de gjør det. Vi trekker frem barnehagelærernes tanke og erfaringer i sitt arbeid med tilknytning og tilvenning i barnehagene, og viser til variasjonene for hva barnehagelæreren legger i betydning av hva trygg tilknytning og utrygg tilknytning er.

Trygg og utrygg tilknytning viser til de ulike tilknytningsmønstrene, som vi knytter opp til trygghetssirkelen som er en metode for å arbeide med tilknytning. Vi vil underveis i drøftingen henviser til funn som vi mener er viktig for å illustrere og bygge opp under teoriene. Vi vil drøfte funnene ved hjelp av den analytiske modellen som ligger til grunn for tilnærmingen til problemfeltet i kapittel 4.5.

Vi vil først drøfte våre funn om barnehagelærernes tanker og erfaringer med tilknytning, betydningen av tilknytningsperson og barnehagelærernes kjærlighet i tilvenningsperioder. Deretter vil vi analysere hvilke rammer som har betydning for trygg tilknytning, hva trygg tilknytning hos barnet er og viktigheten av foreldresamarbeidet for å fremme trygg tilknytning. Videre vil vi reflektere over hvilke rammer som kan skape utrygg tilknytning hos barnet, hva som kjennetegner et barn med utrygg tilknytning og hvordan utrygge foreldre kan skape utrygge barn. Til slutt vil vi drøfte trygghetssirkelen som en metode for å fremme trygg tilknytning, og hva som er konsekvensen av at et barn ikke har en trygg tilknytning. Vi vil drøfte dette ut i fra tilknytningspersonen som fremstår som barnets trygge base og sikre havn.

7.1 Barnehagelærerens betydning for barnets tilknytning

I de følgende underkapitlene skal vi drøfte barnehagelærernes betydning for barnets tilknytning. Barnehagelærerens rolle som tilknytningsperson og i hvilken grad barnehagelæreren utøver pedagogisk kjærlighet.

7.1.1 Hvilken betydning har tilknytningspersonen for barnet?

For å kunne besvare dette spørsmålet i overskriften, er Bowlby og Ainsworths (Broberg et al., 2014) perspektiver om tilknytning sentrale, og sammen med hjerneforskning og forskning på de minste barna vil vi drøfte dette.

Gjennom intervjuene og tolkning av datamaterialet ser vi at informantene har ulike meninger om nytten, av det vi tolker som barnets tilknytningsperson i barnehagen, og hvilken betydning det har for å skape trygghet hos barnet. Våre funn tyder på at det går et skille mellom informantenes erfaringer om hvorfor det bør, eller ikke bør benyttes tilknytningsperson i tilvenningsperioden. Tanken bak at det ikke bør benyttes tilknytningsperson er at barnet skal finne en voksenperson som barnet "trekker" seg mer mot selv. På den ene siden, så er det ifølge Ainsworth (et al., 1978) viktig at barnet knytter seg til en stabil og sensitiv voksen. På den andre siden sier Baumeister og Leary (1995) at det ikke spiller noen rolle om barnet finner sin egen tilknytningsperson eller om barnehagelæreren har bestemt dette i forkant av tilvenningsperioden. Da de fremhever at behovet for å kunne føle seg tilknyttet, kan overføres til en annen person og da en hvilken som helst barnehageansatt som barnet selv velger.

Eller kan det tenkes at det er som flere av informantene sier, at det er veldig sårbart for barnet å ha en tilknytningsperson. Både Grete og Jens snakket om denne sårbarheten i intervjuene. Jens utdypet dette

...det blir veldig sårbart hvis tilknytningspersonen er borte...hvis den voksne er på kurs eller av en annen grunn er borte, så håper vi at det er andre voksne som...virker like trygge for barnet.
(Jens)

Forskningslitteraturen (Hart og Schwartz, 2009) beskriver at når barnet finner seg en tilknytningsperson, som barnet kan føle seg trygg og ivaretatt av, så kan dette knyttes til et hormon som kalles for tilknytningshormonet i hypothalamus, oksytocin. Det er dette hormonet oksytocin som gir barnet en følelse av ro, og fører til barnet kan gå inn et sosialt samspill, der trygg tilknytning dannes med tilknytningspersonen. Vil dette da bety at en tilknytningsperson vil skape trygghet for barnet, slik som Beate forteller når hun begrunner hvorfor de legger vekt på at barnet har en fast tilknytningsperson i tilvenningsperioden

...vi vil ha det sånn...at vi hadde *våre* barn som vi skulle møte. Det var den som var sammen med barnet, mor og far de første dagene, og at dette skaper trygghet for både barn og foreldre...vi bruker fast tilknytningsperson i tilvenningsperioden... (Beate)

Hormonet oksytocin er med på å forklare betydningen av hvorfor en tilknytningsperson er viktig i barnets tilvenningsperiode. Schore (Hart og Schwartz, 2009) sin hjerneforskning underbygger dermed betydningen det har for barnet å ha tilknytningsperson i barnehagen det kan knytte seg til og bli trygg på. Datamaterialet vårt viser at barnehagelæreren er opptatt av at barnet skal føle seg trygt og ivaretatt, og at ro er viktig for de minste barna. Informantene viser at de ikke er kjent med Schore sin forskning om hjernens betydning av tilknytning, men likevel så viser funnene at barnehagelærerne ser viktigheten av å skape trygg tilknytning. Dette funnet tilsier at barnehagelærerne har kunnskaper som er erfaringsbaserte når det gjelder bruk av tilknytningsperson, men at de ikke har en dypere teoretisk forståelse. Dette vil si at barnehagelærerne handler ut fra sine intuitive kunnskaper, det de har erfart gjennom lang fartstid i barnehagen, når de fokuserer på betydningen av tilknytningsperson for barnet i en tilvenningsperiode.

Teoriforankringen i denne masteroppgaven beskriver ikke tilknytningsperson utdypende. Likevel ser vi nytten av å kunne drøfte dette, da informantene ved flere tilfeller har benyttet begrepet tilknytningsperson i intervjuene. En annen mulig betegnelse på dette, er Ainsworth sin begrep, substitute figure som vi har valgt å betegne som en tilknytningsperson. Dette er barnets omsorgsperson i barnehagen. Dette kan belyse det Beate beskriver i sin forståelse av sekundær omsorgsperson:

...Vi er da en sekundær omsorgsperson...tilknytning for meg da, det handler om at hvert enkelt barn har individuelle behov som vi skal følge opp, å være tett på. (Beate)

For å kunne få en forklaring på hvilken betydning sekundære omsorgspersonen har for barnets tilknytning, så kan vi se at dette samsvarer med Drugli (2014) sin beskrivelse av primærkontakt. Det er primærkontakten eller som vi kaller det, tilknytningspersonen som har ansvar for en mindre gruppe barn, eller det ene barnet. Det er lettere å følge opp barnet tett, være sensitiv, gi støtte når barnet trenger hjelp og være på rett plass, til rett tid for barnet. Barnet vet at det alltid kan komme tilbake til sin tilknytningsperson når barnet trenger det. En annen mulig forklaring på hvorfor en tilknytningsperson er viktig, er at barn med en utrygg tilknytning til sine foreldre, trenger den stabiliteten en tilknytningspersonen kan tilby. Barnet

kan ha lite trygghet hjemme og er vant med at det skal klare seg selv. Ved å ha en god og trygg relasjonen til barnehagelæreren som tilknytningsperson kan det allikevel utvikle et positivt selvbilde. Eller kan det tenkes at tilknytningspersonen er mer for foreldrene enn barnet, slik Grete beskriver:

...primærkontakt er mer for foreldrene enn for barnet. Vi prøver å være sensitive på hvem ungene knytter seg til. (Grete)

Vi stiller oss spørsmålsteget om hva Grete legger i det hun ønsker å formidle i dette utsagnet. Slik vi tolker dette, så forstår vi det som om at en tilknytningsperson er der for å kunne gjøre foreldrene trygge. Vi undrer oss over hvem det er som da skal ta seg av barnet. Vi ser fordelene ved at det er en person som har tette kontakt med barnet den første tiden. Når barnet føler ubehag ved ufrivillig separasjon fra sin nære omsorgsperson, som her er foreldrene, trenger barnet en sensitiv tilknytningsperson som kan hjelpe og støtte barnet og gi beskyttelse.

Ainsworth (et al., 1978) påpeker at, trygghet og ro for barnet vil si at barnet ønsker å være i nær sin tilknytningsperson for å få den nærheten det ønsker å oppnå. Når barnet har fått denne nærheten føler det seg trygt nok til å tørre og gå ut i verden for å utforske. Barn søker trygghet og støtte hos tilknytningspersonen opptil flere ganger i løpet av barnehagehverdagen, etter hvert ser vi at barnet søker dette behovet sjeldnere. En av informantene, Beate, kommer inn på at det er barnas behov og eventuelt det barnet søker etter som det fokuseres mest på i barnehagen. Hun forteller også at alle ansatte har like stor ansvar for alle barna, ikke bare de barna som de er primærkontakt for.

Men er det slik at slik at denne barnehagelæreren er den rette tilknytningspersonen for barnet? Dette undres vi over, da et barn kan vise tilknytningsatferd til et annet menneske, enten det er et annet barn eller en voksen. Det betyr nødvendigvis ikke at barnet kan sies å ha en tilknytningsrelasjon av den grunnen. Barnet kan vise tilknytningsatferd ved å strekke seg mot den nærmeste voksne og vil ha trøst. Vi ser at det er viktig at et barn utvikler et følelsesmessig bånd til minst en voksen, men samtidig er det viktig at barnet kan vise tilknytningsatferd til andre voksne når tilknytningspersonen ikke er tilstede (Broberg et al., 2014). Informantene sier at det er viktig at de lar barnet bestemme hvem det vil søke trygghet og tilknytning hos.

Hvis barnet trekkes mot en annen barnehagelærere så er det greit. Barnet får velge selv.
(Beate)

Vi ser at det er viktig at barnet får lov til å bli godt kjent med en voksen i starten, på en annen side ser vi også behovet for at barnet tilknytter seg flere enn den ene. Hva skjer hvis barnets tilknytningsperson ikke er tilstede, eller forlater et rom, uten at barnet føler trygghet til noen av de andre barnehageansatte. Det er ikke slik at alle barn er i stand til å bli kjent med flere mennesker med en gang. Fokuset i tilvenningsperioden i barnehagen skal være på at barnet blir trygt så fort som mulig slik at det får mulighet til å få gode relasjoner til de rundt seg og motiveres videre i sin utvikling. Derfor tenker vi at det er nødvendig at barnet har nær relasjon til flere enn den ene tilknytningspersonen, slik at barnet kan søke trygghet ved behov.

7.1.2 Barnehagelærerens pedagogiske kjærlighet

Kjærlighet mellom barn i barnehagen og barnehageansatte, er ikke på lik linje med det kjærlighetsbåndet som finnes mellom barn og deres foreldre (Melvold & Øverenget, 2015).

Barnehageansatte blir glad i de barna de møter, men føler naturligvis ikke samme kjærlighetsfølelse som foreldrene gjør. Men kan vi si at vi føler en slags ømhet og godhet for barna i barnehagen? I vår forskning, viser våre funn at informantene er opptatt av å anerkjenne barna, ved å ta barnas følelser og behov på alvor. Informantene viser også til viktigheten av å imøtekomme barnets behov. Videre viser funnene at alle informantene var opptatt av å trygge barnet, være der for barnet og møte deres behov. En av informantene beskriver den pedagogiske kjærligheten godt ifølge dette sitatet synes vi:

Jeg vil være den voksne som utgjør det gode uansett hvordan tilknytningen din er når du kommer inn i barnehagen. Og vi vet jo at barn med utrygg tilknytning som kommer inn i barnehagen, vi kan utgjøre en forskjell. Hvis vi er så gode på å gi det barnet en trygg tilknytning her så kan det faktisk være med på å gjøre at det barnet overlever. (Beate)

På den ene siden så tolker vi dette sitatet ut i fra at barnehagelærerne har et ønske om å gi barna pedagogisk kjærlighet eller profesjonell kjærlighet (Aslanian, 2016). På en annen side så har vel også barnehagelæreren en plikt til å tilby disse barna denne kjærligheten, omsorg, nærhet og empati (Brandtzæg et al, 2013). Men er det slik at barnehagelærerne kan pålegges å gi barna denne form for kjærlighet. Vi tenker at dette er naturlig og iboende egenskap, som må være på plass for å kunne arbeide med barn. Det å ta vare på barn handler om å ta vare på et barns verdighet. Dette samsvaret Melvold og Øverenget (2015) som påpeker at barnehagelærerne og barnets tilknytningsperson skal ha en evne til å kunne si “jeg er her for

deg” og gi barnet kjærlichkeit.

I samspillet med barnet er det viktig at barnehagelæreren støtter opp om barnets utforsking og oppmuntrer barnet med bekreftelser. Et av funnene vi har gjort, var at informantene ser betydningen av å se det enkelte barnet og de individuelle behovene. En annen og i motsatt retning vil være en barnehagelærer som er opptatt av praktiske ting eller å prate over hodene til barna, den vil ikke være i stand til å se barnets ulike individuelle behov og gi støtte. En slik reaksjon som dette kan påvirke og gi konsekvenser for barnets tilknytning, utvikling og læring. Dette kan ses i samsvar med Bowlby sin beskrivelse av indre arbeidsmodeller, som utvikles gjennom et gjensidig samspillet mellom barnet og tilknytningspersonen (Broberg et al., 2014). Litteraturen sier at barn som møtes med positiv respons, vil utvikle tro på seg selv og positiv selvfølelse, som bidrar til utforsking (Drugli, 2014). Dette kan være med å påpeke viktigheten bak barnets behov for den pedagogiske kjærlichkeit og hvor viktig det er at barnet får dekket dette behovet av tilknytningspersonen i barnehagen. Som tidligere nevnt, så ble begrepet anerkjennelse benyttet av informantene. Noe vi tolker som en del av den pedagogisk kjærlichkeit barnehageansatte må gi barna.

Dermed er viktig for barnets tilknytning at barnehagelæreren kan anerkjenne barnets følelser. Barn trenger å bli anerkjent. Barna må bli sett, forstått og oppleve støtte fra voksne. Alle barn skal føle seg likeverdige, få tillit og bli respektert. Dette er helt nødvendig for at barna skal kunne føle trygghet og kjærlichkeit (Olsen, 2016).

7.2 Hva mener og tenker barnehagelæreren trygg og utrygg tilknytning hos barn

I dette kapittelet vil vi drøfte hvilke rammer kan være med på å skape trygg tilknytning hos barna, og hva som kjennetegner barn med trygg tilknytning. Videre vil vi drøfte hvilken betydning det har for barnet hvis foreldrene er trygge.

7.2.1 Betydning av trygg og utrygg tilknytning hos barnet, og hva betyr det?

Barn med trygg tilknytning har god balanse mellom tanker og følelser. Barn med utrygg tilknytning frykter nærhet (Powell et al., 2015).

Et funn vi gjorde oss i intervjuene, var at informantene snakket mye om trygghet når vi stilte spørsmål om tilknytning. På den ene siden vil dette bety, som Powell (et al., 2015) påpeker, at barn med trygg tilknytning har en god balanse mellom tanker og følelser. Når relasjonen mellom barnet og barnets tilknytningsperson har en trygg tilknytning, vil barnet oppsøke tilknytningspersonen ved behov for nærhet, og når det trenger beskyttelse eller trøst. Dette tyder på at relasjonen mellom barnet og tilknytningspersonen er viktig. Dette påpeker også Grete i sitt intervju.

For meg menes trygg tilknytning, at det er *en* barnet kan komme til med alt og som barnet søker til når noe er vanskelig...et barn som gråter i tilvenning, er det barnet som er trygg i sin tilknytning. (Grete)

Slik vi tolker dette funnet, så vil dette på den ene siden bety at trygg tilknytning handler om at barnet er i stand til å søke tilknytningspersonen når barnet har behov for støtte, nærhet eller i motsatt tilfelle når barnet trenger trøst og beskyttelse (Powell et al., 2015). Men er det slik at barnet alltid søker tilknytningspersonen ved behov, eller kan det tenkes at et barn trenger at tilknytningspersonen klarer å forstå og oppdage når barnet trenger å få dekket disse behovene? Drugli (2014) sin beskrivelse av barns som har en trygg tilknytning og som da får positiv respons fra tilknytningspersonene sine, vil være trygg i sin utforskning. Dette underbygger betydningen av trygg tilknytning, og viktigheten av at barnehagelærerne har kunnskaper som tilsier at de kan oppleves som en trygg base og sikker havn for barna, hvor barna både får støtte i utforskningen, men også dekket sine behov for beskyttelse og trøst når dette er et behov hos barnet.

Hva er barns gråt et tegn på?

Et annet funn vi gjorde oss, var at Grete og Bente var de av informantene som snakket om at et barn som gråter, er det barnet som er trygg i sin tilknytning. De to andre av informantene fortalte derimot at barn som har en utrygg tilknytning ofte kunne oppdages gjennom barnas gråt. Siri fortalte at gråt var et tegn på at barnet hadde en utrygg tilknytning. Dette bekrefter også Jens. For å vise til to ulike forståelsene har vi valgt å vise til det Jens og Grete sier:

Men jeg tror, eller jeg vet jo at vi ser det lett ved gråting, da. At de sier ifra på den måten...(Jens)

...mens de som gråter. Da tenker jeg jo virkelig så her.. oj! Her må jeg sette inn støtet. (Grete)

Her kommer det tydelig frem at informantene har ulik forståelse av når et barn har en trygg tilknytning og når barnet har en utrygg tilknytning. I følge litteraturen, og den den teoretiske forankringen vi har for denne masteroppgaven, så vil et barn som ikke gråter, tyde på at barnet har en utrygg tilknytning. Barnet vil vise lite følelser og være unnvikende. Eller er det slik som flere av informantene sier, at barns gråt er et tegn på at barnet har en utrygg tilknytning. Ainsworth (et al., 1978) sin forskning samsvarer ikke med en forståelsen av at utrygg tilknytning kommer til syne gjennom barns gråt, derimot bygger hennes forståelse på at trygg tilknytning handler om at barnet viser fortvilelse under separasjon, at barnet er lett å trøste og at raskt gjenopptar sin aktive utforskning. Vi har en forståelse for at barn kan oppleve tilvenningsperiodene som noe skummel. Grete beskriver utrygg tilknytning:

...barn som er utrygg i sin tilknytning velger å ikke gå til noen for å lade, de velger å hjelpe seg selv og har ingen preferanser. De kan gå til hvem som helst...(Grete)

Denne forståelsen kan bygge på Schore (Hart og Schwartz, 2009) sin forskning, og det som skjer i hjernen når barnet opplever noe nytt og skummelt. Schore forsket hvordan de nevrokjemiske stoffene noradrenalin og dopamin påvirker barnet i slike situasjoner. På den ene siden beskriver han betydning av stoffet noradrenalin, og hvordan dette økes når barnet føler seg utrygg, noe som påvirker barnets stimuli der og da. Dette gjør at barnet ikke klare å ta imot trøst og støtte hvis barnet har en utrygg tilknytning. Eller kan dette ses i sammenheng med det Grete beskriver, at barnet ikke vil ta til seg lading, unngå trøst og være unnvikende. På den andre siden så vil derimot stoffet dopamin økes når barnet får en emosjonell tilknytning, denne tilknytningen skjer når barnet opplever at tilknytningspersonen er trygg, og ved at barnet får positiv respons og mimikk som er positiv (Hart og Schwartz, 2009). Dette vil bidra til at barnet vil være mottakelig for å ta imot den *ladingen* som Grete nevner.

Matching mellom barnet og tilknytningspersonen

For at et barn skal kunne få en trygg tilknytning, så er det viktig at barnet utvikler en tro på seg selv, slik at barnet etterhvert utvikler en positiv selvfølelse (Drugli, 2014). Flere av informantene antyder at det er viktig å imøtekomme barns følelser. For å kunne imøtekomme barnets følelser er det viktig at tilknytningspersonen klarer å regulerer egne følelser først, for

at barnet skal kunne regulere egne følelser og føle trygghet (Hart og Schwartz, 2009). Men er det slik at alle barnehagelærere klare å imøtekomme barns følelser, eller er det slik at dette er noe alle barnehagelærere bare kan? Barn må først få regulert sine følelser gjennom sin tilknytningsperson, noe som starter dette allerede fødselen av. Dette kan vi tolke sammen med det Beate fortalte i sitt intervju, det at trygg tilknytningen starter ved fødselen av. Det første året er det som oftest foreldrene som oftest hjelper barnet med dette. Det er først når barnet begynner i barnehagen at barnet trenger hjelp av de barnehageansatte. Eller kan det tenkes at barnet klarer å regulere følelsene selv når det begynner i barnehagen? Det vi vet er at tilknytningsrelasjonen barnet har, påvirker barnets evne til å kunne regulere følelser, og til å kunne utvikle evne til å regulere følelsene sine selv. Dette er avhengig av at barnet har en trygg tilknytningsrelasjon. Flere av informantene er opptatt av nettopp dette, det å kunne imøtekomme barns følelser for å skape trygg tilknytning, og da “prøve å tolke signalene som barna sender” som Siri sa i sitt intervju. Hun fortalte at trygg tilknytning handler om at

...vi voksne er trygge og at om de skal føle seg trygge på oss. Vi trøster når det trengs, også er vi tilstede for unge, og vi imøtekommer jo barnets følelser når det trengs... (Siri)

Det Schore (Hart og Schwartz, 2009) beskriver i sin forskning, som synkronitet, underbygger og påpeker nettopp viktigheten av at det er en form for *matching* mellom barnet og tilknytningspersonen, som bidrar til å støtte en positiv *atmosfære* slik vi tolker det Siri sier. Er det slik at dette betyr at trygg tilknytning, er en gjensidig prosess som må være preget av trygghet både hos barnet og tilknytningspersonen? Barnet utvikler en sunn følelse utvikling, skjer når samspillet mellom barnet og tilknytningspersonene er gjensidig inntonet. For at dette skal skje må nervesystemet til barnet inngå i en følelsesmessig overenstemmelse med tilknytningspersonens følelser. Denne gjensidige følelsen må være så nært det naturlige nervesystemet som mulig. Når barnet har en tilknytningsperson som klarer å inntone seg etter barnets indre arousal tilstander vil dette bidra til at barnet klarer å danne seg et trygt tilknytningsbånd. Dermed kan vi antyde at det er viktig at barnet og tilknytningspersonen har en gjensidig tilknytningsbånd, for at barnet skal kunne ha en så god og trygg tilknytning som mulig. En av informantene nevnte nervesystemet:

...Vi vet jo at ettåring ikke har utviklet nervesystemet sitt enda...sånn at overganger og nye ting for barna, det har mye større påkjenning for barna enn på oss som kan forstå det. (Beate)

Hvis vi tolker dette i motsatt retning, der barnet ikke blir møtt av tilknytningspersoner som inntoner seg med barna, så vil dette si at barnet får utrygg tilknytning, og tidligere tilknytningsbånd vil bli ødelagt på sikt. Dette samsvarer med viktigheten av å kunne inntone seg med barna. Som Beate forteller, så er ikke nervesystemet til små barn utviklet enda. Forskningen til Schore (Hart & Schwartz, 2009) kan være med på antyde at det er viktig at barnets følelser blir møtt av tilknytningspersoner som inntoner seg med barnet og som kan hjelpe barnet til å regulerer følelsene sine, da Schore viser til at inntoning er grunnleggende for blant annet barnets utviklingen av nervesystemet, og da vil nervesystemet etterhvert ta skade av dette.

“Barnets alder, påvirker barnets tilknytning”

Våre funn viste videre at to av informantene mente at alderen til barnet ville ha noe å si for barnets tilknytning, og om tilknytningen ble trygg eller utrygg. Men er det virkelig slik at barnets alder har betydning for barnets tilknytning? Uavhengig av barnets alder, vil alltid barnets behov for kjærlighet, trygghet, trøst og beskyttelse ligge i grunn. I barnehagesammenheng vil dette si at barnet skal få oppleve tilknytningspersonens profesjonelle kjærlighet. Når relasjonen mellom barn, foreldre og barnehageansatte bærer preg av nestekjærlighet, vil relasjonen også bære preg av sensitivitet og responsivitet. Det er relasjoner som skaper trygghet og tillit hos barnet, ikke alder. (Aslanian, 2016). Videre viser våre undersøkelser at en av informantene mente at barn rundt 1 års alder virket å ha en tryggere tilknytning enn de barna som var nærmere to år når de har tilvenning i barnehagen. Våre undersøkelser kan ikke bekrefte eller avkrefte om alderen har noe å si, da det viser seg at barnehagelærerne har ulike erfaringer med dette i våre undersøkelser. Det vi kan antyde, er at det kan ha noe å si for barnets tilknytning, men at dette mest sannsynlig er veldig individuelt, da vi vet at alle barn er forskjellig med ulike forutsetninger og behov.

Tilknytningsrelasjon

Barn trenger, som Beate beskriver, sin omsorgsperson nær allerede fra fødsel. Det er her de gode og trygge relasjonene kan oppstå. Kermit (2012) beskrev denne relasjonen mellom

barnet og moren som relasjon som preges av en ubetinget anerkjennelse og kjærlighet. Den relasjonen og tilknytningen barnet har til sin mor vil få stor betydning for hvordan barnet knytter seg til andre personer senere i livet. Gjennom våre funn kom det frem at ingen av informantene hadde barn som var utrygt tilknyttet når vi intervjuet dem. Eller kan det tyde på at det er informanten som ikke har kunnskaper om hva de skal se etter for å kunne oppdage et barn med utrygg tilknytning. Eller kan det tenkes at barna er gode på å skjule at de har en utrygg tilknytning slik som Grete fortalte:

Barn er eksperter på å skjule ting som er vanskelig. De vet ikke om noe annet, og de har levd med det sånn hele tiden...følgen for et utrygt tilknyttet barn er at vi tar fra de en mulighet senere i livet...I barnehagen har vi en fantastisk mulighet til å gjøre en forskjell. (Grete)

Det Grete forteller her, er noe som vi tolker ut ifra et ønske om å gjøre en forskjell. Grete har et ønske om å være den personen som kan inngå i en tilknytnings relasjon med barnet. Barn som er trygt tilknyttet sine nære omsorgsperson, reagere med sunne reaksjoner som sinne, gråt og sorg når det forlades i barnehagen. Barn som er trygt tilknyttet vil utvikle en forventning om at mor skal være tilgjengelig og beskytte mot farer. De barna benytter foreldrene som den sikre havnen hvor de skal utforske nye miljøer fra (Broberg et al., 2014). Barnehagelæreren må ta over den rollen som den sikre havnen når barnet starter i barnehagen. Kanskje det er dette Grete har et ønske om når hun forteller at hun vil gjøre en forskjell. Eller kan dette tolkes som om Grete vil være den barnehagelæreren som er et støttende stillas¹⁹ i barnets utforsking og lek. Dette kan belyses ut ifra det Ainsworth (et al., 1978) beskriver som vår rolle som barnehagelærer og som tilknytningsperson, hvor vi skal ta vare på barnet og være en erstatte for mor eller far mens barnet er i barnehagen. Denne rollen vil aldri være mulig å erstatte fullt ut, men barnehagelærere et ansvar for å gjøre dette så godt som mulig, slik at barnet skal kunne føle trygghet.

Trygg og utrygg relasjon

Et annet punkt som er viktig å ha i tankene ved oppstart for nye barn i barnehagen er at deres stressnivå øker når foreldrene ikke er tilstede (Broberg, et al., 2014). Så lenge foreldrene var tilstede kunne foreldrene være en beskyttelse mot stresset. Et funn vi gjorde oss var at

---

¹⁹ Å være støttende stillas vil si at vi hjelper barnet med å mestre ting.

informantene var opptatt av å tilrettelegge underveis i barnets tilvenningsperiode for å legge til rette for trygg tilknytning hos barnet. Behovene til barna ble tatt hensyn til. På den ene siden tenker vi at det er viktig at barnehagelærerne har en forståelse av hvor viktig det er å se på barnets reaksjoner når det overleveres i barnehagen. Eller er det slik at barnehagelærere kan tolke og se at et barn med trygg tilknytning, merkelig nok er det barnet som viser størst reaksjon når foreldrene går, hvor barnet viser en naturlig reaksjon? Det er som Beate beskriver:

...vi skal følge opp individuelle behov, og vi skal være tett på. Det handler om tilstedeværende voksne som hele tiden gir akkurat det barnet trenger der og da. Relasjonene skal være gode, det skal være trygt. (Beate)

Eller er det slik at det kan forventes at de barna som er trygge nok, klarer å takle at det kommer en annen person inn i livet deres? Barn må bli sett, hørt og anerkjent som subjekt, uavhengig om de er trygge fra før eller ikke (Bae, 2004). Barn som er vant til at foreldrene er der og støtter opp om deres utforskning, er kanskje ofte de som også synes at det er vanskelig å takle at barnehagelæreren skal ta over denne rollen. Ved å protestere kan det virke som om barnet ønsker å gi beskjed til barnehagelæreren at jeg ønsker trøst og hjelp til å takle denne følelsen. Når barnehagelæreren gir barnet denne trøsten og hjelpen det trenger vil barnets indre arbeidsmodell bekrefte at denne personen vet hva jeg trenger og den er til å stole på. Etterhvert vil barnet bli trygg på denne nye personen og vil ta seg ut av den trygge havn for å utforske igjen. Barn som viser fortvilelse ved separasjon, barn som er lett å trøste ved gjenforening og barn som raskt blir klare til å gjenoppta aktiv utforskning, er de barna som har en trygg tilknytning. I følge Powell (et al., 2015) er dette Ainsworth sin beskrivelse av trygg tilknytning. Funnene våre viser også at to av informantene er kjent med boken “Se barnet innenfra” (Brandtzæg et al., 2013). Informantene trekker viser til denne boken når vi snakker om relasjonens betydningen for å skape trygg tilknytning. Beate forteller at en relasjonen til barn, blir god hvis du “ser barnet innenfra”. Men er det virkelig slik at en relasjonen kan bli god hvis barna har en utrygg tilknytning også. Hvis vi ser dette i opp mot Ainsworth som skilte mellom to former for utrygg tilknytning, den unnvikende og den ambivalente. Den unnvikende har vi drøftet tidligere, og er det barnet som ikke oppsøker barnehagelæreren, men som “biter ting i seg” og som klarer seg selv.

Den ambivalente tilknytningen derimot preges av uforutsigbarhet for barnet. Barnet opplever

at omsorgspersonen er tilgjengelig ved enkelte tilfeller mens i andre tilfeller er den ikke tilgjengelig for barnet (Broberg et al., 2014). Relasjonen bærer preg av at omsorgspersonen styrer tilgjengeligheten i forhold til egne behov (Drugli, 2014). Dermed så kan vi tolke det til at relasjonen til barn med utrygg tilknytning ikke nødvendigvis er god, men vi tenker at det er mulig å endre denne relasjonen. I en tilvenningsperiode er det viktig at barnet kan søke denne trøsten og beskyttelsen hos tilknytningspersonen i barnehagen. Barnet skal oppleve å ha en tilgjengelig og tilstedeværende tilknytningsperson. Barnet er vant til å være hjemme med sin primære omsorgsperson, mor eller far, hvor barnet får dekket alle sine grunnleggende behov som kjærlighet, omsorg, beskyttelse, trøst og nærhet. Dette er det de fleste barn er vant med når de skal starte i barnehagen. Relasjoner som er preget av glede og tillit er et grunnleggende behov, og barnets begynnelse på en trygg tilknytning i barnehagen (Powell et al., 2015).

Gjennom analysen av datamaterialet, så kan det tyde på at informantene har lite teoretisk kunnskap om blant annet de ulike tilknytning kategoriene (trygg tilknytning, utrygg tilknytning, ambivalent tilknytning og desorganisert tilknytning). Etter videre gjennomgang av analysematerialet, viser det seg likevel at informantenes svar kan kobles til de ulike tilknytnings kategoriene. Våre funn viser igjen at informantenes kunnskap vedrørende de forskjellige tilknytning kategoriene er erfaringsbasert og at de handler intuitivt. Det virker som om det i utdanningen til barnehagelærer ikke er nok fokus på betydningen av tilknytning i barnehagen. Sånn vi ser det bør fokuset rettes mot tilknytning og at det har en sammenheng mellom den formen for tilknytning barnet har erfart og barnets utvikling. Vi stiller oss undrende til at dette ikke legges nok vekt på. Informantene beskriver gjennom intervjuene at de ser viktigheten av at de er den støttende voksen som er tilstedeværende for barnet, og som er ute etter å kunne fange opp barns behov. Vi tenker at det er mange barnehagelærere som har mye bra og god erfaringsbasert kunnskap, men som litt forunderlig at det ikke er kunnskaper som er tilstrekkelig når det gjelder utrygg tilknytning, og at barn som er trygge blir definert som de barna som ikke gråter.

7.2.2 Forutsetninger for trygg tilknytning i tilvenningsperioden?

Trygghet i tilvenningsperioden

Når vi snakket om begrepet tilknytning under intervjuene opplevde vi at informantene snakket

om trygghet. Gjennom intervjuene kom det også frem at informantene var opptatt av å finne ut hvordan de skulle tilrettelegge for at hvert enkelt barn skulle bli trygge i tilvenningsperioden.

...det viktigste er at barna blir trygge. (Grete)

..Vi har fokus på å være på gulvet sammen med ungen, at det er rolig og at vi tilpasser barnegruppa, sånn at den også er rolig. (Jens)

Å tilrettelegge vil her bety de rammene som informantene benytter for at barna skal bli trygge og at de skal bli trygt tilknyttet. For å kunne tilrettelegge for hvert enkelt barn, ser vi viktigheten av at barnehagelæreren har tilstrekkelig kunnskaper om tilknytningsteori. Her er det like så viktig at omsorgspersonen klarer å regulere sin egen affekt, spesielt den som ikke er positiv (Hart og Schwartz, 2009). Dette er en av grunnene til personalet i barnehagen bør ha god kunnskap og kompetanse når det kommer til tilknytning og tilvenning. Vi opplever, som vi har nevnt før, at kunnskapen er erfaringsbasert. For å kunne tilrettelegge for hvert enkelt barn er det viktig å vite hva Ainsworth (et al., 1978) sin forskning sier om de forskjellige tilknytningsmønstrene. Forskningen viser at hvor barnet selv plasserer seg i tilknytningsmønstre, vil si noe om kvaliteten på den følelsesmessige tilknytningen barnet ville erfare senere i livet.

Våre funn viser at alle informantene var opptatt av hva konsekvensen ville bli dersom et barn med utrygg tilknytning ikke ble identifisert. De mente at en utrygg tilknytning kan føre til at barnet kan utvikle dårlig selvbilde, relasjonelle og sosiale vansker, emosjonelle og kognitive vansker, psykiske vansker og i skolesammenheng presterer dårligere (Broberg et.al, 2014). Dette kan knyttes til Bowlby sine observasjoner av barn som ble påvirket når foreldrene ikke var til stede. Han observerte barn som ble adskilt fra foreldrene tidlig i livet ved f.eks. en sykehusinnleggelse. Når barnet ble gjenforent med foreldrene, viste barnet at de hadde savnet dem og at de hadde et behov for å få nærhet og kontakt med foreldrene igjen (Ainsworth et al., 1978/2014). Vi kan se det i sammenheng med tilvenning i barnehagen, og avleveringssituasjonen, hvor barnet må skilles fra foreldrene. Når barna senere på dagen blir hentet, viser barnet gjensynsglede og søker nærhet til foreldrene sine. Dette forteller oss hvor viktig det er at barnehagelærerne vet hva de skal se etter for å kunne hindre barna i å utvikle

en utrygg tilknytning.

Siri fortalte også at det kunne være de ansatte, miljøet eller rammene som gjorde at et barn ikke ble trygg. I intervjuet med Beate får vi også informasjon om at det er viktig at personalet må sette ord på det som skjer. Hun uttrykker at det ikke bare er å gå ut av rommet uten å forklare ettåringen hvorfor. Dette vil skape utrygge barn. Hvis barnehagelæreren ikke klarer å identifisere barn med utrygg tilknytning, og heller ikke klarer å forstå barnets behov for å vite hva som skjer eller forklarer barnet hvorfor det skal forlate et rom, så kan dette se på som mangelfulle rammer. Dette vil kunne føre til at barnet får en utrygg tilknytning i barnehagen, og i en tilvenningsperiode vil ikke barnet søke barnehagelæreren, og barnet vil ikke danne seg en tilknytningsrelasjon.

En viktig ramme for at et barna skal oppleve trygghet er at personalet har en felles forståelse for å kunne sikre at barn skal få oppleve trygghet (Broberg et al., 2014). Barnet skal få nok tid til knytte de relasjonene som trengs for å bli trygg. Resultatene kan tyde på at barnehagelærerne har fokus på at barnet skal oppleve trygghet i tilvenningsperioder.

Miljø og ro

Et annet av våre funn viser at det finnes forskjellige måter å tilrettelegge for trygghet i tilvenningsperioden. Når det er mange barn som skal starte samtidig forteller Siri at de fordeler barna utover en periode, for å bidra til at tilvenningen blir trygg slik at hvert enkelte barn skal få en trygg tilknytning. Informantene forteller alle at de ser an hvordan barnet har det underveis i tilvenningen i forhold til når foreldrene kan gå, og hvor lenge barnet skal være i barnehagen de første dagene. Fokuset er hele tiden på barnet skal ha få en trygg tilknytning og bli trygg. Resultatene våre viser også at flere av informantene er opptatt av å gjøre foreldrene trygge og at når foreldrene er trygge, overføres denne tryggheten til barna. Videre vises det til at det er viktig med faste og forutsigbare rutiner i innkjøringsperioden²⁰. Barnets forutsigbarhet og trygghet, og barnets erfaringer med trygghet, vil påvirke barnets syn på omverden og andre mennesker, slik at barnet får et mer åpent syn (Hart & Schwartz, 2009).

På en annen side nevner også informantene viktigheten at de minste barna trenger ro, et lite

---

²⁰ Dette er et begrep informanten benytter for å beskrive den perioden som vi kaller tilvenningsperioden.

miljø å forholde seg til og få voksne rundt seg i tilvenningsperioden. Det er mye fokus på at barnehagene blir store og at det er flere barn nå enn det var før. På den ene siden er foreldrene skeptiske til de store miljøene i barnehagen mens våre kunnskaper og erfaringer viser at andre foreldre ser på det som en berikelse at miljøet er stort og at barna kan oppleve mange forskjellige relasjoner. Våre funn bekrefter også at selv om det er mange barn i barnehagene så vil det fortsatt være fokus på dele i mindre grupper inne på avdelingene og at det fortsatt vil være mulig å få den intime følelsen på en avdeling selv om barnehagen er stor. Vi mener at alt handler om personalets organisering av arbeidet.

Trygghets sirkelen

Funnene våre viser at flere av informantene nevner blant annet trygghetssirkelen som en arbeidsmetode for å støtte barnet i sin utforsking. De sier at de ønsker å være den sikre havn. Et barn som er trygt tilknyttet beveger seg rundt i sirkelen og endrer behov rett som det er. Det er derfor viktig at tilknytningsperson hele tiden er sammen med barnet og kan være den sikre havn som gir barnet trøst og beskyttelse, og trygge basen for barnet sånn at den får økt selvtillit til å bevege seg ut for å utforske videre (Powell et al, 2015). Hva da men barn som ikke beveger seg rundt i sirkelen og søker den sikre havn, kan de kobles til en utrygg eller desorganisert tilknytning? Når tilknytningspersonen ikke reagerer på enkelte behov hos barnet i trygghetssirkelen, og dette blir et gjentakende mønster, vil trygghetssirkelen bli begrenset for barnet. Det kan skape en utrygg tilknytning i de situasjonene der barnet forstår at tilknytningspersonen ikke er emosjonelt tilgjengelig. Dette bunner ut i at barnets følelser ikke blir akseptert og at behovene til barnet ikke bli dekket. Det kan gjøre barnet frustrert, og ved senere tidspunkt vil barnet ha et ønske om å beskytte seg.

En av informantene fortalte i sitt intervju at et barn med utrygg tilknytning gjerne vil være for seg selv, og vise tydelige tegn på at det ikke hadde det bra. Drugli (2014) beskriver at det skal være mulig å kunne endre tilknytningsmønsteret til et barn med utrygg tilknytning, men dette krever god tid og kunnskaper. Hvem sitt ansvar er det å imøtekomme barnet emosjonelt og hjelpe det til å endre sitt tilknytningsmønster? Vi mener at det er barnehagelæreren som har et ansvar for å fange opp barnet, til å forstå barnets behov og til å støtte det i en endringsprosess. På en annen side, kan vi forvente at en barnehagelærer har kompetansen til å støtte barnet i en slik endring? Vi mener at ved å være tett på barnet kan barnehagelæreren gi barnet gjentatte

opplevelser over tid slik at barnet kan bli møtt på sine behov sånn at barnet etterhvert kan stole på at det blir sett. Det krever en sensitiv barnehagelærer. En situasjon med et barn som er utrygt tilknyttet kan snus men det krever kompetanse på hvordan snu dette og det krever mye jobb og veiledning. COS-sirkelen er en måte hvor foreldrene kan få veiledning, av utdannende COS-terapeuter, og støtte for å komme seg ut av denne situasjonen som ikke er bra for barnet og utviklingen (Powell et al., 2015).

Hvordan skal et barn med utrygg tilknytning lære seg å bli empatisk overfor andre? Når et barn har en unnvikende tilknytning, vil barnet klare seg bra selv, men vil ha utfordringer i samspill med andre som for eksempel er lei seg. Hva er det vi som barnehagelærere skal formidle til barna? Vi ønsker ikke barn som slår andre helt uten grunn, uten å vite at det andre barnet gråter på grunn av at det blir slått. Vi ønsker ikke barn som er sinte, som ikke klarer å opprettholde relasjoner og vennskap (Broberg et al., 2014).

Tilknytningsperson

Bowlby tilknytningsteori beskriver barns behov for å forme og opprettholde relasjoner først og fremst til sin primære omsorgsperson som oftest er barnets mor (Baumeister og Leary, 1995). Tryggheten barnet opplever i relasjonen med mor vil forme hvor raskt det er i stand til å knytte seg til andre voksne, som for eksempel de ansatte i barnehagen, og hvor fort barnet kan bli trygg. Et barn som er trygt tilknyttet sin nære omsorgsperson vil vise naturlige følelser som sinne, gråt og sorg når det forlates i barnehagen. Ainsworth pekte på at etterhvert vil barnet kunne overføre sin tilknytning til en tilknytningsperson som i dette tilfellet vil være en ansatt i barnehagen. Barn oppsøker voksne som de er blitt trygge på og som barna har tillit til (Melvold og Øverenget, 2015).

I tilvenningsperioder så er det første møte nytt både for barnet og de ansatte, og de kjenner ikke hverandre. Det kan tid for barnet og de ansatte å bli kjent og det er en viss fare for at tilknytningspersonen ikke klarer å imøtekomme barnets behov i denne perioden. Hva blir konsekvensen hvis ikke tilknytningspersonen er i stand til å imøtekomme barnets behov? Trygghet for et barn er en forutsetning for at barnet skal være nysgjerrig, ha lyst til å leke og forstå sammenhengen og meningen i det som skjer rundt seg (Broberg et al., 2014). I barnehagen er barnet avhengig at den voksne som tar det mot og blir deres tilknytningsperson,

og er i stand til å være sensitiv overfor barnet. Det er viktig at barnehagelæreren blir så godt kjent med barnet som mulig, mens mor og far er tilstede i tilvenningsperioden slik at den kan være tilstede for barnet i lek og utforsking. Barnet trenger hjelp til å regulerer følelsene sine og det kan en sensitiv barnehagelæreren hjelpe barnet med. Våre funn viser at barnet søker en sensitiv person som er i stand til å støtte barnet. Hvis tilknytningspersonen til barnet ikke er i stand til å imøtekomme barnet vil barnet søke en annen person. I verste fall kan barnet utvikle utrygg tilknytning til barnehagelæreren og trekke seg vekk. Derfor er det viktig at barnehagelæreren har kunnskaper om relasjonskompetansen, slik at tilknytningspersonen kan imøtekomme barnet på en måte som kan bidra en positiv utvikling (Olsen, 2016). Dette beskriver også av informantene i intervjuene. Videre presiserer de viktigheten av et godt samarbeid med foreldrene i forkant og under tilvenningsperioden for å bli kjent med barnet og rutiner. Desto bedre de ansatte blir kjent med barnets rutiner og hvordan barnet regulerer sine følelser i forkant, desto enklere er det for barnet å bli trygt. Det gjenkjenner sine faste rutiner og opplever tilknytningspersonen som sensitiv overfor sine behov (Ainsworth et al., 1978). Barn generelt og spesielt de minste barna, trenger nærhet, berøring og stimulering fra de rundt seg. Dette påvirker barnet og gjør at beveger seg utover for å oppleve og utforske verden rundt.

Det vil si at barnet etterhvert ville kunne utvikle trygg tilknytning, hvis tilknytningspersonen har kunnskaper og kompetanse som innebærer hvordan en skal gå inn i relasjoner med barn ut i fra barnets behov. Siri forteller at i barnehagen der hun jobber bruker de familie bøker, som en trygghet for barna, og for å ha noe felles å snakke om som føles trygt for barnet. Alle informantene forteller at de bruker avdelingen mye i tilvenningsperioder. Resultatene viser også at alle informantene ser viktigheten av å imøtekomme barnas behov, og hvor viktig det er for de minste barna å ha små og trygge rammer å forholde seg til.

Vi ser at den viktigste rammen rundt barnet for å fremme trygg tilknytning er sensitive voksne som har tid til barnet, som viser det omsorg og som er de trygge hendene som støtter barnet i dets utforsking av verden rundt. Hvis rammene ikke er tilstede kan barnet bli utrygt i sin tilknytning.

7.2.3 Foreldrenes betydning for barns tilknytning

Gjennom våre intervjuer nevnte alle fire informantene, i større eller mindre grad, viktigheten av at foreldrene er trygge før barnets oppstart i barnehagen og hvor viktig det er med et godt foreldresamarbeid.

På den ene siden var vi veldig klar over at det er viktig at foreldrene skal være trygge for å kunne overføre denne følelsen til sine barn. Men på den andre siden mente vi at dette var noe som lå i bunn og valgte derfor ikke å spørre om dette i våre intervju da vårt fokus var på barna og hvordan de forskjellige arbeidsmåtene informantene benyttes som knyttes opp mot barnas trygghet og tilknytning. Det er også slik at foreldrenes erfaringer og opplevelser med tilknytning i barndommen, vil kunne påvirke hvordan de selv oppdrar sine barn. Det vil si i hvilken grad barnet eventuelt er påvirket av dette, og om det vil ha betydning for barnets tilknytning i barnehagen (Powell et al, 2015). Vi ser viktigheten av at foreldrene føler seg trygge for at barna skal føle seg trygge og ser nå i etterkant at vi kunne tatt med et spørsmål vedrørende foreldrene. Vi vil nå drøfte hvorfor vi ser det som viktig å opparbeide et godt samarbeid med foreldrene slik at de føler seg trygge når barnet starter opp sin tilvenning i barnehagen.

I vår forskning tok vi utgangspunkt i at barnet er trygt før det starter i barnehagen og at det skal ha en trygg tilknytning til foreldrene som er omsorgspersonene til barnet. Den omsorg og kjærlighet barnet opplever i relasjoner med mennesker rundt seg gjør at de kan vokse og utvikle seg til et selvstendig individ med selvtillit og trygghet til å møte virkeligheten i verden. Som mennesker er vi helt avhengig av andre mennesker for å ha det bra. Dette kan vi også knytte opp til foreldrene. For at barnet skal kunne føle seg trygt i oppstarten i barnehagen er det viktig at foreldrene utstråler en egen trygghet som gjør at barnet kjenner den gode følelsen. Det er helt klart at kroppsspråket avslører hvordan du opplever en situasjon. Via kroppen kan vi mennesker markere, signalisere og skape nærhet eller distanse (Ulla, 2012). En av informantene beskrev dette slik:

Hvis foreldrene er trygge i tilvenningsperioden, så vil dette ha betydning for barnets tilknytning i tilvenningen. Når mor og far viser at de er trygge på oss så overføres det til barna.
(Siri)

Resultatene av funnene våre, forteller oss at flere av informantene mente at foreldre som er utrygge i barnet tilvenningsperiode, er med på å skape utrygge barn og dannet et utgangspunkt for at barnet får en utrygg tilknytning. Barn er sensitive overfor foreldrenes reaksjon og de avslører når stemmen og kroppsspråket ikke samsvarer. Foreldrene kan si *å, dette blir spennende. Nå skal du starte opp i barnehagen, bli kjent med mange andre barn og voksne.* Opplever foreldrene barnets oppstart i barnehagen som skremmende kan de utstråle dette med kroppsspråket så mye at barnet kan kjenne på denne følelsen hos mor og far. En utrygg forelder vil innvirke på barnet på samme måte som en trygg forelder. En av informantene kunne ikke beskrive tydelig utrygge foreldre men hun sier:

...jeg føler ikke at det er noen som skiller seg ut sånn ekstra, men der foreldrene er utrygge, ser vi ofte at barna er mer utrygge også. (Siri)

Det informanten her sier er at hun ikke kan beskrive tydelig utrygge foreldre men at det virker som om hun kan føle at foreldrene er utrygge. Det handler igjen om hva vi utstråler i vårt kroppsspråk. Men på en annen side, kan informanten tolke dette feil? Det vil alltid være mulig å tolke feil. Vi kan misforstå hverandre eller legge for mye i en følelse.

Barn som har en utrygg tilknytning kan også komme av at barnehagelæreren ikke er emosjonelt tilstede og tilgjengelig for barnet. Noe som vil oppleves som frustrerende for barnet. Dette vil påvirke barnet, og barnet vil prøve å beskytte seg mot dette ved en senere anledning. Det vil si at når barnet skal forlates av foreldrene, så vil ikke barnet vise tegn til at det er vanskelig å ta farvel med foreldrene (Powell et al., 2015).

Hvilken tilknytning barnet har til sin primære omsorgsperson får stor innflytelse for hvordan en knytter relasjoner til andre mennesker resten av livet. Barn er født med en evne til å skape relasjoner med andre. Samspillet mellom foreldre og barn er grunnlag for barnets utvikling senere i livet og i dette samspillet er det foreldrene som har det største ansvaret på hvordan kvaliteten på dette samspillet er (Broberg et al., 2014). Hvordan den primære omsorgspersonen selv har opplevd samspillet med sine foreldre vil virke inn på hvordan denne personen selv klarer å tolke sitt eget barns signaler og formen for omsorg den klarer å tilby barnet. Alt dette har vi beskrevet i teorikapittelet, men velger å utdype dette litt mer. Hvordan du som voksen takler ukjente situasjoner preges av dine egne opplevelser i egen

barndom. Har du selv blitt avvist av egne foreldre i utrygge situasjoner, så virker dette inn på hvordan du takler tilsvarende situasjoner som voksen sammen med ditt eget barn. En omsorgsperson skal være sensitiv overfor sitt barns følelser og kunne være der og hjelpe barnet til å gå videre. Tilknytning dreier seg også om å hjelpe barnet med vanskelige følelser og støtte det i utforsking og lek, være tilstedeværende for barnet både psykisk og fysisk slik at det kan søke nærhet og omsorg. Barnet skal ha mulighet til å søke trøst hos den voksne omsorgspersonen. Som foreldre må du selv ha opplevd dette for å kunne hjelpe ditt eget barn i den stressende situasjonen der er å starte opp i barnehagen, bli kjent med nye voksne og barn, og ikke minst takle det at mor og far går. Ved å nøle i en slik situasjon, fordi du er utrygg selv, vil dette overføres til barnet. Grete beskriver:

Det er nesten mer tilvenning av foreldrene enn barnet. (Grete)

På den ene side er det ikke til å legge skjul på at det er viktig at foreldrene er trygge for at tilvenningen i barnehagen skal gå bra. Men er det ikke slik at foreldrene blir trygge når de ser at barnet roer seg ned hos de voksne i barnehagen? Det er individuelle behov hos foreldrene, som det er hos barnet, om de vil føle seg trygge eller ikke. Det er viktig at vi legger grunnlaget for at foreldrene skal føle seg trygge og det var et funn vi fant hos informantene. De opplevde det som viktig at foreldrene er med fra starten og at de involveres tidlig før barnet starter. Denne involveringen av foreldrene tidlig, kan ses på som en ressurs. Barnets tilknytningsperson i barnehagen har muligheten til å få kjennskap til barnet allerede før barnet starter i barnehagen. For at barnets tilknytningsperson skal kunne fungere som foreldrenes forlengede arm, må tilknytningspersonen kunne gi barnet tilsvarende omsorg som foreldrene har gitt barnet. Da er det vesentlig at tilknytningspersonen har fått tilstrekkelig med informasjon om barnet og barnets vaner og behov (Broberg et al., 2014).

Men hva med de foreldrene som ikke ønsker eller ser behovet for å involveres tidlig? Våre funn viser til at et godt samarbeid med foreldrene er et viktig grunnlag for god kvalitet i barnehagen og gode relasjoner. Alle informantene våre snakket om foreldresamarbeid, og at dette er viktig, både i forkant av barnehagestart at barnehagelæreren hadde en god dialog med foreldrene. Det er barnehagelæreren ansvar for å sørge for at foreldrene forstår viktigheten at de involveres tidlig. Vi mener at dette er viktig for å kunne sikre at barna får en mest mulig trygg tilvenning, samtidig som foreldrene involveres. Dette må vi forklare foreldrene. Vi

velger å ta med et sitat fra en av informantene som vi mener beskriver foreldresamarbeidet godt:

altså, vi legger jo vekt på den gode samtalen med foreldrene, og at vi ser dem, å dette har vi fått gode tilbakemeldinger på. (Jens)

Det at barnet starter i barnehagen føles tungt for foreldrene på lik linje med at barna synes det er skummelt med alt det nye som skjer. Vi har beskrevet viktigheten av at foreldrene føler seg trygge i forkant av at barnet skal venne seg til barnehagen. Føler foreldrene seg trygge så smitter dette over på barnet. Et godt samarbeid med foreldrene fra dag 1 er viktig for at vi sammen skal legge forholdene til rette for at dette barnet skal få en god oppvekst og en god utvikling. Det er viktig for barnet at relasjonen mellom foreldrene og pedagogen er god. Foreldrene og pedagogen må møte hverandre med gjensidig tillit og respekt. Det skal være mulig for foreldrene å føle seg så trygge på pedagogen at de kan ta opp ting som er vanskelig, ting som ikke fungerer i barnehagen og at de føler at de tas på alvor. Barnets beste skal være i fokus.

7.3 Trygghetssirkelens betydning for tilknytning

Våre funn viser at alle informantene henviser enten direkte eller indirekte til trygghetssirkelen i intervjuene. De omtaler trygghetssirkelen noe ulikt. Funnet vi gjorde oss, var at alle knytter trygghetssirkelen til barn med trygg tilknytning, de nevner ikke trygghetssirkelen i sammenheng med utrygg tilknytning. Trygghetssirkelen er en intervensjonsmetode som er basert på begrepsapparatet til Bowlby og metoden til Ainsworth (Powell et al., 2015), men har mest betydning i forbindelse med å belyse overfor omsorgspersoner at barnas tilknytning og eventuelle problemer kan ses i sammenheng med omsorgspersonens atferd og sinnstilstand. Dette kan også ses i sammenheng med barnehagen, og den atferden og sinnstilstanden barnehagelærerne møter barnet med i tilvenningsperioden (Powell et al., 2015).

7.3.1 Trygg base og sikker havn i praksis

Med erfaring fra barnehagefeltet, kan vi bekrefte at trygghetssirkelen er et nyttig verktøy i forbindelse med barnas tilknytning i barnehagen, spesielt i tilvenningsperioder, da barnet skal i barnehagen for første gang. Flere av informantene snakket om den trygge basen og favnen

når vi stilte spørsmål om trygg tilknytning. Noen av informantene påpeker også hvor artig det er å se trygghetssirkelen i praksis, når barnet går ut fra den trygge basen for å utforske. Hvor viktig det er å støtte barnet i denne prosessen.

Funnene fra informantene kan forstås slik at barnehagelærerne synes det er viktig å være en trygg voksen for barna, og at barna skal ha det så trygt som mulig. Dette kan relateres til trygghetssirkelen, som har som mål at barna skal ha så trygge relasjoner som mulig. Som tilknytningsperson i barnets tilvenning er det viktig at barnehagelæreren har en forståelse for hva som ligger bak barnets atferd. På denne måten klare barnehagelæreren å imøtekomme barnets behov (Powell et al., 2015).

Siri er den av informantene som ikke sier noe om trygghetssirkelen, trygg base eller sikker havn. Allikevel kan vi tolke noe av det Siri sier, og koble det til trygghetssirkelen. Hun forteller at det er viktig at de barnehageansatte tilpasser seg barnet i tilvenningsperioden. Siri sier videre at dersom tilknytningsperson som skal ta imot barnet ikke er en trygg tilknytningsperson for barnet, eller barnet henvender seg til en annen voksen, er det viktig at de ansatte er lydhøre for dette. Barnet søker en sensitiv voksen som kan gi barnet den trygge base og sikre havnen som barnet trenger. Dette kan bidra til en forståelse av hvor viktig det er å ta hensyn til barnet, og barnets behov for trygghet. Det er ikke de voksne som skal velge tilknytningsperson, men barnet selv som skal velge hvilken person det ønsker å søke støtte og trøst hos, og som skal være de trygge hendene i trygghetssirkelen. Melvold og Øverenget (2015) har beskrevet den primære omsorgsperson, og definerer den primære omsorgspersonen som den nære personen barnet søker trygghet hos når ting oppfattes som skummelt og utrygt, den er en trygg base for utforskning. I barnehagesammenheng vil dette si barnets tilknytningsperson.

Når barnehagelæreren er en trygg base og sikker havn for barnet innebærer dette å tolke og forstå barnets følelser. Det er viktig å forstå barnets atferd øverst i sirkelen som utforskning. Nederst i sirkelen kan barnets atferd ses på som trøst (Powell et al., 2015). På denne måten vil barnet forstå at pedagogen forstår følelsene som barnet har. Dette viser at barnets signaler blir tatt på alvor, og barnet vil føle omsorg og støtte til å kunne utforske. Når barnehagelæreren tolker og svarer på barnets signaler, vil dette ha betydning for hvilken tilknytningsmønster barnet utvikler. Det er ikke dermed sagt at dette tilknytningsmønsteret vil være gjeldene i alle relasjoner, men det vil prege relasjonen mellom barnet og den spesifikke personen (Powell et

al., 2015).

Den primære omsorgspersonen er grunnleggende i tilknytningssirkelen. I den nederste delen er omsorgspersonen eller hånden den barnet søker trøst og beskyttelse hos. Som trygghetssirkelen viser så er den nederste hånda en *sikker havn* for barnet. I den øverste delen av sirkelen er hendene barnets trygge base. Denne hånda støtter og oppmuntrer barnets utforskningen. Disse to delene er med å gi barnet de beste forutsetningen for å lære seg til å stole på andre mennesker og seg selv som voksen, og for å kunne klare seg bra i det samfunnet barnet vokser opp i og blir en del av. I våre observasjoner av barna, ser vi tydelig at barna oppsøker foreldrene som en trygg base og sikker havn i tilvenningsperioden. Når foreldrene ikke er tilstede, oppsøker barnet den barnehageansatte som barnet har vært mest knyttet til.

Når tilknytningsspersonen støtter og stimulerer barnets utforskning, kan dette kobles til gyrus cinguli som ligger i prefrontal korteks og til barnets opplevelse av tilknytningsspersonen. Det er her barnets evne til å ta i mot, og være oppmerksom på stimulering fra tilknytningsspersonen kan kobles inn. Det er også dette område som kan knyttes til tilknytning. Det vil si at når barnet føler seg trygg, er dette område aktivert. Det er det høye nivået av opioider, som er årsaken til at barnet føler denne tryggheten hos tilknytningsspersonen (Hart & Schwartz, 2009). Når barnehagelærerne bruker trygghetssirkelen som en metode for å fremme trygg tilknytning, viser funnene vi gjorde oss og teorigrunnlaget, at det er sammenheng mellom barnets tilknytning og hjernens utvikling. Hjernen er en sentral del for barnets tilknytning, og det gir oss en forståelse av at det er sentralt for barnehageansatte å en større forståelse av sammenhengen mellom hjernens utvikling, tilknytningsteori og trygghetssirkelen som metode for å fremme trygg tilknytning (Hart & Schwartz, 2009).

7.3.2 Rutiner for tilvenningsperioden

Den første perioden et barn begynner i barnehagen benevnes med mange forskjellige navn, oppstart, tilvenning, innkjøring. Vi velger å kalle den første perioden for tilvenning, da vi mener det er en god beskrivelse av det som skjer, barnet skal venne seg til å være i barnehagen. Tilvenningsperioden legges opp forskjellig i hver enkelt barnehagen, men en ting de fleste har til felles er at det legges opp til tre dager hvor foreldrene er mer eller mindre tilstede hele tiden. Det forventes at foreldrene følger barna de første dagene i tilvenningsperiodene. Vi ser at det vanlige er at arbeidsgivere gir foreldrene tre dager med

permisjon til å kunne følge barna de første dagene i barnets tilvenningsperiode. Dette er ikke en lovfestet rett som foreldre har, ofte avtalt via tariff og opp til hver enkelt arbeidsgiver (Olberg, 2016). Ny forskning i Danmark viser at de tre dagene foreldrene er tilstede med barnet ikke er nok, i Danmark mener de at det bør være opptil 4-5 måneder med tilvenning i barnehagen. Vi viser til denne forskningen i kapittel 3 og vil ikke gå nærmere inn på dette her.

Våre funn viser at alle informantene tilpasser tilvenningsperioden i forhold til hvert enkelt barn. Vi har beskrevet barn som er både trygt og utrygt tilknyttet til sine foreldre og at den måten de er tilknyttet sin foreldre har mye å si for hvordan de tar imot nye voksne og hvordan de takler nye og skremmende situasjoner. Et trygt tilknyttet barn er det som kan protestere mest i en tilvenningsperiode fordi det er vant med at foreldrene er tilstede og at de hjelper barnet med mestring av følelser. Det utrygge barnet vil være det som tilsynelatende takler tilvenningsperioden best og det viser lite eller ingen sterke følelser. Det er viktig at vi som barnehagelærer er ekstra obs på disse barna som ikke viser sunne følelser når foreldrene går. Dette har vi beskrevet i kapitlene over og kommer ikke til å nærmere inn på dette her.

En tilvenning av et barn som er ambivalent i sin tilknytning kan være krevende for alle parter. Når barnet leveres i barnehagen kan det bli en langvarig og følelsesmessig avskjed. Barnet vet ikke når det får støtte av foreldrene på sine følelser og ender opp med å være “klengete og sutrete” for å få en form for reaksjon. Det kan søke trøst og trygg base hos barnehagelæreren det ene øyeblikket mens i neste øyeblikk vrir det seg løs mens det fortsatt gråter. Rett etterpå vil barnet søke barnehagelæreren igjen og sånn vil det holde på. I barnehagen oppleves det ofte at de barna blir beskrevet med ord som “sutrete og klengete”. Ved å gi dette barnet stabilitet i relasjonen og en følelse av å bli møtt på samme måte hele tiden vil barnet etterhvert kunne takle adskillelser på en bedre måte. Her er det viktig at foreldrene også er med på laget og opprettholder stabiliteten i relasjonen slik at barnet vet hva det kan forvente og det blir forutsigbart for barnet.

Vi ser nødvendigheten av å drøfte perioden med tre dager tilvenning i barnehagen. Er dette nok? Nye studier viser at dette ikke er nok (Schultz, 2016). Hva skal til for at foreldrene kan bruke lenger tid til å være sammen med barna sine i denne perioden? Jo, ved at det er mulig å få flere dager fri med lønn fra jobben for å være tilstede. Det er en politisk diskusjon som vi ikke kan eller vil gå inn i da det er mange sterke meninger vedrørende dette. Men vi i barnehagen kan se på våre rutiner og legge opp tilvenningsperioden annerledes.

Vi ser behovet for at barnet trenger mer enn tre dager, og vi kan oppfordre foreldrene til å benytte den siste perioden av foreldrepermisjonen sin til å følge barnet i barnehagen. Det gir foreldrene mulighet til å være sammen med barnet mer enn tre dager, og det kan gi barnet en lengre periode hvor barnet har korte dager. Barnet får da tid nok til å venne seg til barnehagen.

Det nevnes i forskningen fra Danmark at barnehagene besøker barnet hjemme. På den ene siden ser vi at det er tidkrevende for barnehagene og det vil bety at barnehagelæreren må erstattes med vikar når den drar ut fra barnehagen. Det vil bety ustabilitet for de små som allerede er i barnehagen. Men på en annen side, vil det være så vanskelig for barnehagene å få til? Vi mener at ved å være gode på å informere utad hvorfor det er viktig å kunne besøke barnet hjemme før tilvenning i barnehagen, vil vi møte forståelse hos foreldrene. Det er ofte sånn, av forskjellige grunner, at det er en del vikarer i barnehagen, og ved å planlegge i god tid kan barnehagen benytte kjente vikarer slik at barnehagelæreren kan dra på besøk. På den måten får barnehagelæreren en mulighet til å se barnet i sitt rette element, bli bedre kjent og kan sette seg inn i hvert enkelt barns behov. Alt dette handler om holdninger, forståelse av barnas behov og organisering av barnehagedriften.

Barnet kan sammen med foreldrene komme i barnehagen en gang i uken fra april - mai for å bli kjent i barnehagen og kjent med de som jobber der. Dette er ikke noe som krever veldig mye ressurser av barnehagen og er enkelt å få til. Vi ser at barnehagene ofte har et foreldremøte med de nye foreldrene og en besøksdag med barnet før sommerferien. Ved å endre rutinene kan barnehagene inviterer hvert enkelt barn til en fast besøksdag i uka allerede fra den dagen foreldrene takker ja til barnehageplass. Barnet vil på denne måten bli godt kjent med barnehagen og de som jobber der. Foreldrene vil kunne føle seg trygge og som alle informantene beskriver, det er viktig å trygge foreldrene også. Trygge foreldre betyr trygge barn.

Våre funn viser at det er viktig å fokusere på å benytte foreldrene som den ressursen de er i tilvenningsperioden, det er de som har størst kompetanse på sitt barn. En av informantene beskrev dette i sitt intervju:

det er foreldrene som er ekspert på sin unge. (Siri)

Barnehagelæreren må dra nytte av denne kompetansen for å bli kjent med barnet sånn at

tilvenningsperioden bærer preg av ro og tid nok til å være tilstede for barnet.

Det er også ulikt hvordan barnehagene legger opp barnas tilvenningsperiode. Siri har ikke utarbeidet noe skriftlig, men det har blant annet Jens. Flere av informantene legger til grunn for at det er tre dager barnet har til tilvenning, men at dette blir tilpasset individuelt. Disse tre dagene ble mer brukt som en mal, fortalte Jens.. Dette kan tyde på tre dagene med tilvenning ikke er nok for at barnet skal bli trygg og trygt tilknyttet, men heller at disse tre dagene er en slags norm for hvor lenge barnet skal bruke på å bli trygt i barnehagen. Vi tenker at dette er med på å lage en slags rammer, som skaper forventninger hos foreldrene. Disse rammene sier noe om hvor lang tid barnet skal bruke for å bli trygt tilvent i barnehagen. Hvis dette er en slag ramme, så tolker vi dette til at de individuelle behovene blir satt til side. Vi kan alltid drøfte om dette er rett eller galt, med våre funn viser at det ikke er noen fasit. Alle informantene snakker om barnas individuelle behov, dermed kan vi tolke dette til at en tilvenningsperioden ikke bør ha faste rammer. Men at barnet bør få den tiden det trenger for å bli trygg i tilvenningsperioden, hvor barnets individuelle behov blir tatt hensyn til.

7.3.3 Avleder vi barn

Gjennom intervjuene opplevde vi flere ganger at informantene var opptatt av å være sensitive overfor barna og respektere følelsene. Vi opplevde at en av informantene nevnte flere ganger at når barnet gråt avledet hun barnet. Dette var en interessant funn og vi velger derfor å ta frem for å drøfte dette kort.

Også prøver vi jo å avlede barnet der og da, slik at det skal bli rolig. (Siri)

Med vår bakgrunn som barnehagelærere, vet vi at avledning kan føre til at barnet ikke vil lære seg å kunne regulere følelsene sine, og barnet vil ikke føle aksept for disse følelsene. Hvis tilknytningspersonen velger å avlede barnet når der er lei seg, istedenfor å anerkjenne barnets følelser, så vil det si at barnet kan utvikle en forståelse av at gråt ikke er greit og akseptabelt. Dette kan videre føre til at barnet skjuler at det er lei seg, og etterhvert slutter å vise denne følelsen.

Istedenfor at barnehagelæreren avleder barnet fra situasjonen, er det viktig å hjelpe barnet til å kunne regulerer følelsene sine. Små barn knytter seg til de som gir omsorg, er stabile i deres

liv, som viser interesse og som kan være en tilstedeværende og spennende voksen. I barnehagen vil det si at denne omsorgspersonen må være i stand til å se og forstå barnets behov for hva som er passende stimuli i forhold til barnet og dets utviklingsnivå. På denne måten kan barnet være trygg og trygghet for barnet er utgangspunktet for at det ønsker å utforske, at det ønsker å lære og leke (Powell et al., 2015).

Vi ble overrasket over at barnehagepersonell fortsatt benytter seg av avledning for å berolige barn i barnehagen, istedenfor å akseptere at det er lov å være lei seg når mor eller far etterlater barnet i barnehagen. Barnets opplevelse av at mor og far reiser kan oppleves som traumatisk for barnet. Hvis barnet har en utrygg tilknytning i tillegg, så kan barnet utvikle psykiske forstyrrelser senere i livet (Hart & Schwartz, 2009). Barnehagelærere må ha så mye kunnskap det de vet at alle barn trenger å føle trygghet, føle seg verdsatt og få den omsorg og kjærighet det har behov for. Barnehagelæreren må ha et ønske og en plikt til å tilby alle barn omsorg, nærhet og empati (Brandtzæg et.al, 2013). Det å ta vare på barn, handler om å ta vare på et barns verdighet, gjennom å kunne si *“jeg er her for deg”*.

Vår erfaring med tilvenning i barnehage, og som barnehagelærere, er at vi også ser en del foreldre som bruker avledning for å hindre barnet i å bli lei seg i det foreldrene skal forlate barnet (Hart & Schwartz, 2009). Det er her viktig at foreldrene forstår viktigheten av å anerkjenne barnets følelser, at de er tydelige på at de skal gå, men at de kommer tilbake. Barnehagelæreren må da hjelpe barnet videre i følelsen slik at barnet føler at den voksne er her for barnet.

8. Avslutning

I dette kapitlet vil vi ta for oss svakheter og styrker ved vår masteroppgave. Vi vil kritisk vurdere fremgangsmåtene. Til slutt vil vi konkludere, og si noe om tankene for videre undersøkelser det kunne vært spennende å forske på.

I neste kapittel vil vi ta for oss om vi har funnet svar på problemstilling og forskningsspørsmålene

8.1 Konklusjon

I dette kapitlet vil vi konkludere om vi har funnet svar på vår problemstilling og forskningsspørsmålene. For å gjøre dette, er det hensiktsmessig å se på resultatene av funnene, med bakgrunn i forskningslitteraturen vår. Vi ville høre barnehagelærerens mening og tanker om trygghet i barnehagen. Videre ville vi finne ut hva barnehagelærerne gjør i praksis, for å fremme trygghet hos de minste barna og hvordan de gjør dette. For å undersøke hvilke rammer som bidrar til en trygg tilknytning hos barnet i tilvenningsperioder.

Først tar vi for oss problemstillingen. I gjennom intervju ville vi få innsikt i og forståelse om, barnehagelærerens arbeid med trygghet. For å kunne konkludere om vi har funnet svar på problemstillingen og forskningsspørsmålene, har vi valgt å dele inn kapitlet etter forskningsspørsmålene vi presenterte i innledningsvis.

8.1.1 Hva mener og tenker barnehagelæreren om barns behov for trygghet i barnehagen?

Det vi opplevde gjennom tolkning av datamaterialet fra intervjuene, var at barnehagelærerne benyttet intuitiv basert kunnskap, og at barnehagelærernes kunnskap gjennom intervjuene ikke var teoretisk forankret.

Alle informantene var opptatt av at barna skulle bli trygge i barnehagen. Et barn som er trygt vil også oppleve gode relasjoner og trygg tilknytning til en eller flere i barnehagen. Selv om ikke alle informantene hadde oversikt over de forskjellige tilknytningskategoriene, så mente barnehagelærerne at tilknytning var viktig for barna i deres tilvenningsperiode.

Det var forskjellig kunnskap om tilknytning hos de forskjellige informantene, og de benyttet ikke de samme begrepene om tilknytning som det teorien vi har vist til i denne masteroppgaven. Beate hadde lest boken “Se barnet innenfra” (Brandtzæg et al., 2013), og viste større kunnskaper enn de andre, i forhold til hvilke betydning begrepene trygg og utrygg tilknytning hadde. Hun kunne ikke navnene på de forskjellige tilknytningskategoriene, men hun hadde en god beskrivelse av hva de sto for. Hun presiserte, at selv om hun ikke kunne navnene på de ulike tilknytning kategoriene, så kunne hun slå opp i boken for å oppdatere sine kunnskaper.

Både Grete og Jens har jobbet med Kvello prosjektet “tidlig innsats” og Grete kunne beskrive tilknytning som a, b og c typer, som er tilsvarende tilknytningskategoriene til Ainsworth (et al., 1978). Siri har til tider problem med å definere begrepene trygg og utrygg tilknytning. Hun beskriver et barn med utrygg tilknytning, som det barnet som gråter mye, og som ønsker å sitte på et fang. Teorien viser at dette ikke er tilfelle, derimot viser teorien til at dette er et trygt barn med trygg tilknytning. Som søker etter en sikker havn, hos sine foreldre. Når barnet adskilles fra foreldrene, reagerer det med sinne, gråt og sorg. Alle informantene kan i større eller mindre grad beskrive tilknytning, men vi opplever at ikke alle informantene klarer å skille tydelig mellom hva trygg, utrygg og ambivalent tilknytning er. Etter tolkning av datamaterialet av intervjuene, opplever vi at både Grete og Beate har oversikt over at det finnes en fjerde tilknytningsmønster, nemlig desorganisert tilknytning, som de beskriver som den alvorlige typen.

Funnene i datamaterialet viser at barnehagelærerens erfaring med tilknytning ikke er tilstrekkelig, og at det fortsatt er behov for mer kunnskap om tilknytning når det gjelder barns tilvenningsperiode. Informantene sa og tenkte rett i forhold til tilknytning, fordi de i flere tilfeller oppfattet dette som naturlig. De hadde som nevnt tidligere, veldig lite eller noe kunnskap om de forskjellige tilknytningskategoriene men kunne til dels beskrive de likevel. De jobbet med å skape trygghet for barna, og da kommer tilknytning naturlig inn. Det er viktig med kunnskap om tilknytning for å skape en god relasjon mellom barnet og barnehagelærer i barnehagen. De ansatte må vite hva de skal se etter, og hvordan de skal jobbe for å oppnå trygg tilknytning. Vi nevnte det i drøftingskapittelet at det virker som utdanningen til barnehagelærer ikke har nok fokus på betydningen av tilknytning i barnehagen. Fokuset må rettes mot tilknytning, og sammenhengen mellom det tilknytningsmønster barnet har erfaring med og barnets utvikling videre. Vi stiller oss

undrende til at dette ikke legges nok vekt på i barnehagelærerutdanningen. Etter en samtale med en student på arbeidsplassbasert utdanning til barnehagelærer, så får vi vite at boken “Se barnet innenfra” (Brandtzæg et al., 2013) står på pensumlisten. Studenten beskriver at det ilegges lite fokus på tilknytning i forelesningene. Vi tenker at det er bra at denne boken er kommet på pensumlisten, fordi denne boken beskriver en sensitiv voksne som ser og imøtekommer barnet, som er barnets trygge base, og sikre havn.

8.1.2 Hva gjøres i praksis for å skape trygghet for de minste barna i tilvenningsperioder, og i tilfelle hvordan gjør de det?

Videre ville vi se på hvordan barnehagen legger opp barnas tilvenningsperiode, slik at den skal bli så trygg som mulig for barnet. Alle informantene fortalte om sine rutiner i tilvenningsperioden. Resultatene fra forskningen kan tyde på at det er tre dager med tilvenning som er den styrende rammen for hvor mange dager med tilvenning barnet har. Det er også dette informantene omtaler som barnets tilvenningsperiode. Flere av informantene snakket også at trygge foreldrene, formet trygge barn. Ut i fra dette funnet, så kan det se ut til at det er viktig å inkludere foreldrene i barnas tilvenningsperiode. I forkant av tilvenningsperioden, forteller informantene at de blant annet har foreldremøte, for å kunne informere om hva foreldrene kunne forvente i møte med barnehagen og barnehagens rutiner. På dette møtet var det enkelte av informantene som fortalte at de delte ut bilder av de ansatte, og et skriv som var en type mal eller oppskrift for hvordan barnehagelæreren kunne se for seg at tilvenningsperioden skulle foregå. Ut ifra våre funn, så tenker vi at dette er en god rutine, som kan være med å gjøre foreldrene trygge. I tillegg ser det ut til at det er flere av informantene som har gode erfaringer med besøksdag for barna i forkant. De fortalte at de gjør dette som en del av barnets tilvenning. Dette kan bidra til at barnet kan kjenne seg igjen eller danne seg en type relasjon til barnehagen som arena, og samtidig få muligheten til å kunne bli kjent med de barnehageansatte. Det kan tyde på at dette er en god ramme for å fremme trygghet hos barnet i forkant av tilvenningsperioden. Dermed kan vi konkludere med at foreldremøter, besøksdag og bilder av de ansatte som barnet får med seg hjem, vil kunne bidra til trygghet hos barna og foreldrene i tilvenningsperioden, og fremme trygg tilknytning.

Begrunnelsen informantene hadde for at det var tre dager med tilvenning, var fordi det var

dette barnehagen kunne kreve av foreldrene. Det er også tre dager foreldrene kunne ha rett til av permisjon fra arbeidsgiver. Beate fortalte at de ikke kunne bestemme hvor lang tid hvert enkelt barn hadde behov for at foreldrene var tilstede på forhånd, men at de tok det litt som det kom. Alle informantene var enig i at tilvenningen skulle tilpasses hvert enkelt barn, og at det var viktig med ro og mindre grupper for å skape trygghet for barna. Dette tyder på at tilvenningsperioden bør legges mer vekt på enn det gjøres i dag. Vi viser til det i den danske forskningen under kapittel 3.2 om nyere forskning på tilvenning.

Det var kun en av barnehagene som benyttet seg av fast tilknytningsperson for barnet i tilvenningsperioden. Etter intervjuene gjennomførte vi observasjoner av to barn. Der kunne vi blant annet se at det ble benyttet tilknytningsperson i det ene tilfelle, men ikke i det andre. Oskar hadde ingen fast tilknytningsperson, men vi kunne tydelig se at han henvendte seg til den av de barnehageansatte som var mest sensitive og tilstedeværende voksne. Kari hadde en fast tilknytningsperson, og hun henvendte seg til denne. Vi kan konkludere med at det tilsynelatende ikke hadde noe å si om det var bestemt hvem som skulle være barnets tilknytningsperson i forkant. Ifølge resultatene av vår forskning kan det tyde på at det viktigste er at barnet møter en sensitiv voksen som er i stand til å være lydhør overfor barnets behov. Barna valgte sin tilknytningsperson ut ifra sine egne behov, og det virket som om barna var trygt tilknyttet, ved at barnet søkte den trygge basen og sikre havnen gjentatte ganger (Powell et al, 2015). Dette var et funn vi gjorde oss i begge observasjonene.

Fikk vi svar på våre forskningsspørsmål? Ja, det mener vi. Vi kan konkludere med at det er viktig med ro, et lite miljø og få å forholde seg til for å kunne skape trygge rammer for de minste barna i tilvenningsperioden. Videre ser vi gjennom denne forskningen at foreldresamarbeidet er viktig for å skape trygghet for barnet. Det at barnehagelærerne har en tett dialog med foreldrene for å kunne få vite mest mulig om barnet, vil være med å sikre at tilvenningen blir så trygg som mulig. Som nyere forskning viser, så vil er foreldrene en viktig del av barnets tilvenningsperiode for å sikre denne tryggheten (Schultz, 2016). En annen side, er at dette avhenger av at foreldrene er trygge i utgangspunktet. Foreldrene blir av alle informantene sett på som en ressurs i barnehagen, og i arbeidet med trygghet i tilvenningsperioden.

Videre konkludere vi med at trygghets sirkelen er et godt verktøy for å arbeide med tilknytning i tilvenningsperioden. Vi ser nytten av å kunne anerkjenne barns følelser gjennom sirkelen,

kunne støttet barna i utforskningen og trøste og beskytte barnet i situasjoner som oppleves som skumle. Det er derfor veldig viktig at barnehagelærerne har en forståelse av hvor viktig rollen som barnets trygge base og sikre havn er. Det å kunne se barnets behov, og hjelpe barnet til å forstå, å ikke avlede barn.

Til slutt vil vi konkludere med at vi opplever den intuitive kunnskapen hos barnehagelærerne som overraskende. Vi hadde en forforståelse om at barnehagelæreren hadde bedre kunnskaper om tilknytning, og da spesielt når det gjelder hva barnets gråt er et tegn på, og betydningen av barns gråt. At dette faktisk handler om at barnet har en trygg tilknytning, som bare må anerkjennes.

8.2 Kritisk vurdering

I dette kvalitative studie av barnehagelærerens meninger og tanker om barns trygghet og tilknytning i tilvenningsperioden, så har vi valgt å gjennomføre intervjuer av 4 informanter. I tillegg har vi valgt å observere 2 barn i sin tilvenningsperioden. Vi valgte dette som en tilleggsmetode, for å kunne kontrollere datamaterialet vårt. Målet for studiet var å få en forståelse av informantenes erfaringer, meninger og tanker om barns tilknytning i tilvenningsperioden.

Vi ser det som en styrke at vi gjennomførte intervjuene som en dialog med informantene, dette gir oss en mulighet til å gå dypere inn i vårt tema. En dialog er viktig for å forstå hverandre, vi kan oppklare misforståelser, vi kan kommenterer hverandres utsagn, svare på hverandres spørsmål og få en generell innblikk i den andres livsverden (Christoffersen og Johannesen, 2012). Vi fikk da større innsikt og forståelse av informantens kunnskap.

Observasjonene av barna ble gjennomført i etterkant av intervjuene. Vi så det som en styrke for masteroppgaven at vi kunne kontrollere dataene. Vi observerte to barn i deres tilvenningsperiode i barnehagen. Observasjonene var med på å bekrefte hvordan trygghetssirkelen ble brukt i praksis. Gjennom observasjonene så vi at barna henvendte seg til foreldrene som en trygg base, for så å søke den sikre havnen når barnet følte at noe var skummelt. Vi kunne også se at barnet trengte å lade seg ved å oppsøke foreldrene, og den trygge havnen når barnet ønsket støtte i sin utforskning av blant annet barnehagelæreren. Vi så etterhvert at det skjedde en tilknytningen mellom barna og barnehagelærerne. Vi observerte

både samspillet mellom barna og barnehagelærernes, samt blick kontakten og smilene som ble utvekslet. Barna søkte etterhvert barnehagelæreren som en trygge base og sikre havn. Barna ble anerkjente av tilstedeværende og sensitive barnehagelærere, som tok barnets behov på alvor. Barnehagelærerne holdt seg litt forsiktig i nærheten av barna men tok kontakt når barnet søkte kontakt. Vi anser dette som en styrke da vi fikk bekreftet, og sett vår teori i praksis.

En svakhet i vår oppgave kan være at vi ikke testet ut intervjuguiden vår på forhånd. Det hadde vært viktig at det ble gjennomført et testintervju i forkant for å sikre at temaene i guiden var relevante slik at vi fikk fram informantenes kunnskap. Intervjuene ble gjennomført ved forskjellige tidspunkt. Unni gjennomførte sine i november, mens Stine gjennomførte sine i januar. Unni fikk sånn sett testet ut intervjuguiden i forkant av Stine sine intervjuer og vi kunne endre det som ikke fungerte i de første intervjuene, samtidig som vi kunne endre litt på spørsmålene. Vi føler allikevel at intervjuguiden ga oss svar på det fenomenet vi forsket på, i tillegg til at de ga oss nye kategorier som vi benyttet i vår drøfting.

Vi valgte semistrukturert intervju når vi skulle gjennomføre intervjuene. Intervjuguiden var et utgangspunkt med spørsmål og temaer. I løpet av intervjuet tok vi tak i det informanten sa og beveget oss fram og tilbake i guiden (Johannessen et al., 2015). Dette mener vi var en styrke fordi det viste at vi tok informantens svar på alvor og at vi hadde en gjensidig dialog. Vi sendte ut intervjuguiden i forkant. Dette kan ses på som en annen begrensning eller svakhet ved funnene. På den måten kunne informantene forberede seg og lese seg opp på temaet, slik at vi fikk en annen innsikt om deres kunnskap enn ved at de ble presentert spørsmålene først ved intervjuet. Det var kun Beate som var tydelig forberedt ved at hun hadde notert på forhånd. Hun benyttet ikke tydelig sine notater. De andre informantene hadde ikke notert sine tanker på forhånd men vi oppfattet at de svarte like fritt som Beate.

En annen svakhet eller begrensning kan være antall informanter. Vi intervjuet 4 informanter. Johannessen et al., (2015, s. 114) sier at "utvalget skal være stort nok til at vi kan belyse vår problemstilling". Vi hadde ikke mulighet til i forkant å vurdere om utvalget var stort nok og om det var uttømmende nok. Utvalget ble begrenset i forhold til tid vi hadde til etterarbeid av intervjuene. Vi fikk ca. 80 sider transkriberte sider fra intervjuene, og vi så at datamengden var såpass stor at vi vurderte utvalget på 4 informanter som stort nok til å belyse vår problemstilling. Intervjuene ble gjennomført med barnehagelærere, og vi satte en begrensning

ved at temaet for undersøkelsen var barnehagelærerens erfaringer. Det er mulig at vi kunne fått en bredere innsikt og forståelse for kunnskapen hos de ansatte i barnehagen ved at vi hadde gjennomført intervju av for eksempel assistenter i tillegg til barnehagelærer. Men for å begrense omfanget benyttet vi kun barnehagelærere.

I denne undersøkelsen er vi to barnehagelærere som skriver sammen. Dette kan både vurderes som en svakhet og en styrke. Det kan være en svakhet fordi vi kan ha forskjellig forforståelse og dermed tolke dataene forskjellig. Underveis opplevde vi ikke at det var en svakhet at vi tolket dataene forskjellig. Vi så på det som en berikelse fordi vi utvidet vår kunnskap. Styrken kan være at vi er to og at vi skriver hver vår del av oppgaven i forhold til der den enkelt av oss har sin styrke eller kompetanse. Vi anser det som en styrke at vi må diskutere, drøfte og vurdere hverandres innspill underveis og at dette kan skape et løft i oppgaven.

Alle intervju ble tatt opp på diktafon. Det betyr at vi kan høre på intervjuene flere ganger for å se om vi har fått med oss essensen i intervjuet når det skulle transkriberes. Vi ser det som en styrke at vi kan gå tilbake og lytte for å se om vi hadde fått med oss alt. Vi kunne i tillegg valgt å filme intervjuet, men vi mente at vi fikk med oss informantenes mening og innsikt om temaet ved å ta det opp med diktafon. I observasjonene var det en mulighet å filme slik at vi kunne studere nøyere bevegelse, kroppsspråk og tale, men filming kan virke hemmende på informanten (Johannessen et al., 2015). Vi valgte derfor å skrive ned alle observasjonene for hånd og tolke de i etterkant. En svakhet ved å notere ned observasjonene for hånd er at vi kan gå glipp av nyttig informasjon når blikket flyttes fra situasjonen og ned i notatboken. I det datamaterialet vi hadde etter observasjonene fant vi nok informasjon til å få en bredere innsikt og forståelse for barnehagelærerens erfaring med tilknytning, og vi fikk en forståelse for hvilke rammer barnehagen har for fremme tilknytning i tilvenningsperioder.

Alt i alt ser vi både svakheter og styrke ved vår masteroppgave. Det er en styrke om vi får svar på problemstillingen og forskningsspørsmålene i gjennom vårt studie, og om det er relevant for videre arbeid i barnehagen. Vår forforståelse var at det ikke ble lagt nok vekt på tilknytning i tilvenning i barnehagen.

8.3 Veien videre

Gjennom arbeidet med denne masteroppgaven, så ser vi at det hadde vært spennende å fulgt

opp forskningen videre for å undersøke flere temaer som kan være med på å berøre barns tilknytning og tilvenning i barnehagen. Det hadde også vært spennende å utvikle denne forskningen videre, men fokus på foreldresamarbeid. Vi ser i våre undersøkelser at det kunne være et behov for å undersøke ulike rutiner for praksis når det gjelder tilvenningsperioden. Vi vet at det finnes barnehager i Norge som har tilnærmet like tilvenning, som det den danske forskningen vi viste til innledningsvis i kapittel 2. Det som hadde vært spennende, hadde vært å undersøke dette nærmere og eventuelt etterprøvd denne type tilvenning i egen praksis. Og da forsket på barns tilknytning og tilvenning, i sammenheng med nye rutiner og rammer for tilvenning. Et annet fenomen det kunne vært interessant å forske på, er foreldresamarbeidet og eventuelt hvor mye foreldrenes tilstedeværelse har å si for barn i tilvenningsperioden. Et annet spennende aspekt, hadde vært å sett på barns tilknytning av minoritetsspråklige, og hvilke betydning de kulturelle forskjellene har for disse barnas trygghet i tilvenningsperioder.

I arbeidet med barns tilknytning og tilvenning, så kan vi spørre oss selv. Hvordan kan vi tydeliggjøre arbeidet vårt med tilknytning i tilvenningsperioder i barnehagen. Er det en ide å filme oss selv i arbeide med barns tilknytning i barnehagen? Dette for å kunne se på egen praksis, og om barnehagelæreren faktisk arbeider med tilknytning. Eller bør vi filme barn som har tilvenning, slik som Bowlby gjorde når han undersøkte relasjonen mellom spedbarnet og den primære omsorgspersonen? Kunne dette bidratt til en bedre barnehagepraksis. Disse spørsmålene lar vi stå ubesvarte og åpne.

8.4 Oppsummering og noen avsluttende ord

Gjennom denne studien har vi undersøkt barnehagelærernes erfaringer med tilknytning i tilvenningsperioder. Barnehagelærerne har delt sine erfaringer, tanker og meninger om tilknytning, og vi har undersøkt barnehagelærernes praksis ved å se på hvilke rammer som kan fremme de minste barnas tilknytning i barnehagen. Vi synes dette har vært et spennende og interessant fenomen å forske på, og vi ser viktigheten av å kunne forske på dette temaet. Kunnskap om tilknytning er viktig for å kunne fremme barns tilknytning og for å sikre at alle barn skal bli ivaretatt, føle trygghet og tilknytning i tilvenningsperioder.

Noen avsluttende ord

Denne studien har vært krevende, lærerik og en inspirasjon til videre arbeid. Gjennom forskningen har vi blitt inspirert av den danske forskningen om tilvenningen, og vi ønsker å foreslå en modell for barns tilvenningsperiode i barnehagen.

Figur 2: Tilvenningsmodell. Denne modellen illustrerer hvordan en tilvenningsperiode kan legges opp, for at barnet skal få en så trygg tilvenning som mulig. (Taskerud, S. M. & Gjermundsen, U. N., 2017).

Denne modellen har vi utarbeidet, for å senere kunne ta med oss den kunnskapen vi har fått igjennom dette forskningsprosjektet. Vi ønsker å prøve ut denne modellen i vår egen barnehagen etterhvert, for å se om barna får en tryggere tilvenningsperiode, i tillegg vil vi formidle den kunnskapen vi har fått til våre kollegaer.

9. Litteraturliste

- Ainsworth, M. D. S, Blehar, M. C., Waters, E. & Wall, S. (1978/2014). *Patterns of attachment: A psykologisk studie av den strange situasjonen*. Hoboken: Taylor and Francis.
- Alvesson, M. & Skjöldberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion: Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Arnesen, A.L. (2012). Inkludering. Perspektiver i barnehagefaglige praksiser - en innledning. I A.-L. Arnesen (Red.), *Inkludering: Perspektiver i barnehagefaglige praksiser* (s.13-33). Oslo: Universitetsforlaget.
- Aslanian, T. K. (2016). "Du er også mammanen min": Perspektiver på kjærlighet i barnehagepedagogisk praksis. I T. Gulpinar, L. Hernes, & N. Winger, N. (Red.). *Blikk fra barnehagen (187-202)*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bae, B. (2004). *Dialoger mellom førskolelærer og barn: En beskrivende og fortolkende studie*. (Doktorgradsavhandling). Oslo: Universitetet i Oslo.
- Baumeister, R. F. & Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire of interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117(3), 497-529.
- Belland, T. E. & Lange-Moi, C. (2015). Foreldre aktiv tilvenning skaper trygge barn. *Første steg*, (2), 61-63. Hentet fra <https://cld.bz/bookdata/SN7Ntsa/basic-html/page-1.html>
- Brandtzæg, I., Torsteinson, S., & Øiestad, G. (2013). *Se barnet innenfra: Hvordan jobbe med tilknytning i barnehagen*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (Red.). (2012). *Kvalitative metoder: Empiri og teoriutvikling*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Broberg, M., Hagstrøm, B., & Broberg, A. (2014). *Tilknytning i barnehagen: Hva betyr trygghet for lek og læring*. Oslo: Cappelen Damm.

- Christoffersen, L. & Johannessen, A. (2012). *Forskningsmetode for lærerutdanningene*. Oslo: Abstrakt.
- De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teknologi*. Hentet fra https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/60125_fek_retningslinjer_nesh_digital.pdf
- Drugli, M. B. (2014). *Liten i barnehagen - forskning, teori og praksis*. Oslo: Cappelen Damm.
- Drugli, M. B., Solheim, E., Lydersen, S., Moe, V., Smith, L., & Berg-Nilsen, T.S. (2017). Elevated cortisol levels in Norwegian toddlers in childcare. *Early Development and Care*, 01/16/2017, s. 1-12. <http://dx.doi.org/10.1080/03004430.2016.1278368>
- Everett, E. L. & Furseth, I. (2012). *Masteroppgaven: Hvordan begynne- og fullføre* (2.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Gilje, N. & Grimen, H. (1993). *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger: Innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Glaser, V., Størksen, I. & Drugli, M.B. (Red.). (2014). *Utvikling, lek og læring i barnehagen: forskning og praksis*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hammersley, M. & Atkinson, P. (2004). *Feltmetodikk: Grunnlaget for feltarbeid og feltforskning*. Oslo: Gyldendal Norsk.
- Hart, S. & Schwartz, R. (2009). *Fra interaksjon til relasjon: Tilknytning hos Winnicott, Bowlby, Stern, Schore & Fonagy*. Oslo: Gyldendal Norsk.
- Hart, S. (2011). *Den følsomme hjernen*. Oslo: Gyldendal Norsk.
- Heradstveit, O. (2014). *Tilknytning og tilknytningsvansker: Råd for foreldre, lærere og barnehageansatte*. Hentet fra <https://www.hjelptilhjelp.no/Psykiske-problemer-generelt/tilknytning-og-tilknytningsvansker-rad-for-foreldre-laerere-og-barnehageansatte>

- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4.utg.). Oslo: Abstrakt.
- Johannesen, C. H. & Mikkelsen, E. (2015). *Relasjonsbygging i barnehagen: Utvikling av samhandlingskompetanse mellom barnehage, barnevern og foreldre*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Kermit, P (2012). Barn, barnefelleskap og fellesskap: En vurdering av hvordan Axel Honneths teori og anerkjennelse har relevans for barnehage og skole. I R. I. Skoglund & Åmot (Red.), *Anerkjennelsens kompleksitet i barnehage og skole*. (s. 41-60). Oslo: Universitetsforlaget.
- Kunnskapsdepartementet. (2016). Tid for lek og læring - Bedre innhold barnehagen (St.meld. 19, 2015-2016). Hentet fra https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-19-20152016/id2479078/sec4?q=jåttå#match_0
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3.utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Lov om barnehager. (2005). LOV-2005-06-17-64. Hentet fra <https://lovdata.no/>
- Maxwell, J. A. (1992). Understanding and validity in qualitative research. *Harvard Educational Review*. 62(3), 279 - 300. Kopisamling. Universitetet i Oslo, institutt for spesialpedagogikk.
- Maxwell, J. A. (Red.).(2009). Designing a Qualitative study. I L. Bickman & D. J. Rog. (3.utg.), *The sage handbook of Applied social research methods*. (s. 214-253). Los Angeles: Sage
- Melvold, L. & Øverenget, E. (2015). *Profesjon & kjærlighet*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste. (s.a.). *Personvernombud for forskning*. Hentet fra <http://www.nsd.uib.no/personvernombud/>
- Olberg, D. (2016). *Skole, SFO og Barnehage: Hva er arbeidstakernes rettigheter*. Hentet fra <http://www.arbeidslivet.no/Velferd/Sosialpolitikk/Rettigheter-ved-start-i-skole-og->

[barnehage/](#)

Olsen, M. H. (2016). *Relasjoner i pedagogikken*. Oslo: Universitetsforlaget.

Powell, B., Cooper, G., Hoffman, K. & Marvin, B. (2015). *Trygghetssirkelen - en tilknytningsbasert intervensjon*. Oslo: Gyldendal Norsk.

Raundalen, M., et al. (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling*. (NOU 2012:15). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-5/id671400/>

Rienecker, L., Stray Jørgensen, P., Skov, S., & Landaas, W. (2013). *Den gode oppgaven: Håndbok i oppgaveskriving på universitet og høyskole* (2.utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Schultz, M. L. 2016). Femmåneders tilvenning best. *Første steg*, (1), 31-33. Hentet fra <https://cld.bz/bookdata/eSl0lat/basic-html/page-1.html>

Skoglund, R. I. & Åmot, I. (Red.).(2012). *Anerkjennelsens kompleksitet i barnehage og skole*. Oslo: Universitetsforlaget.

Sørensen, K., Godtfredsen, M., Modahl, M. & Lerdal, B. (2011). *Egenledelse i lek og læring*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Ulla, B. (2012). Kroppens kraft: Kropp som en del av inkludering og profesjonsutøvelse i barnehagen. I A.-L. Arnesen (red.), *Inkludering: Perspektiver i barnehagefaglige praksiser*. (s. 126-148). Oslo: Universitetsforlaget.

Werner, S. & Håstein, H. (2010). Systematisk arbeid med tilpasset opplæring. I G. D. Berg & K. Nes (Red.), *Tilpasset opplæring: Støtte til læring*, (s. 157-177). Vallset: Oplandske Bokforlag.

Ola Johan Sjøbakken
Institutt for humanistiske fag Høgskolen i Hedmark
Postboks 4010 Bedriftssenteret
2306 HAMAR

Vår dato: 30.09.2016

Vår ref: 49753 / 3 / IJJ

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 04.09.2016. Meldingen gjelder prosjektet:

49753	<i>Tilknytning og tilvenning i barnehagen for de minste barna</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Høgskolen i Hedmark, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Ola Johan Sjøbakken</i>
<i>Student</i>	<i>Unni Nordhagen Gjermundsen</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstillende kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.06.2017, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Kjersti Haugstvedt

Ida Jansen Jondahl

Kontaktperson: Ida Jansen Jondahl tlf: 55 58 30 19

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Kopi: Unni Nordhagen Gjermundsen unnipunni69@gmail.com

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Utvalget skal informeres skriftlig om prosjektet og samtykke til deltakelse. Reviderte informasjonsskriv mottatt 29.09.2016 er godt utformet. I informasjonsskrivet til foreldrene anbefaler vi at du tar bort punktet "Jeg samtykker ikke", slik at det er tilstrekkelig å signere dersom man vil at barnet skal delta. Merk at vi har byttet navn til NSD - Norsk senter for forskningsdata.

INFORMASJONSSIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at student og veileder følger Høgskolen i Hedmark sine rutiner for datasikkerhet.

PROSJEKTSLUTT OG ANONYMISERING

Forventet prosjektslutt er 15.06.2017. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger
- slette/omskrive indirekte personopplysninger
- slette digitale lydopptak

Unni Nordhagen <unnipunni69@gmail.com>

Prosjektnr: 49753. Tilknytning og tilvenning i barnehagen for de minste barna

---

Ida Jansen Jondahl <Ida.Jondahl@nsd.no>

11. januar 2017 kl. 12:07

Til: unnipunni69@gmail.com

Kopi: Ola.Sjobakken@inn.no

BEKREFTELSE PÅ ENDRING

Hei, viser til endrings skjema registrert hos personvernombudet 09.01.2017.

Vi har nå registrert at dere nå er to studenter som skal skrive masteroppgave sammen siden du skal skrive sammen med Stine Madeleine Taskerud. Veiledere er Hege Knudsmoen og Arne Jordet, Høgskolen Innlandet.

Det skal gis ny informasjon til utvalget.

Personvernombudet forutsetter at prosjektopplegget for øvrig gjennomføres i tråd med det som tidligere er innmeldt, og personvernombudets tilbakemeldinger. Vi vil ta ny kontakt ved prosjektslutt.

Vennlig hilsen

--

Ida Jansen Jondahl

Seniorrådgiver | Senior Adviser

Seksjon for personverntjenester | Data Protection Services

T: (+47) 55 58 30 19

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS | NSD – Norwegian Centre for Research Data

Harald Hårfagres gate 29, NO-5007 Bergen

T: (+47) 55 58 21 17

postmottak@nsd.no www.nsd.no

Vedlegg nr. 2

Forespørsel om å delta i intervju i forbindelse med masteroppgave

Hvordan tilrettelegge de minste barnas tilvenning i barnehagen for å skape en trygg tilknytning?

Bakgrunn og formål

Jeg er masterstudent ved Høgskolen i Hedmark, tilpasset opplæring ved avdeling for lærerutdanning og naturvitenskap.

Forskning har vist at tilknytningen som det enkelte barn har til nære omsorgspersoner har stor betydning for senere utvikling og læring. I min avsluttende masteroppgave ønsker jeg å forske på hvordan barnehagens personal kan legge til rette for de minste barnas tilvenning i barnehagen for å skape en trygg tilknytning.

Formålet med denne studien er å sette søkelyset på viktigheten av tilknytning mellom barnet og nære omsorgspersoner og se på hvordan vi kan skape god tilknytning i barnehagen. Jeg ønsker først og fremst å ta utgangspunkt i de ansattes kunnskap og handlinger i forhold til tilvenning og tilknytning av de minste barna i barnehagen.

Hva innebærer deltakelse i studien

Jeg ønsker i denne forbindelse å intervju pedagogiske ledere med utdanning som barnehagelærer, derfor blir du forespurt om å delta i dette prosjektet. Som informant vil din rolle være å gi meg informasjon gjennom et intervju, med varighet på ca 1 time, som blir gjennomført med en og en informant om gangen. Det vil bli brukt lydopptak som i etterkant av intervjuet vil bli transkribert ordrett. Intervjuene vil bli anonymisert og lagres på en forsvarlig måte på en låst datamaskin og i et låst arkiv. Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det er kun veileder ved Høgskolen i Hedmark og jeg som vil ha tilgang til disse opplysningene.

Jeg ønsker i tillegg å kunne observere barn og voksne i tilvenningsperioden og det vil da innebære observasjon av kontakten med pedagogen eller den voksne som er primærkontakt ved tilvenningen. Jeg ønsker kun å observere hvordan det tilrettelegges for hvert enkelt barn ved oppstart og hva slags rutiner den enkelte barnehage har for perioden. Det vil kun gjennomføres objektive observasjoner som skal beskrive situasjonen slik den oppstår. Jeg vil ikke tolke eller vurdere om pedagogens handling er galt eller rett i forhold til observasjonene. Det skal være en beskrivelse av hva som skjer.

Vedlegg nr. 2

Hva skjer med informasjonen om deg

Som informant og deltaker i prosjektet vil du ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen. Navn på person og barnehage vil ikke bli nevnt. Prosjektet skal etter planen avsluttes 15. mai 2017. Etter endt prosjekt vil alle opplysninger og data bli slettet.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen form for begrunnelse. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli slettet.

Jeg håper du har lyst og anledning til å stille til intervju i en hektisk hverdag. Dersom du har spørsmål angående studien, ta kontakt med meg på mobilnummer 95425819 eller via email: dl.overkvern@bhg.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Ved å signere dette informasjonsskrivet gir du ditt samtykke til å delta i studiens undersøkelse. Samtidig gir du godkjenning til at jeg på en forsvarlig måte kan bruke informasjonen du gir meg. Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Med vennlig hilsen student

Unni Nordhagen Gjermundsen

Vedlegg nr. 3

Forespørsel om å delta i intervju i forbindelse med masteroppgave

Hvordan tilrettelegge de minste barnas tilvenning i barnehagen for å skape en trygg tilknytning?

Bakgrunn og formål

Vi er to masterstudenter ved Høgskolen i Hedmark, tilpasset opplæring ved avdeling for lærerutdanning og naturvitenskap.

Forskning har vist at tilknytningen som det enkelte barn har til nære omsorgspersoner har stor betydning for senere utvikling og læring. I min avsluttende masteroppgave ønsker vi å forske på hvordan barnehagens personal kan legge til rette for de minste barnas tilvenning i barnehagen for å skape en trygg tilknytning.

Formålet med denne studien er å sette søkelyset på viktigheten av tilknytning mellom barnet og nære omsorgspersoner og se på hvordan vi kan skape god tilknytning i barnehagen. Vi ønsker først og fremst å ta utgangspunkt i de ansattes kunnskap og handlinger i forhold til tilvenning og tilknytning av de minste barna i barnehagen.

Hva innebærer deltakelse i studien

Vi ønsker i denne forbindelse å intervju pedagogiske ledere med utdanning som barnehagelærer, derfor blir du forespurt om å delta i dette prosjektet. Som informant vil din rolle være å gi oss informasjon gjennom et intervju, med varighet på ca 1 time, som blir gjennomført med en og en informant om gangen. Det vil bli brukt lydopptak som i etterkant av intervjuet vil bli transkribert ordrett. Intervjuene vil bli anonymisert og lagres på en forsvarlig måte på en låst datamaskin og i et låst arkiv. Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det er kun veileder ved Høgskolen i Hedmark og vi som vil ha tilgang til disse opplysningene.

Vi ønsker i tillegg å kunne observere barn og voksne i tilvenningsperioden og det vil da innebære observasjon av kontakten med pedagogen eller den voksne som er primærkontakt ved tilvenningen. Vi ønsker kun å observere hvordan det tilrettelegges for hvert enkelt barn ved oppstart og hva slags rutiner den enkelte barnehage har for perioden. Det vil kun gjennomføres objektive observasjoner som skal beskrive situasjonen slik den oppstår. Vi vil ikke tolke eller vurdere om pedagogens handling er galt eller rett i forhold til observasjonene. Det skal være en beskrivelse av hva som skjer.

Vedlegg nr. 3

Hva skjer med informasjonen om deg

Som informant og deltaker i prosjektet vil du ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen. Navn på person og barnehage vil ikke bli nevnt. Prosjektet skal etter planen avsluttes 15. mai 2017. Etter endt prosjekt vil alle opplysninger og data bli slettet.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen form for begrunnelse. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli slettet.

Vi håper du har lyst og anledning til å stille til intervju i en hektisk hverdag. Dersom du har spørsmål angående studien, ta kontakt med oss på mobilnummer 95425819 (Unni), 99454792 (Stine) eller via email: dl.overkvern@bhg.no (Unni) og stinetas@gmail.com.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Ved å signere dette informasjonsskrivet gir du ditt samtykke til å delta i studiens undersøkelse. Samtidig gir du godkjenning til at vi på en forsvarlig måte kan vi bruke informasjonen du gir oss. Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Med vennlig hilsen student

Stine Madelene Taskerud og Unni Nordhagen Gjermundsen

Vedlegg 4

Intervjuguide

- Presentere meg selv og prosjektet, si noe om dokumentasjon og oppbevaring, retten til å trekke seg underveis, det finnes ikke gale og rette svar, ønsker erfaringer fra informant
- Kan du fortelle noe om egen bakgrunn og arbeidserfaring i forhold til arbeid med barn? Hvordan er din nåværende arbeidssituasjon?
- Hvordan foregår tilvenning av de minste barna i din barnehage?
- Hva slags rutiner har dere?
- Hva legger dere vekt på i forkant, i tilvenningen og i etterkant? Hvordan følger dere opp barna videre?
- Kan du si noe om hva trygg tilknytning menes for deg? Og hva menes menes med utrygg tilknytning?
- Hva mener du kjennetegner et barn med trygg tilknytning og et barn med utrygg tilknytning?
- Hva legger du i begrepet anerkjennelse?
- Hvor mye vektlegges anerkjennelse i barnehagen hos dere, og hvordan arbeider dere med dette?
- Er det synlig i deres barnehage at dere arbeider med anerkjennelse, i såfall hvordan?
- Hvilken kompetanse har dere i forhold til relasjonsbygging?
- Gjennom teori og forskning vises det til ulike former for tilknytning mellom barnet og omsorgspersonen, hva tenker du om det? Hvilke kjennskap har du til det?
- Hvordan tenker du at vi kan klare å fange opp barn med utrygg tilknytning? Kan du gi et eksempel?
- Hva føler du at dere gode på i forhold til tilknytning?
- Hvordan blir miljøet rundt barnet tilrettelagt hos dere for at det enkelte barn skal oppleve trygghet? Kan eller bør konteksten rundt barna endres på noen måte?
- Hva tror du kan bli følgene dersom barn med utrygg tilknytning ikke blir identifisert og fanget opp i barnehagen?
- Når du møter et barn med utrygg tilknytning, hva gjør det med deg? Hvordan opplever du det? Hvilken betydning har det for deg?
- Hvilke tanker sitter du igjen med i etterkant av intervjuet? Har noe vært vanskelig eller uklart? Burde andre ting vært tatt opp eller ønsker du å tilføre noe?

Vedlegg nr. 5

Observasjon av tilvenningsperioden for Oskar 1 år.

Den første observasjonen var av en gutt på 1 år som hadde sine første tilvenningsdager i barnehagen. Det var mor som var sammen med han de første dagene. Videre i observasjonen kaller vi barnet for Oskar.

Oskar var i barnehagen noen timer den første dagen. Han har søster på stor avdeling så han har vært mye på besøk i barnehagen før han startet opp. Allerede første dagen kunne mor ta seg noen små turer ut og inn fra avdelingen og Oskar tok seg en liten hvil i barnehagen denne dagen. Mor gikk seg en tur ut fra barnehagen og pedagogen tok han opp etter hvilen. Før han gikk hjem var han ute sammen med mor og lekte i barnehagen.

Dag 2 var mor tilstede i nesten en time før hun gikk. Mor holdt seg i bakgrunnen og lot Oskar være i lek på gulvet sammen med de andre barna og pedagogen. Gjennom leken er tilknytningspersonen tilstede sammen med Oskar og hun er veldig oppmerksom på hans uttrykk og det han gjør. Oskar søker mor til og fra for å få "lading". Tilknytningspersonen har fokus på Oskar hele tiden og er sensitiv overfor hans følelser. Han trenger trøst fordi han snubler og tilknytningspersonen for lov til å gi han det. Oskar klatrer opp og ned på en krakk som står på gulvet. Pedagogen kikker og lager grimaser. Oskar smiler og ler og de leker videre. Sammen finner de leker som Oskar kan leke med. De tar med en bil som Oskar kan kjøre med på krakken. Pedagogen lager bil lyd og Oskar smiler til henne.

Neste dag er mor sammen med Oskar litt før hun etterhvert går ut og Oskar vinker sammen med tilknytningspersonen. Det går fint. Det er snart tid for formiddagsmat og Oskar skal være med for å spise denne dagen. Før mat skifter alle bleie. Oskar blir med pedagogen når hun spør om han vil være med. Han blir med for å spise. Oskar spiser mat og sitter rolig ved bordet mens han studerer de andre rundt seg. En annen voksen tørker ansiktet hans etter maten og det går fint. Hun får også lov til å legge han i vognene etterpå. Etter maten skal alle barna legge seg i vognene ute for å sove og Oskar sover greit denne dagen. Når Oskar er ferdig med soving leker han ute sammen med de andre barna frem til mor kommer hente han. Tilknytningspersonen og Oskar har allerede fått god kontakt.

Observasjonene ble gjennomført de tre første dagene Oskar er i barnehagen.

Vedlegg nr. 5

Vedlegg nr.6

Observasjon av Kari, 1 år.

Denne observasjonen er av ei jente på 1 år, som har første tilvenningsdag i barnehagen sammen med pappaen sin. Gjennom observasjonen kaller vi henne for, Kari. Observasjonen er foretatt en formiddagen, inne på en småbarnsavdeling. Sammen med jenta og pappaen, var også en barnehagelærer og 2 andre barn.

Kari sitter inntil pappaen sin som sitter inntil en vegg, mens førskolelærere sitter rett overfor dem. Førskolelæreren og pappaen sitter å snakker om Kari, førskolelæreren snakker med barnet om ting pappaen forteller innimellom. Mens dem snakker kikker Kari bort på førskolelæreren der hun sitter inntil pappaen sin. Det går en stund før Kari etterhvert legger seg ned seg på magen foran pappen, mens hun kikker opp på førskolelæreren. Det ligger noen bamser på gulvet, som førskolelæreren flytter bort til barnet. Kari får bamsen, og begynner å smake på den. Det går noen sekunder før Kari igjen kikker opp på førskolelæreren. Kari flytter seg nærmere beina til førskolelæreren, og tar tak i tåa hennes. Førskolelæreren beveger tærne. "skal du ta tåa mi du da" sier førskolelærerne og ler, mens hun ser på Kari. Kari kikker ned i gulvet, og kryper mot pappaen sin. Et av barna kommer gående med en draleke med snor på, som bråker litt når den blir dratt langs gulvet. Kari ser bort og kryper bort til pappaen sin mens hun gråter. Pappaen stryker Kari på kinnet, Kari smiler og lager en lyd som høres ut som latter.

Et av de andre barna kommer bort, og setter seg ned ved en kuleramme som står på gulvet bak Kari. Kari kikker bakover på det andre barnet, og kikker på pappaen igjen før hun snurrer seg rundt på magen slik at hun får ansiktet vendt mot det andre barnet. Førskolelæreren kjører en bil bort til Kari mens hun lager lyder. Kari ser på førskolelæreren mens hun tar bilen i hånda og smaker på denne også. førskolelærerne sier "du vil smake litt på bilen også ja", mens hun ser på Kari og smiler. Kari ser seg rundt, og kikker etterhvert bort på pappaen igjen. Kari fortsetter å smake på bilen. Et av de andre barna kommer å tar bamsen som ligger ved siden av Kari, og Kari snurrer seg rundt, og kikker etter barnet som løper av sted med bamsen. "Kanskje du vil se på denne? sier førskolelæreren som finner frem kuleramma slik at den står foran Kari, som kikker på førskolelæreren. Kari setter seg opp på rumpa inntil førskolelæreren, i, kikker bort på pappaen før hun begynner å slå og flytte på kulene på ramma. Kari ser på førskolelæreren å smiler, førskolelæreren møte blikket til Kari og smiler tilbake. Etterhvert tar Kari på tåa til førskolelæreren igjen, førskolelæreren ler, og stryker Kari på ryggen. Kari smiler og fortsetter med å slå på med kuleramma "Du lager jammen meg fin lyd, Kari" sier førskolelærerne.

